

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Jaromír Zajíc

Objektivní dobrá víra v českém soukromém právu

Diplomová práce

Olomouc 2013

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „*Objektivní dobrá víra v českém soukromém právu*“
vypracoval samostatně a citoval jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne 28. 8. 2013

.....

Jaromír Zajíc

Rád bych tímto poděkoval *JUDr. Petru Téglvi, Ph.D.*, za cenné podněty a rady, které mi pomohly při zpracování této práce.

Rád bych tímto také poděkoval *Dr. Attilu Harmantovi*, profesorovi emeritus na právnické fakultě Univerzity Eötvöse Loránda v Budapešti, za kvalitní přednášky z maďarského občanského práva a cenné rady mi poskytnuté.

Rád bych také poděkoval rodině za podporu během psaní práce a studia.

„Iuris praecepta sunt haec: honeste vivere, alterum non laedere, suum cuique tribuere.“

Ulpianus, Dig. 1, 1, 10, 1

OBSAH

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK.....	6
ÚVOD.....	7
1 Teoretický základ a vznik dobré víry	11
1.1 Objektivní dobrá víra versus subjektivní dobrá víra či promiscue?.....	11
1.1.1 Objektivní dobrá víra	11
1.1.2 Subjektivní dobrá víra.....	12
1.1.3 Je možné propojení subjektivní a objektivní dobré víry?.....	13
1.2 Partus dobré víry	14
2 Objektivní dobrá víra v recentní úpravě.....	17
2.1 Fragmentsy v ustanoveních účinné úpravy soukromoprávních kodexů.....	17
2.2 Stríčky v tuzemské judikatuře.....	18
2.3 Dobrá víra a dobré mravy	19
3 Objektivní dobrá víra v NOZ.....	21
3.1 Generální klauzule objektivní dobré víry.....	21
3.1.1 Geneze generální klauzule dobré víry v NOZ.....	21
3.1.2 Interpretace generální klauzule objektivní dobré víry.....	23
3.1.3 Kogentní či dispozitivní norma?.....	26
3.1.4 Následky jednání v rozporu s generální klauzulí	27
3.1.5 Presumpce poctivosti	29
3.1.6 Vztah zákazu zneužití práva a povinnosti jednat poctivě	30
3.2 Další projevy objektivní dobré víry v NOZ.....	32
3.2.1 O dalších projevech obecně	32
3.2.2 Čestnost.....	32
3.2.3 Slušnost.....	33
3.2.4 Rozumnost, přiměřenost	35
3.2.5 Poctivost.....	35
3.2.6 Další vliv objektivní dobré víry a její stručné zhodnocení v NOZ.....	36
4 Právní povaha objektivní dobré víry.....	38
4.1 Stručný úvod do problematiky právních principů a pravidel.....	38
4.2 Objektivní dobrá víra principem.....	38
5 Obsah objektivní dobré víry	41
6 Funkce objektivní dobré víry	44
7 Jazyková přestřelka s pojmy <i>dobrá víra</i> a <i>poctivost</i>.....	47
8 Objektivní dobrá víra v Anglii aneb <i>auditor et altera pars</i>.....	50
8.1 Úvodem	50
8.2 Opravdu je dobrá víra anglickému právu neznámá?.....	50
8.3 Judikatura ve vztahu k dobré víře	51
8.4 Další pohled na objektivní dobrou víru zemí aplikujících common law – Spojené státy americké prizmatem objektivní dobré víry	53
8.5 Zhodnocení pozice objektivní dobré víry v anglickém právu	55
9 Objektivní dobrá víra v Maďarsku.....	56
10 „<i>Good Faith and Fair Dealing</i>“ v DCFR.....	59
ZÁVĚR	62
BIBLIOGRAFIE.....	67
ABSTRAKT	74
SUMMARY.....	76
SEZNAM KLÍČOVÝCH SLOV / KEY WORDS.....	78

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

ABGB	Rakouský občanský zákoník (Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch)
BGB	Německý občanský zákoník (Bürgerliches Gesetzbuch)
DCFR	Návrh společného referenčního rámce (Draft Common Frame of Reference)
MOZ	Maďarský občanský zákoník (a Polgári Törvénykönyvről) - zákon č. 4/1959 Sb., občanský zákoník, ve znění dalších předpisů.
NMOZ	Nový maďarský občanský zákoník - zákon č. 5/2013 Sb., občanský zákoník.
NOZ	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
NS	Nejvyšší soud České republiky
ObchZ	Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník ve znění pozdějších předpisů
ObčZ	Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
PETL	Principy evropského deliktního práva (Principles of European Tort Law)
UCC	Jednotný obchodní zákoník (Uniform Commercial Code)
ÚS	Ústavní soud České republiky
ZGB	Švýcarský občanský zákoník (Schweizerisches Zivilgesetzbuch)

ÚVOD

Soukromé právo provází člověka od narození až do smrti, přičemž ani tyto mantinely nejsou absolutní. V průběhu této etapy se obecně každý snaží dosáhnout co nejlepší pozice pro žití své, osob blízkých, a zajistit si tak pokojný a šťastný život. Tento odraz lidské přirozenosti je výstižně vyjádřen v novém občanském zákoníku, když se výslovně normuje, že soukromé právo chrání právo brát se o své vlastní štěstí. V tomto ustanovení nelze spatřovat nárokovou složku jedince na sociální jistoty, nýbrž přirozené, tedy vlastním rozumem seznatelné, právo, zde lépe, svobodu. I zde jsou však limity. Právo brát se o své vlastní štěstí nemůže bezdůvodně způsobovat újmu druhým. Bez tohoto korektivu bychom se mohli dopracovat k drakonické společnosti.

Jedním z limitů této svobody, autonomie vůle je objektivní dobrá víra. Morální aspekt prolínající se do právního řádu jako povinnost jednat poctivě, férově, nepoškozovat druhé aj. přináší do právního řádu prostor pro hodnoty, které se ze společnosti postupně vytrácely v období socialismu.

Onen morální rozměr dobré víry je jedním z důvodů, proč jsem se rozhodl na něj psát diplomovou práci. Mám za to, že česká společnost není morálně zdravá a právo by mělo být jedním z hlavních prostředků, které by ji mělo regulovat a napravit. Dalším důvodem pro výběr tématu byla složitost a těžká uchopitelnost institutu umožňující kreativitu myšlení. Mám za to, že téma je i aktuální s ohledem na pozici objektivní dobré víry v NOZ a taktéž originální, jelikož monografie zabývající se pozicí objektivní dobré víry v českém právním řádu neexistuje. Jsem si však vědom, že z toho důvodu se pohybuji v méně prozkoumané oblasti a netvrdím, že mé názory aspirují na nevyvratitelné, ba naopak snad vytvářejí prostor k diskuzi a kritice.

Název diplomové práce vymezuje záměr práce zkoumat objektivní dobrou víru v rámci soukromého práva. Jak bude vidno i následně¹, objektivní dobrá víra zasahuje i do práva veřejného. Účelem této práce však není zkoumat tuto oblast práva.

Soukromé právo jako takové zaobírá jak právo občanské, rodinné, pracovní, právo duševního vlastnictví, právo obchodních korporací aj. Záměr práce je soustředit se na hlavní soukromoprávní kodexy. Jejich určení však v toku času není jednoduché zachytit. V současné době stojí české soukromé právo na prahu diskontinuity či mírněji řečeno rekodifikace. Občanský zákoník z roku 1964 a zákoník obchodní z roku 1991 jsou v průběhu psaní práce stále účinnými právními předpisy. Platný je již nový občanský zákoník a zákon o obchodních korporacích. I přes politickou krizi a nejistotu v přijetí doprovodné legislativy, která je nezbytná k nové kodifikaci, budu v práci rozebírat a odkazovat zejména na novou právní úpravu (s verzemi platných

¹ V kapitole 4. Právní povaha objektivní dobré víry.

předpisů k 28. 8. 2013). Výjimkou je svébytná kapitola zachycující pozici objektivní dobré víry v recentní úpravě a kapitola sedmá zaměřená na terminologii.

Práce je celkově členěna do 10 samostatných kapitol. Některé z nich jsou dále pro přehlednost a obsahovou odlišnost rozděleny do dalších podkapitol až na 3. úroveň.

První kapitola je úvodní a částečně historická. V první podkapitole se čtenář dozví, jaký je rozdíl mezi subjektivní a objektivní dobrou vírou. Další podkapitola je věnována právnímu zrodu dobré víry, a to římskoprávní *bona fides*. Ve druhé kapitole se zabývám objektivní dobrou vírou v recentní úpravě a judikatuře. Taktéž je zde umístěna i část zabývající se vztahem objektivní dobré víry a dobrých mravů. Ve třetí kapitole se zaměřuji na úpravu v NOZ. Jedná se o jednu ze stěžejních kapitol diplomové práce. V jejím úvodu se zabývám vývojem formulace generální klauzule povinnosti jednat poctivě, dále se pak snažím interpretovat generální klauzuli a samostatně se věnuji otázce kogentnosti a dispozitivnosti generální klauzule. Další podkapitoly o generální klauzuli poctivosti jsou řazeny chronologicky podle sledu ustanovení v NOZ. Prvně navrhuji možné následky jednání v rozporu s generální klauzulí. Na to navazuji pojednáním o presumpci poctivosti. Dále je vymezen vztah institutu *abusus iuris* a povinnosti jednat poctivě. Po rozboru generální klauzule je následující podkapitola určena k rozboru dalších projevů objektivní dobré víry v NOZ. Čtvrtá kapitola je zamyšlením, jakou pozici má objektivní dobrá víra v systému práva. Tato kapitola by možná podle některých mohla mít místo dříve, ale rozhodl jsem se ji umístit až po určení, kde se objektivní dobrá víra projevuje, a zároveň čtenář práce už je více seznámen, jak se objektivní dobrá víra projevuje v právním řádu. Pátá kapitola je určena k hledání obsahu neurčitého konceptu objektivní dobré víry, což může přispět k interpretaci generální klauzule poctivosti v NOZ. Na to navazuje neméně důležitá kapitola, v níž se věnuji funkcím objektivní dobré víry, jejíž součástí bude zhodnocení uplatnění těchto funkcí v NOZ. Sedmá kapitola má za účel rozebrat terminologické problémy normativního vyjádření dobré víry v ObčZ i NOZ. Poslední tři kapitoly jsou věnovány komparaci. Objektivní dobrá víra je zastoupena v celé řadě právních řádů. Jak se čtenář dozví následně, stěžejní pozici ve srovnání s recentními soukromoprávními kodexy bude mít objektivní dobrá víra v NOZ. Jelikož takovýto rozměr bude pro tuzemskou civilistiku novinkou, stěží je možné při výkladu a aplikaci NOZ čerpat z dosavadních zkušeností, a je tedy zapotřebí poohlížet se po jiných právních rádech s objektivní dobrou vírou pracujících. V průběhu práce budu odkazovat zejména na ustanovení a užití objektivní dobré víry v BGB a dále na názory anglicky publikujících autorů. Samostatně pak budu rozebírat pozici objektivní dobré víry v Anglii. Anglické právo je k aplikaci objektivní dobré víry více než zdrženlivé. Je tak pozoruhodným zdrojem argumentů proti tomuto morálnímu konceptu v právu. Částečně v této kapitole bude zpracován i přístup ve Spojených

státech amerických, aby byl v rámci systému *common law* zmíněn i další jeho zástupce. Samostatná kapitola bude věnována Maďarsku. Jedním z důvodů pro výběr této země je skutečnost, že jsem studoval v rámci zahraničního studijního programu Erasmus v Budapešti a v rámci něj i kurz maďarského občanského práva vyučovaný Dr. Atillou Harmanthy. Mám však za to, že Maďarsko je ideální země pro komparaci, jelikož má obdobnou moderní historii, geografické začlenění i ekonomickou pozici srovnatelnou s Českou republikou. Poslední kapitola je zaměřena na pozici objektivní dobré víry v jedné z nadnárodních kodifikačních prací, a to DCFR.²

Podívám-li se na tuzemskou civilistiku, tak ta se uvedeným tématem až tolik nezabývá. Mezi autory, kteří se dobrou vírou zabývali či zabývají, mohu z tuzemské civilistiky zmínit Tégla, Hurdíka³, Nového či práce Telce. Právě první zmiňovaný je tvůrcem disertační práce⁴, která rozebírá dobrou víru jak v poloze subjektivní, tak v poloze objektivní. Tégl dále na dobrou víru publikoval několik článků⁵, a je tak hlavním zdrojem z české civilistiky pro tuto práci. Nový se rovněž zabýval dobrou vírou ve své disertační práci, která byla i publikována⁶, v níž se zaměřil na objektivní dobrou víru a především na její pozici v mezinárodním obchodním styku. V zahraničí je objektivní dobrá víra častěji těžištěm akademických úvah. Jedním příkladem za všechny může být rozsáhlé komparační dílo „*Good Faith in European Contract Law*“.⁷

V práci užívám k dosažení cílů a ověření či vyvracení hypotéz, metod dedukce, indukce, analýzy, syntézy a abstrakce. Při výkladu právních předpisů využívám jazykového výkladu tam, kde tento výklad nezpůsobuje absurdní následky a je z něj patrný obsah normy. V případech, kdy tomu tak není, tak normu vykládám pomocí teleologického výkladu a jsou-li v kolizi, tak v souladu s ustanovením § 2 odst. 2 NOZ jej upřednostňuji. V práci užívám také systematického výkladu. Argumenty tzv. logického výkladu řadím k výkladu teleologickému.

Jak je již patrné, práce je psána v „*ich-formě*“⁸. Veškeré překlady jsou učiněny mnou, není-li výslovně stanoveno jinak. V práci bude hojně pracováno s § 6 odst. 1 NOZ, který upravuje

² V úvahu by mohl přicházet i PECL, ale jedná se o projekt starší, tudíž jsem vybral ten aktuálnější.

³ HURDÍK, Jan. *Zásady soukromého práva*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1998. s. 115 – 125. Dále HURDÍK, Jan. Dobrá víra. *Právník*, 2007, č.5, s. 569 – 578.

⁴ TÉGL, Petr. *Dobrá víra v občanském právu*. Doktorská disertační práce. Praha: Právnická fakulta Univerzity Karlovy, 2008. Vedoucí práce: Dc. JUDr. Jiří Mikeš, 223 s.

⁵ TÉGL, Petr. Poctivost a důvěra jako jeden ze základních principů evropského smluvního práva. In PAUKNEROVÁ, Monika a kol. *Nové projevy v právu na počátku 21. století IV. Proměny soukromého práva*. Praha: Karolinum, 2009, s. 99-121, TÉGL, Petr. K úpravě dobré víry v návrhu nového občanského zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2011, č. 1-2, s. 39-46, TÉGL, Petr. Další úvahy o dobré víře v subjektivním smyslu. *Ad notam*, 2007, č. 6, s. 183. Zdroj: Beck Online, TÉGL, Petr. Veřejné seznamy a ochrana dobré víry. Stručný pohled na českou a polskou právní úpravu a jejich srovnání. *Ad Notam*, 2007, roč. 13, č. 5, s. 148. Zdroj: Beck Online.

⁶ NOVÝ, Zdeněk. *Dobrá víra jako princip smluvního práva v mezinárodním obchodu*. Doktorská disertační práce. Brno: Právnická fakulta Masarykovy univerzity, 2012. Vedoucí práce: prof. JUDr. Naděžda Rozehnalová, CSc, s. 207.

⁷ ZIMMERMAN, Reinhard, WHITTAKER, Simon. a kol. *Good Faith in European Contract Law*. Cambridge: Cambridge University Press, 2000. 720 s.

⁸ Tento přístup je akceptovatelný viz např. BOBEK, Michal. Praktické minimum pro psaní odborného právního textu. In TOMOSZKOVÁ, Veronika a kol. *Kurz právníckých dovedností*. Olomouc: Iuridica Olomucensis, 2008, s. 289.

povinnost jednat poctivě v právním styku. Pro účely zjednodušení budu mnohdy vyjadřovat toto ustanovení spojeními jako „*generální klauzuli poctivosti*“, „*generální klauzuli objektivní dobré víry*“, či jen jako „*generální klauzule*“.

1 Teoretický základ a vznik dobré víry

1.1 Objektivní dobrá víra versus subjektivní dobrá víra či promiscue?

1.1.1 Objektivní dobrá víra

Dobrá víra existuje ve dvou polohách. V objektivním smyslu je možné říci, že se jedná o „kategorii mravních pravidel mezilidského styku“.⁹ Slouží jako mravní korektiv jednání subjektů v konkrétních případech.

V zahraniční má tato poloha dobré víry i své svébytné označení. Německošvýcarská terminologie pracuje s pojmem *Treu und Glauben*¹⁰ (důvěra a věrnost), v anglicky mluvících zemích nese označení *Good Faith and Fair Dealing* (dobrá víra a čestné jednání).

Otázku, co je vlastně objektivní dobrá víra, není jednoduché zodpovědět. V zahraniční literatuře mohu nalézt celou řadu zajímavých popisů vystihujících buď diversifikaci názorů, nebo poukazujících na obtížnou definovatelnost pojmu. Výstižně to mozaikovitě poskládal ve své práci Hesselink: „Dobrá víra je norma, (velmi důležitý) princip, pravidlo, maxima, povinnost, pravidlo standardu chování, zdroj nepsaného práva, generální klauzule“.¹¹ Na kongresu věnovaném dobré víře na Louisianských dnech byla příležitostně objektivní dobrá víra přirovnávána k *chameleonu*.¹² Zejména tak asi z důvodu, že se její případná aplikace, chceme-li barva, projeví až v závislosti na konkrétním případě, chceme-li prostředí. Zůstanu-li u přirovnání, dobrá víra je označována i jako *penicilin*. Takto označil objektivní dobrou víru Lando s dodatkem, že: „Proniká celým systémem a ničí zhloubně zárodky“.¹³ Existuje i názor, že je možné poznat nedostatek dobré víry v konkrétním případě, ale bylo by těžké stanovit kritéria pro její aplikaci.¹⁴

Objektivní dobré víře se v české civilistice velkého prostoru nedostává, a tudíž nalezení jednoduše uchopitelného popisu objektivní dobré víry se řadí k raritě a je rovněž otázkou, do jaké míry to je opravdu možné a chtěné. Telec o ní hovoří jako „o mravní a právní ctnosti neboli o hodnotě slušnosti a spolehlivosti, stejně jako i o rozumnosti a v jistém odstínu též o oprávněné očekávatelnosti druhým (srov. též oprávněný zájem). Souhrnně pak lze mluvit o průměrnosti, tudíž i o spravedlnosti.“¹⁵ Jedná se dle

⁹ TÉGL: Poctivost a důvěra..., s. 101.

¹⁰ Ustanovení § 242 BGB, čl. 2 ZGB.

¹¹ HESSELINK.: The Concept of Good Faith, s. 622.

¹² Cit. z HURDÍK: Dobrá víra, s. 570.

¹³ LANDO, Ole. Is Good Faith an Over-arching General Clause in the Principles of European Contract Law? In: ANDENAS, Mads a kol. *Private Law Beyond the National systems*. London: British Institute of International and Comparative Law, 2007. s. 613.

¹⁴ MACKAAY, Ejan, LEBLANC, Violette. *The Law and Economics of Good Faith in the Civil Law of Contract* [online]. papyrus.bib.umontreal.ca [cit. 10.6.2013], s. 6. Dostupné na <<https://papyrus.bib.umontreal.ca/xmlui/bitstream/handle/1866/125/Article%20papyrus.pdf;jsessionid=44E978DA63355C0039BD4708556B4396?sequence=1>>.

¹⁵ TELEC, Ivo. Poctivost a důvěra, dobrá víra, dobré mravy, veřejná morálka a veřejný pořádek. *Právní rozhledy*, 2011, roč. 19, č. 1, s. 1.

mého spíše o popis, který na úvod čtenáři poskytne alespoň přiblížení, oč tu řeč běží. Až následně, v průběhu práce, se budu této rovině objektivní dobré víry věnovat detailněji.

1.1.2 Subjektivní dobrá víra

Druhou formou dobré víry je její subjektivní poloha. Jak je už samotnému označení „subjektivní“ imanentní, v popředí se nachází konkrétní osoba. Subjektivní dobrá víra je spojena se stavem vědomí osoby. Vědění či nevědění o relevantní okolnosti je jedním z předpokladů, aby mohla být osoba v subjektivní dobré či zlé víře.

Subjektivní dobrá víra je tedy psychickou kategorií. Na rozdíl od objektivní dobré víry definici poskytuje celá řada autorů i judikatura, avšak normativní definice v našem právním řádu, stejně tak jako i definice objektivní dobré víry, není obsažena.

Judikatura¹⁶ definuje dobrou víru jako „*vnitřní přesvědčení nabyvatele o jeho bezvadném jednání, když si určité právo nebo věc přisvojuje*“.¹⁷

Za doktrínu zmíním např. definice¹⁸ Telce: „*Subjektivní duševní stav objektivně zdůvodnitelného vlastního přesvědčení, že mi patří právo nebo že jedním po právu*“.¹⁹

Co však definice neobsahují a je zapotřebí dodat, že dobrá víra se obecně uplatňuje tam, kde to stanoví zákon. Takže samotné odůvodněné vnitřní přesvědčení, že právní stav ohledně konkrétního jednání je bezvadný, sám nepostačuje. Kupříkladu mohu zmínit institut vydržení.²⁰ Pochtivý držitel, tedy ten, co má z přesvědčivého důvodu za to, že mu náleží právo, které vykonává (tedy je v dobré víře), vydrží vlastnické právo k movité věci za 3 roky.²¹ Výjimku z pravidla, že dobrá víra se uplatní tam, kde tak stanoví zákon, spatřuji v rozhodnutí²² ÚS, které se vztahuje k ObčZ. ÚS umožnil nabytí vlastnického práva od neoprávněného, který byl domnělým vlastníkem na základě absolutně neplatné kupní smlouvy a kupující byl v dobré víře, že je prodávajícím vlastníkem skutečným. Výslovná právní úprava umožňovala v tomto případě nabytí vlastnického práva pouze prostřednictvím vydržení.

Fakticky je subjektivní dobrá víra omluvitelným omylem.²³ Ochrana subjektivní dobré víry zmírňuje tvrdost a podmínky zákona v případech, kdy dobromyslný subjekt v daném případě

¹⁶ Rozsudek NS ze dne 31. 8. 1987, sp. zn. 3 Cz 42/87.

¹⁷ Taková definice je však velice úzká, jelikož absentuje složku zavinění a pouze soustřeďuje na sféru jednající osoby a nebere tak v potaz žádné vnější okolnosti, na kterých by mohla jednající osoba svou dobrou víru vystavět.

¹⁸ Hurdík ji definuje jako „*zpravidla se jedná o nezaviněnou nevědomost o právních nedostatcích určitého právního stavu*.“ In HURDÍK, Jan. *Zásady soukromého práva*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1998, s. 123.

¹⁹ TELEČ: Pochtivost a důvěra, s. 2.

²⁰ Ustanovení § 1089 odst. 1 NOZ.

²¹ Za splnění dalších předpokladů – řádná držba či mimořádné vydržení s delší vydržecí dobou. Viz. ustanovení § 1089 a násl. NOZ.

²² Nález ÚS ze dne 11. 5. 2011, sp. zn. II ÚS 165/11.

²³ V podrobnostech ELIÁŠ, K a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář. 1. svazek*. Praha: LINDE PRAHA, 2008, s. 570.

obecně nemohl vědět, že stav jemu se jeví, není stavem skutečným. Opakem, resp. tam, kde osoba není v dobré víře, tzn. je ve zlé víře, neboť si je nebo má být vědoma vadnosti relevantní skutečnosti. I se zlou vírou jsou spojeny následky, např. u povinnosti vydat plody a užítky u bezdůvodného obohacení.²⁴

Co se týče samotného vyjádření, tak to se objevuje ve formě, že je někdo „v dobré víře“²⁵, či jako „poctivý (příjemce)“²⁶ a nebo v různých variacích forem vědění „nevědět“²⁷, „nevěděl a vědět nemusel“²⁸, „nevěděl a vědět nemohl“²⁹ a *vice versa*³⁰, podle techniky začlenění do ustanovení.

Ač je subjektivní dobrá víra přisuzovaná lidskému stavu myslí, její prokazování v konkrétním případě je odvislé od vnějších okolností, tudíž i samotnou subjektivní dobrou víru je zapotřebí objektivizovat. Stav procesního dokazování jednak neumožňuje, aby byl stav myslí vždy správně určen a vzhledem k nutnosti dokázání dobré víry u některých institutů po delší dobu (vydržení), se mi toto jeví jako technicky nepřekonatelná překážka.

Toliko samostatně k subjektivní dobré víře. Cílem této práce není se touto rovinou dobré víry podrobněji zabývat.³¹

1.1.3 Je možné propojení subjektivní a objektivní dobré víry?

Existují názory, které subjektivní dobrou víru částečně propojují s objektivní dobrou vírou. Zapletal zmiňuje, že pojem „zlá víra (subjektivní zlá víra – Pozn. J. Z.) je velmi blízký pojmu zlý úmysl“.³² Zapletal naznačuje, že mezi dobrou vírou a zlou vírou je mezistupeň v podobě nedbalosti. Subjektivní dobrou víru totiž v zásadě vylučuje nedbalost³³ a zlou víru připodobňuje ke zlému úmyslu. Jenže nedbalost v zásadě postačuje k tomu, aby byl dotyčný ve zlé víře (**měl a mohl** vědět o relevantních skutečnostech). Nejedná se o mezistupeň a nedbalost také nemůže být spojena se zlým úmyslem. Nedbalost neobsahuje složku volní a nemohu tedy říci, že když někdo je ve zlé víře, musel k tomu mít i zlý úmysl či zlou pohnutku, např. škodit, ukrást. Navíc subjektivní dobrá víra je pojem právní a subsumují se pod něj pouze složky vědění, nikoli volní, nikoli zlý úmysl.

²⁴ Ustanovení § 3004 odst. 1 NOZ.

²⁵ Např. ustanovení § 80 odst. 1, § 155 odst. 2, § 260 odst. 2, § 356, § 1078 odst. 1.

²⁶ Např. ustanovení § 3000 NOZ.

²⁷ Např. ustanovení § 579 odst. 2 NOZ.

²⁸ Např. ustanovení § 1793 odst. 1 NOZ.

²⁹ Např. ustanovení § 445 NOZ.

³⁰ Obráceně pak „věděl“ např. v ustanovení § 1712 odst. 2 písm. a) NOZ, „věděl nebo vědět musel“ např. v ustanovení § 2616 NOZ, „věděl či vědět měl a mohl“ např. v ustanovení § 2772 odst. 2 NOZ.

³¹ V podrobnostech TĚGL: Veřejné seznamy a ochrana..., s. 148, TĚGL: Další úvahy o dobré víře..., s. 183.

³² ZAPLETAL, J. Zásada dobré víry a její uplatnění v soukromém právu. *Právní rozhledy*, 2006, roč. 14, č. 2, s. 64.

³³ Není tomu tak vždy. Pokud se jedná o subjektivizovanou subjektivní dobrou víru, kde záleží pouze na přesvědčení dané osoby, tak není zapotřebí, aby zachovávala určitou opatrnost, která by byla normálně očekávána. V takovém případě subjektivní dobrá víra není vyloučena nedbalostí. Toto pojetí se vyskytuje v ustanovení § 41a odst. 2 ObčZ.

Balarin konstatuje, že respektuje dělení dobré víry a její význam, naznačuje však, že existují společné kontury. Jednou takovou má být vynaložení obvyklé opatrnosti, kterou NS požaduje k oprávněné držbě, resp. k jejímu komponentu dobré víry.³⁴ Obvyklá opatrnost je objektivní kritériem, a proto se Balarin domnívá, že subjektivní dobrá víra není jen čistě psychická kategorie, když je k jejímu určení zapotřebí objektivního prvku. Rozhodnutí NS se vztahuje k ustanovení § 130 odst. 1 ObčZ, které obsahuje nejrigidnější formu subjektivní dobré víry, kdy subjekt musí být vzhledem ke všem okolnostem v dobré víře. Jinými slovy, že ani nemohl vědět o skutečnosti, která by popírala jeho dobrověrnost. Obvyklá opatrnost je součástí posouzení nedbalosti. Nedbalost vyloučí subjektivní dobrou víru a subjektivní dobrá víra, jak již bylo řečeno, je pojem právní, kde není místo pro jiný prvek, než vědění. Na téma propojenosti objektivní a subjektivní dobré víry se s Balarinem ztotožňuji v jednom bodě, byť se jedná o spekulaci, a to, že subjektivní dobrá víra se pravděpodobně vyvinula jako odraz stavu, kdy bylo jednáno v souladu s objektivní dobrou vírou. Např. pokud jedna ze stran oprávněně věřila (byla v subjektivní dobré víře) a důvěřovala (dlouhodobý spolukontrahent) druhé straně, že ta ji prodává věc jako vlastník a ve skutečnosti tomu tak nebylo, pak by neměl např. kupující nést negativní následky svého poctivého jednání, když důvodně důvěřoval prodejci. V takovém případě je důvěra kupujícího chráněna tím, že nabude k věci vlastnické právo.

Je zapotřebí odmítnout názory směřující oba pojmy pod jeden výraz. Mám za to, že je zapotřebí striktně oddělovat subjektivní dobrou víru od objektivní dobré víry, a to hlavně z důvodu rozdílnosti obsahu. Je možné nalézt další rozdíl v samotné právní povaze. Objektivní dobrá víra, jak bude rozebráno dále, je uznávána jako právní princip. Subjektivní dobrá víra je brána za právní pravidlo, dlužno podotknout, že se dnes v judikatuře³⁵ mluví i v této rovině o právním principu.

1.2 Partus dobré víry

I s absencí ve psaných zdrojích z dob minulých si dovolím tvrdit, že vznik objektivní dobré víry je starší než římské právo. Důvěra je esencí každého vztahu, který má vykazovat dlouhodobost či úzkou kooperaci. Důvěra, vzájemná otevřenost, je základem rodinného života, ale také úspěšného obchodu, tak aby obě strany byly spokojeny.

Dobrá víra *per se*, čili *bona fides* vznikla ve starověkém Římě. Základy dobré víry se vztahují k obyčejovému právu (*mos*) a také k náboženským normám (*fas*). V náboženství byla pozice dobré víry povýšena až na samotné božstvo, když Fides byla bohyní věrnosti. Porušení fides pak mělo

³⁴ BALARIN, Jan. Poznámky k (absenci) principu dobré víry v návrhu občanského zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2011, č.1-2, 27 s.

³⁵ Nález ÚS ze dne 11. 5. 2011, sp. zn. II ÚS 165/11.

za následek narušení smíru s bohy (*pax deorum*).³⁶ Jako obyčej pak *fides* představovalo zákaz jednání škodící druhému, ať již v právu, či v obyčejném životě. Obecně ji Skřejpek charakterizoval následně: „byla morálním kritériem, podle něhož bylo posuzováno chování lidí, a měla dvě stránky. Jednak to byla poctivost vlastní a zároveň důvěra v poctivost druhých i víra v důvěryhodnost jako takovou.“³⁷ Obdobně komentuje *fides* Bartošek: „jako vlastní a důvěra v cizí poctivost jednání, věrnost slovu, či mravní povinnost plnit závazek nezávisle na jeho formě“.³⁸

Bona fides jako právní pojem vznikl nejpozději ve 3. století př. n. l. až se změnou normativního systému. Zprvu římské právo trpělo přílišnou rigiditou ve formě *strictum iuris*, kde vysoká míra formálnosti zapříčinila vytlačování spravedlnosti. Kupř. obyčejný zemědělec jen stěží mohl znát veškerou právní úpravu a také nemusel mít dostatek prostředků k její realizaci. Bylo-li zapotřebí tedy určité přísné formy jednání (např. stipulace či zápisný kontrakt), pak ani poctivost či víra v jistotu dobrodiní by nezhojila její nedodržení. Tento rozpor mezi striktním formálním právem a právem spravedlivým formuluje Cicero jako *summum ius, summa iniuria*³⁹. Bylo potřeba, a tak se i stalo, doplnit systém o *aequitas*, které hrálo významnou roli při zmírňování tvrdosti zákona. Ekvita právně pojímala a pracovala s mravními korektivy, tudíž i s dobrou vírou. Skřejpek se domnívá, že to byl *praetor peregrinus*, který s dobrou vírou začal takto pracovat, jelikož nemohl vždy zůstat na pozici civilního práva. Od něj pak na tuto praxi navázal *praetor urbanus*. V prétorském právu se vytváří specifitější koncept *bona fides*. Začíná být pojímána jako standard chování poměřovaný ideály *bonus vir* (dobrý člověk) a *bene agere* (jednat dobře), které založily povinnost smluvních stran jednat čestně.⁴⁰

Bona fides se uplatňovala jak v právu soukromém, tak i veřejném. Ve veřejném právu to byl zákaz zpětné účinnosti právních norem a vázanost magistráta na vlastní edikt. Na poli práva soukromého se dobrá víra uplatňovala u fiducie, fideikomisu. Dále to byla *actio Publiciana in rem*, již *praetor* přisuzoval osobě v dobré víře v podstatě stejnou ochranu, jako měl vlastník. Stejně jako i dnes existoval *bona fides possessor* a mohl na tomto základě nabýt pomocí vydržení vlastnické právo. Významnou pozici měla dobrá víra v soudním řízení (v rámci tzv. *iudicia bona fidei*).⁴¹

Dobrá víra se tak uplatňovala v celé řadě institutů. V rámci soukromého práva byla v právu obligačním, věcném, dědickém. Co se týče samotného významu v právních textech, pak tam, kde se zmiňovalo, že byl někdo v dobré víře, se jednalo o subjektivní dobrou víru.⁴² Výše zmíněné

³⁶ SKŘEJPEK, Michal. *Poodkryté tváře římského práva*. 1. vydání. Praha: Havlíček Brain Team. 2006, s. 105.

³⁷ Tamtéž.

³⁸ BARTOŠEK, Milan. *Encyklopedie římského práva*. Praha: Academia, 1994. s. 112.

³⁹ Nejvyšší zákon je nejvyšší křivda. Cicero, M.T. *De officiis*, 1, 33. Citováno z HURDÍK: *Dobrá víra*, s. 569 – 578.

⁴⁰ ZIMMERMAN a kol: *Good Faith in European...*, s. 82.

⁴¹ BARTOŠEK: *Encyklopedie římského práva*, s. 113.

⁴² SKŘEJPEK: *Poodkryté tváře římského práva*, s. 106.

definice Bartoška a Skřejpka mají společný morální rozměr a užívají výrazivo, které je imanentní objektivní dobré víře.

2 Objektivní dobrá víra v recentní úpravě

2.1 Fragmenty v ustanoveních účinné úpravy soukromoprávních kodexů

ObčZ je k objektivní dobré víře velice skoupý, jelikož objektivní dobrou víru obsahuje pouze marginálně. Žádnou generální klauzuli jednání v souladu s poctivostí či jinou alternativu ve smyslu generální klauzule objektivní dobré víry neobsahuje. Jedinými zmínkami, kde přímo normuje objektivní dobrou víru, jsou ustanovení § 53 odst. 3 a § 56 odst. 1 ObčZ. První z nich se týká povinnosti dodavatele poskytnout informace spotřebiteli srozumitelně s přihlédnutím k zásadám dobré víry (...). Druhé ustanovení upravuje generální klauzuli nepřipustných ujednání ve spotřebitelských smlouvách. „*Spotřebitelské smlouvy nesmějí obsahovat ujednání, které v rozporu s požadavkem dobré víry znamenají k újmě spotřebitele značnou nerovnováhu v právech a povinnostech.*“ Obě ustanovení se však do českého právního řádu nedostaly svobodnou vůlí zákonodárce, jelikož se jedná o implementaci evropských směrnic⁴³.

Poctivost jako element objektivní dobré víry je obsažen u bezdůvodného obohacení, a to u skutkové podstaty odkazující na *nepoctivé zdroje*.⁴⁴ V éře zrodu tohoto ustanovení mělo za cíl eliminovat zisk tzv. *veksláků*. Dnes jsou tyto nepoctivé zdroje vykládány jako majetkové hodnoty získané trestnou činností a taktéž nabyté v rozporu s dobrými mravy aj.⁴⁵

Tím je úprava v ObčZ vyčerpána. Fragmenty dobré víry obsahuje druhý základní kodex soukromoprávních předpisů. ObchZ pracuje se *zásadami poctivého obchodního styku*⁴⁶, jež vytváří speciální úpravu vůči dobrým mravům v podnikatelské sféře.⁴⁷ Jedná se tak o další morální, svébytný atribut, který se přizpůsobil v hospodářském styku principu profesionality. Skutečné projevy objektivní dobré víry jsou v ustanoveních § 665 odst. 1 a 655a ObchZ, kde se zástupci ukládá povinnost vykonávat svou činnost *poctivě, s vynaložením odborné péče a v dobré víře*. Úprava obchodního zástupce je výrazně ovlivněna evropskou směrnicí⁴⁸ upravující nezávislé obchodní zástupce a požadavek dobré víry na jeho činnost vyplývá právě z ní.

V autorském zákoně je pak užito výrazu *poctivé zvyklosti*.⁴⁹ Tento pojem není rovněž vytvořen na půdě tuzemského zákonodárce, nýbrž je důsledkem promítnutí Bernské úmluvy⁵⁰ v autorském zákonu.

⁴³ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 97/7/ES, o ochraně spotřebitele v případě smluv uzavřených na dálku, směrnice Rady 93/13/EHS o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách, směrnice Evropského parlamentu a Rady 2002/65/ES, o uvádění finančních služeb pro spotřebitele na trh na dálku.

⁴⁴ Ustanovení § 451 odst. 2 ObčZ.

⁴⁵ Srov. Rozsudek Nejvyššího soudu v Bratislavě ze dne 21.12. 1978, R 1/1979, s. 11.

⁴⁶ Ustanovení § 265 ObchZ: „*Výkon práva, který je v rozporu se zásadami poctivého obchodního styku, nepožívá právní ochrany.*“

⁴⁷ HAVEL, Bohumil. *K aplikaci dobrých mravů v obchodním styku*. [online] juristic.cz. [cit. 9.6.2013]. Dostupné na <http://obchodni.juristic.cz/69611/clanek/j_obchod2.html>.

⁴⁸ Směrnice Rady 86/653/EHS o koordinaci právní úpravy týkající se nezávislých obchodních zástupců.

⁴⁹ Ustanovení § 31 odst. 1 písm. b) zákona č. 121/2000, autorský zákon, ve znění pozdějších předpisů.

2.2 Střípky v tuzemské judikatuře

Na nepatrnou početnost výskytu objektivní dobré víry v legislativě navazuje i judikatura. Přesto i judikatura pracuje s tímto institutem, a to i v jiných případech, než používá objektivní dobrou víru zákon. Nejvyšší soud se v jednom ze svých rozhodnutí zabýval možností aplikace institutu *culpa in contrabendo*. Soud dovodil, že je možné tento výslovně neexistující institut za účinnosti ObčZ dovodit z jeho ustanovení § 415 a § 420 odst. 1. Dovolím si citovat část předmětného rozsudku: „(...) *pokládá za první předpoklad odpovědnosti skutečnost, že konkrétní osoby zabýjily jednání o uzavření určité smlouvy, přičemž tato jednání dospěla do stadia, kdy jedna ze stran kontraktálního procesu byla v důsledku chování druhé potencionální smluvní strany v **dobré víře**, že předpokládaná smlouva bude uzavřena. Dalším nezbytným předpokladem je, že k ukončení jednání o uzavření smlouvy druhá strana přistoupila, aniž k tomu měla legitimní důvod.*“⁵¹ Z důvodu dvojího významu dobré víry v tuzemském prostředí je zapotřebí rozebrat, kterou formu dobré víry NS ve své argumentaci užil. Ani jedno z výše uvedených zákonných ustanovení neobsahuje dobrou víru. Nutno však připomenout, že subjektivní dobrá víra je obecně relevantní tam, kde je součástí daného ustanovení. Připustím-li, že se zde jedná o výjimku pouze na podporu argumentace, a dosadím-li za dobrou víru jednu z forem vědění (tedy předpokládám, že se jedná o subjektivní dobrou víru), pak není závěr nelogický: „*kdy jedna ze stran kontraktálního procesu v důsledku chování druhé potencionální smluvní strany **věděla či mohla vědět**, že předpokládaná smlouva bude uzavřena*“. Mám však za to, že se zde jedná o objektivní dobrou víru a raději bych významově přeložil onu dobrou víru jako důvěru či víru v to, že smlouva bude uzavřena. Ostatně stejný závěr lze dovodit ze samotného rozhodnutí, kde je citován argument žalobkyně, která tvrdila, že jednání žalované bylo v rozporu se vztahem důvěry a dobré víry ve stádiu sjednávání smlouvy. Mám za to, že právě na tuto argumentaci NS navázal. V neposlední řadě s objektivní dobrou vírou počítá u *culpa in contrabendo* i NOZ.

Dalším rozhodnutím, v němž spatřuji užití objektivní dobré víry, je náleží ÚS⁵² obsahující mimo jiné následující: „(..) *ochrana autonomie vůle nemůže být absolutní tam, kde existuje jiné základní právo jednotlivce nebo ústavní princip či jiný ústavně aprobovaný veřejný zájem, které jsou způsobilé autonomii vůle proporcionálně omezit. Tímto druhým principem je zásadní ochrana té osoby, která činila právní úkon s důvěrou v určitý, jí druhou stranou prezentovaný skutkový stav. Ten, kdo vyvolal určité jednání, se nesmí ex post dovolávat vad jednotlivých úkonů, které sám způsobil. Uplatňování principu důvěry v úkony dalších osob při veškerém sociálním styku s nimi je základním předpokladem pro fungování komplexní společnosti (Lubmann, N.: *Vetrauen: Ein Mechanismus der Reduktion sozialer Komplexität*, Stuttgart 1989, str. 1). Důvěru je třeba*

⁵⁰ Ustanovení čl. 10 odst. 1 Bernské úmluvy o ochraně literárních a uměleckých děl.

⁵¹ Rozsudek NS ze dne 11. 10.2006, sp. zn. 29 Odo 1166/2004.

⁵² Nález ÚS ze dne 15.06.2009, sp. zn. I. ÚS 342/09.

pokládat za elementární kategorii sociálního života. Na jedné straně vyjadřuje vnitřní postoj odrážející eticky odůvodněné představy a očekávání jednotlivých členů společnosti, na straně druhé je výrazem principu právní jistoty, který představuje jednu z fází materiálně, tj. hodnotově chápaného právního státu, jebož ústavně normativní výraz je obsažen v čl. 1 odst. 1 Ústavy.“ Princip důvěry zde rovněž není spojován se subjektivní dobrou vírou. Skutkově se jedná o situaci, kdy prodávající prodal kupujícímu, spotřebiteli, hrnce značky Zeppter a přitom přesvědčoval kupujícího o výhodnosti takového prodeje. Kupující věřil v takto prezentovaný stav. Smlouva byla uzavřena mimo prostory k podnikání, nicméně v dané době ještě nebyly přijaty novely ObčZ na ochranu spotřebitele, a tudíž kupující neměl možnost ze zákona odstoupit od smlouvy a ani ve smlouvě nebylo takové právo ujednáno. Ústavní soud však konstatoval, že autonomie vůle není bezbřehá a zde se střetává s principem důvěry. Mám za to, že právě takový princip důvěry lze ztotožnit či subsumovat pod objektivní dobrou víru.

2.3 Dobrá víra a dobré mravy

Hlavním morálním obecným korektivem v recentní úpravě občanského práva je jiný institut, a to *bonos mores*. Výkon práv a povinností nesmí být v rozporu s dobrými mravy⁵³, dále je pak rozpor s dobrými mravy důvodem pro neplatnost právních úkonů⁵⁴ a odpovědnost za škodu může být shledána i v případě jednání v rozporu s dobrými mravy⁵⁵ aj. Z těchto tří všeobjímajících institutů, ve kterých dobré mravy figurují, je patrné, že mají značný význam jako korektiv jednání.

Mravní obsah je společným prvkem, jenž v sobě nese objektivní dobrá víra i dobré mravy. Vztahem objektivní dobré víry a dobrých mravů se zabývají i čeští civilisté. Melzer má za to, že dobré mravy kladou minimální standard na veškeré jednání a dobrá víra se zaměřuje jen na určité zvláštní vztahy, a tím i požaduje vyšší požadavek důvěry.⁵⁶ Dle Téglá se pak dobrá víra a dobré mravy prolínají, ale ne všechny případy dobré víry lze podřadit pod dobré mravy.⁵⁷ Např. poctivost může být společným jmenovatelem obou. V podobném duchu se nese i komentář k ObčZ, kde se píše: „výkon práva v rozporu s dobrými mravy znamená, že se výkon práva ocitá v rozporu s uznávaným míněním rozhodující části společnosti, které ve vzájemných vztazích určuje, jaký má být výkon práv tak, aby byly v souladu se základními a obecně respektovanými zásadami mravního řádu demokratické společnosti (se zásadou **slušnosti, poctivosti, čestnosti, vzájemné úcty, tolerance, důvěry** apod.)”.⁵⁸ Nadto však existují další případy objektivní dobré víry, které již není možné subsumovat

⁵³ Ustanovení § 3 odst. 1 ObčZ.

⁵⁴ Ustanovení § 39 ObčZ.

⁵⁵ Ustanovení § 424 ObčZ.

⁵⁶ MELZER, Filip. *Právní jednání a jeho výklad*. Brno: Václav Klemm – Vydavatelství a nakladatelství, 2009, s. 24.

⁵⁷ TÉGL: *Dobrá víra v občanském...*, s. 49.

⁵⁸ ŠVESTKA, Jiří In ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník I, II*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 2321 s. Zdroj: Beck Online, s. 68.

pod dobré mravy. Např. **povinnost spolupráce za účelem dosažení správného plnění, či sledování zájmu druhé strany**. Přesto v době, kdy není zaveden institut dobré víry, se nabízí řešení pouze skrze dobré mravy. Ukážu na příkladu. Dlužník měl splatnost donosného dluhu spočívajícího ve vrácení obrazu k 31. lednu 2013. Ve smlouvě nebylo upraveno žádné další specifikum ohledně povinnosti vrácení a dlužník přišel vrátit obraz v 23:59 dne 31. ledna 2013. Věřitel spal a neslyšel zvonek, tudíž dlužník nemohl splnit. Můžeme takovéto jednání považovat za jednání, kterým by se dlužník nedostal do prodlení? V současné době by se takovéto jednání nejspíše posoudilo jako *contra bonos mores*. Dlužník mohl a měl předpokládat, že v tuto noční hodinu lidé spí a není to čas, kdy se běžně dělá byznys. Toto jednání je však určitým typickým příkladem, které by se dalo subsumovat pod jednání v rozporu s objektivní dobrou vírou. Dlužník měl sledovat zájem druhé strany, která v danou hodinu už nebude nejspíše ochotna přijmout plnění. Stejně tak mohu uvést jiný příklad. Dlužník musí zaplatit věřiteli dluh, který činí 350.000 Kč a rozhodne se jej zaplatit v korunových mincích, jelikož nemá věřitele rád. Taktéž by měl sledovat zájem druhé strany, které to učiní další náklady na směnu a např. skladování. Mám za to, že případy by byly dle recentní úpravy podřazeny pod jednání *contra bonos mores*.

Nový bez dalšího zmiňuje, že mohou existovat případy, kdy je pouze jednání v rozporu s dobrými mravy a nikoli v rozporu s objektivní dobrou vírou, resp. dle něj poctivostí.⁵⁹ S tímto tvrzením souhlasím. Znovu uvedu příklad pro představu. Prostitutka uzavře smlouvu s klientem o poskytnutí sexuální služby. Oba jsou zcela svobodně rozhodnutí smlouvu uzavřít, oba mají zájem spolupracovat, sjednaná cena je rozumná, veškeré informace si smluvní strany sdělí, nikdo nemá zájem klamat druhou stranu. Mám za to, že zde nedochází k porušení objektivní dobré víry. Přesto bude společností taková smlouva posuzována jako v rozporu s dobrými mravy a bude neplatná. Stěžít si lze představit situaci, že soud by vyhověl žalobě na plnění, pokud by k aktu nedošlo a klient by na plnění trval.

Telec píše, že dobré mravy je možné chápat spíše intuitivně, nežli rozumově.⁶⁰ Nikdy nebude jednoduché určit, do které skupiny daný případ náleží. Mě osobně se dobré mravy jeví jako více ustálený morální řád, kdy společnost obecně může říci, co je v rozporu s dobrými mravy, tak jako např. zmíněná prostituce. U objektivní dobré víry bude zapotřebí *in concreto* zkoumat, zdali nějaký z elementů objektivní dobré víry, např. povinnost kooperace byla porušena.

Ohlédnuli-li se do zahraničí, tak i tam se objevují oba koncepty vedle sebe. V Německu je to již zmíněný koncept *Treu und Glauben* a dobré mravy (*guten Sitten*). Taktéž je tomu v Maďarsku.

Srovnatelně Hurdík říká, že „význam dobré víry jako mravní kategorie (poctivosti při uzavírání i plnění smluvních závazků aj.) je v českém občanském zákoníku svěřen institutům dobrých mravů (...)“. In HURDÍK: Dobrá víra., s. 573.

⁵⁹ NOVÝ, Zdeněk. Princip „poctivosti“ dle Draft Common Frame of Reference jako inspirace pro výklad § 6 odst. 1 návrhu občanského zákoníku. *Právní rozhledy*, 2012, roč. 20, č. 2, s. 46 – 52. Zdroj: Beck Online

⁶⁰ TELEC: Poctivost a důvěra, s. 3.

3 Objektivní dobrá víra v NOZ

3.1 Generální klauzule objektivní dobré víry

3.1.1 Geneze generální klauzule dobré víry v NOZ

Na rozdíl od ObčZ, kde svébytný koncept generální klauzule objektivní dobré víry neexistuje, NOZ jde vstříc evropskému trendu generální klauzule povinnosti jednat v souladu s dobrou vírou.⁶¹

Ve starší důvodové zprávě k NOZ je zmínka o nápravě povinnosti jednat v intencích právně relevantní morálky: „*Nedostatkem platné úpravy je, že dosavadní občanský zákoník - na rozdíl od tradičních občanských zákoníků - zakazuje porušovat dobré mravy, ale nepřikazuje jednat v souladu s nimi.*⁶² *Navrhuje se proto stanovit, že oprávnění lze řádně uplatnit jen při poctivém dodržování dobrých mravů a se zřetelem k zvyklostem občanského života a že jen za týchž podmínek lze také řádně splnit povinnost.*“⁶³ Tento komentář k ustanovení § 6 starší verze NOZ⁶⁴ deklaruje význam dobrých mravů v tuzemské civilistice. Jak již bylo výše poukázáno, v současné době dobré mravy suplují pozici objektivní dobré víře. To nejspíš vedlo autory kodexu dobré mravy v této pozici zanechat a navíc ještě posílit, když zavedli povinnost jednat v souladu s nimi, konkrétně pomocí *poctivého dodržování dobrých mravů*.⁶⁵ Mám za to, že tento užitý výraz nebyl příliš šťastný, jelikož se částečně jedná o významový nonsens, navíc kumulující dva instituty. Stěží si lze představit, jak mohou být dobré mravy, jakožto závazek k dodržování morálních hodnot majících relevanci v právu, vykonávány poctivě. Jednalo by se o jakési dobré mravy na druhou? Resp. pokud by se v ustanovení upustilo od poctivého dodržování, lze si vůbec představit, jak mohou být dobré mravy dodržovány nepoctivě? Zároveň by to přineslo značnou nejistotu, zdali se tím má myslet objektivní dobrá víra a zároveň dobré mravy, či pouze dobré mravy, nebo pouze objektivní dobrá víra, která ve svém gramatickém vyjádření ponechává dobré mravy z důvodu kontinuity právního jazyka. Zaměňování či směšování dobrých mravů s dobrou vírou by tedy vytvořilo interpretačně velice složitou situaci, jelikož oba pojmy představují různé právní figury. Tento přístup tak byl oprávněně kritizován.⁶⁶

⁶¹ Srovnatelně důvodová zpráva k § 6 NOZ: „*Standardní občanské zákoníky spojují výkon subjektivních práv a plnění právních povinností s kritériem čestnosti a absence zlé vůle i podvodného úmyslu.*“

Nutno také poznamenat, že ne všechny evropské občanské zákoníky upravují objektivní dobrou víru, např. v Polsku.

⁶² Důvodová zpráva k NOZ, s. 36.

⁶³ Důvodová zpráva k NOZ z ledna 2011, s. 36.

⁶⁴ Důvodová zpráva k NOZ z ledna 2011[online]. Ministerstvo spravedlnosti ČR [cit. 17. 8. 2013]. Dostupné na <[http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/2011/Navrh_obcanskeho_zakoniku_\(leden_2011\).pdf](http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/2011/Navrh_obcanskeho_zakoniku_(leden_2011).pdf)>.

⁶⁵ Celé znění tehdejšího § 6 odst. 1 „*Oprávnění lze řádně uplatnit a povinnost lze řádně splnit jen při poctivém dodržování dobrých mravů a se zřetelem k zvyklostem soukromého života.*“

⁶⁶ Tégl In TÉGL: *Dobrá víra v občanském...*, s. 93.

Nesprávnost zavedeného pojmu navíc podtrhovala nekonzistentnost s ustanovením § 7, které zavádí presumpci poctivosti. Je otázkou, k čemu by se tato poctivost vážala. Z čistě jazykového výkladu by se presumovalo poctivé dodržování a dobré mravy by pak musel prokázat ten, kdo tvrdí, že jednal v souladu s tímto institutem? Autoři kodexu si nejspíš tuto nesrozumitelnost uvědomili a zvolili jednoznačně přesnější vyjádření, když použili morální korektiv ve formě „*poctivosti*“. Koneckonců úmysl autorů kodexu byl veden správným směrem: „*Smyslem je vyjádřit, že subjektivní práva nelze uplatňovat svévolně a nečestně a že ani povinnosti není možné řádně plnit bez úmyslu dostat poctivě a ve slušnosti tomu, co zákon nebo smlouva povinné osobě ukládá.*“⁶⁷ Z teleologického výkladu, který má dle ustanovení § 2 odst. 2 NOZ přednost, by bylo možné právě za pomoci tohoto vyjádření v důvodové zprávě nalézt úmysl zákonodárce, a tím pádem by se dalo dovodit, že poctivým dodržováním dobrých mravů se nemyslí nic jiného, než objektivní dobrá víra vyjádřená *poctivostí*. Dlužno dodat, že dobré mravy se i přes absenci v generální klauzuli objektivní dobré víry v NOZ objevují na mnoha místech⁶⁸, tudíž koncept dobrých mravů je stále živ a má své uplatnění.

Zajímavý je také rozsah generální klauzule, který nebyl jednotný. Z počátku byl rozsah omezen jen na „*oprávnění lze uplatnit a povinnost lze řádně splnit*“. Oprávnění je vykládáno jako subjektivní právo. Uplatnění je však v právním jazyce spojováno s dovoláváním se svého práva u soudu či jiného orgánu např. rozhodčího soudu. Znamenalo by to, že se lze dovolávat svého práva u příslušného orgánu jen v případě poctivého podání žaloby? Ještě absurdnější by pak byl výklad, že je možné se dovolávat svého práva u soudu jen v případě, že se daná osoba chová poctivě v běžném životě. Měla-li by osoba ve své minulosti nějaký temnější okamžik (např. pravomocně odsouzená z krádeže), pak by ji bylo odepřeno právo dovolávat se svého práva u soudu, což by znamenalo výrazný zásah do jejího práva na spravedlivý proces. Tak či onak by limitace objektivní dobré víry jen na uplatňování svých práv v procesním řízení byla v rozporu se samotným institutem.

Na posledním místě je třeba zmínit, že generální klauzule obsahovala požadavek souladu jednání se zvyklostmi soukromého života. Myslím, že tento dodatek by do již tak zvláštního propojení dobrých mravů a objektivní dobré víry přinášel ještě více zmatku.

Kodex však dostal změny a aktuální, přijatá verze, již normuje generální klauzuli vyjádřenou v následující podobě: „*Každý má povinnost jednat v právním styku poctivě.*“ Již podle srovnání Téglovy navrhované verze se zněním této klauzule je zřejmé, že v tomto měl značný vliv.⁶⁹

⁶⁷ Důvodová zpráva z ledna 2011 k § 6 NOZ, s. 36.

⁶⁸ § 1 odst. 2, § 2 odst. 3, § 19 odst. 2, § 245, § 545, § 547, § 580 odst. 1, § 588, § 691 odst. 2, § 846, § 2331, 2071 odst. 1 a odst. 2, § 2909, § 2976 odst. 1, § 3001 NOZ.

⁶⁹ TÉGL: K úpravě dobré víry..., s. 40.

3.1.2 Interpretace generální klauzule objektivní dobré víry

Ustanovení § 6 odst. 1 NOZ je umístěno v části první „*Obecná část*“, hlavě první „*Předmět úpravy a její základní zásady*“, díl první „*Soukromé právo*“. Toto začlenění do obecné části je důležité z pohledu rozsahu aplikace generální klauzule. Systematickým výkladem dospívám k závěru, že se toto ustanovení bude aplikovat na celou úpravu v NOZ a nejenom tam. Občanský zákoník je *lex generalis* v oblasti soukromého práva a jeho aplikace přichází v úvahu i mimo jeho sféru. Navíc umístění povinnosti jednat poctivě v dílu s názvem „*Soukromé právo*“ právě této expanzi nahrává. Zajímavé je srovnání s jinými evropskými zeměmi. V Německu⁷⁰, Itálii⁷¹, Řecku⁷², Portugalsku⁷³, Holandsku⁷⁴ je generální klauzule umístěna v obecné části závazků. Ani to však neznamená, že by se dobrá víra uplatnila pouze v této části. Pro příklad v Holandsku je možné dobrou víru aplikovat v korporátním právu, dědickém právu, insolvenčním právu, na věcná práva a v mezinárodním soukromém právu. V Německu je ustanovení rovněž v závazcích BGB a aplikace generální klauzule taktéž přesahuje hranice závazkového práva.⁷⁵ Pro změnu např. maďarský občanský zákoník normuje generální klauzuli objektivní dobré víry v úvodních ustanoveních.⁷⁶ **Český zákonodárce zvolil v rámci soukromého práva velice širokou koncepci uplatnění generální klauzule objektivní dobré víry**, když ji umístil do úvodních ustanovení, a dle mého tak učinil správně. Objektivní dobrá víra se může uplatnit i za obzor závazkového práva. Zejména ve věcných právech může sehrávat významnou roli. Zde dochází k výkonu celé řady práv. Pokud neupraví určité chování ustanovení o věcných právech či bude zapotřebí interpretovat úpravu, pak se jeví vhodné přihlédnout k objektivní dobré víře. Například výkon vlastnického práva není absolutní a má své hranice, zejména ve vztahu k vlastnickému právu druhého. Služebnosti je zapotřebí vykonávat šetrně. Mohou vyvstat případy, kde právě objektivní dobrá víra může pomoci nalézt spravedlivé řešení.

Osobní působnost generální klauzule je neomezená, když povinnost jednat poctivě má každý. Tuto povinnost mají tedy jak fyzické, tak právnické osoby.

Časová působnost generální klauzule je dokonce **retroaktivní**. Ustanovení § 3030 NOZ umožňuje aplikaci i na práva a povinnosti, které vznikly za účinnosti ObčZ.

Nyní přejdu k interpretaci slova „*jednat*“. Jednání bych neomezoval pouze na právní jednání, ale jakékoli jednání, bude-li v právním styku. Jednání jako takové je někdy spojováno

⁷⁰ Ustanovení § 242 BGB.

⁷¹ Čl. 1175 Codice Civile.

⁷² Čl. 288 Řeckého občanského zákoníku.

⁷³ Čl. 762 odst. 2 Portugalské občanského zákoníku.

⁷⁴ Čl. 6:2 Holandského občanského zákoníku.

⁷⁵ HESSELINK, Martijn W. The Concept of Good Faith. In HARTKAMP, Arthur S. *Towards European Civil Code*. Great Britain: Kluwer Law International BV, The Netherlands. 2010, s. 634.

⁷⁶ Ustanovení § 4 odst. 1 MOZ.

pouze s aktivním jednáním (např. komisivní delikty, komisivní právní úkony atd.). Mám za to, že by se zde mělo vykládat extenzivněji a pojímat i omisivní činnost. Objektivní dobrá víra zahrnuje i povinnost sdělovat druhé straně podstatné informace. Jestliže bych pojal jednání pouze jako aktivní jednání, pak nesdělení nutných informací by neznamenal nepoctivé jednání, jelikož by se nejednalo o jednání, a tudíž by zde povinnost jednat poctivě nebyla. Mohlo by docházet k absurdním situacím, kdy by subjekt raději nejednal vůbec a vymlouval by se, že jelikož nečinil aktivní chování, nestíhala jej povinnost jednat poctivě.

Právní styk je pojmem neurčitým a je zapotřebí jej podrobit dalšímu výkladu. NOZ zmiňuje právní styk v celé řadě ustanovení⁷⁷ a vůbec nepracuje s pojmem občanskoprávní vztah na rozdíl od ObčZ⁷⁸. Je tak otázkou, zdali je možné tyto pojmy používat *promiscue*. Učebnice občanského práva hmotného definuje občanskoprávní vztah jako: „Právní vztah, jenž je upraven normami občanského práva a jehož subjekty navzájem vystupují jako nositelé subjektivních občanských práv a občanskoprávních povinností.“⁷⁹ Občanskoprávní vztah *stricto sensu* potřebuje existenci vztahu (např. založený smlouvou). V tomto případě bych rozhodně neztotožňoval tyto dva pojmy. Občanskoprávní vztahy *lato sensu* jsou jakákoli práva a povinnosti. K tomuto tůhne mlčky, lépe řečeno bez argumentace, Bělohávek, když komentuje ustanovení § 6 odst. 1 náslovně: „Výkon subjektivních práv a povinností je spojen s podmínkou poctivosti.“⁸⁰ I důvodová zpráva směřuje k tomuto výkladu, když říká, že standardní občanské zákoníky upravují povinnost vykonávat subjektivní práva a povinnosti v dobré víře. Tomu odpovídá i důvodová zpráva k NOZ u *culpa in contrabendo*: „Je namístě stanovit následky porušení poctivosti v právním styku v případech, kdy někdo zabývá jednání o smlouvě s jiným jen na oko (...).“ Strany pouze jednají, negociují o možnosti uzavřít smlouvu. Není zde žádný právní vztah mezi osobami. Příkladem mohu uvést učinění oferty. Samotná oferta nezakládá právní vztah. Ale oferta musí být učiněna poctivě, např. nikoli lživě. Dle mého postačuje, že dané jednání není zákonem zakázáno. Soukromé právo je vedeno zásadou „*co neni zakázáno, je dovoleno*“. Jednání však musí být ve styku, vždy tak musí být v interakci s druhým subjektem.

Je možné jít s výkladem právního styku ještě dál. V té nejširší možné míře je možné označit za právní styk i *procesně právní vztah*. Co když např. žalovaný předloží soudu podvrhnuté důkazní prostředky a žalobce v domnění, že jsou pravdivé, vezme žalobu zpět. O věci sice nebylo vydáno

⁷⁷ Navíc s právním stykem pracuje NOZ v celé řadě dalších ustanovení: § 4 odst. 1, § 77 odst. 1 a odst. 2, § 558 odst. 1 a odst. 2 *et cetera*.

⁷⁸ Např. ustanovení § 2 ObčZ.

⁷⁹ KNAPPOVÁ, Marta a kol. *Občanské právo hmotné 1*. 4. vydání. Praha: ASPI, 2005, s. 180.

⁸⁰ BĚLOHLÁVEK, Alexander J. a kol. *Nový občanský zákoník. Srovnání dosavadní a nové občanskoprávní úpravy včetně předpisů souvisejících*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012, s. 17.

meritorní rozhodnutí a není založena překážka *res iudicatae*, žalobci však vznikla škoda spočívající v nákladech na právní zastoupení a zaplacení soudního poplatku.

Jak již bylo rozebráno v předešlé kapitole, generální klauzule si prošla při tvorbě nového zákoníku vývojem. Mám za to, že terminologicky se zastavila v bodě, který je výstižnější a lépe vyhovující jazykovým i normativním podmínkám českého právního řádu. Krkolonné spojení dobrých mravů s poctivostí bylo polovičatým rozhodnutím, které by vedlo k interpretační nesnázi. Ani užití dobré víry by nebylo vhodným termínem v generální klauzuli, jelikož ta je již normativně spojena se subjektivní dobrou vírou. „*Poctivost*“ je optimální název pro vyjádření objektivní dobré víry. Obsah pojmu *poctivost* v běžném jazyce je *čestnost (ve smýšlení a jednání), počestnost, svědomitost, náležitost* aj.⁸¹ Je tedy jasně součástí mravních hodnot. Užitý termín *poctivost* kritizuje Nový právé pro tento silný morální obsah.⁸² Není tak dle něj jasné, kdy je *poctivost* ještě právně relevantní a kdy už nikoli. Dle mého názoru by takové výtce musel čelit každý institut, který je tak úzce propojen s morálkou. Vždyť o dobrých mravech je možné říci totéž. I z komparačního hlediska se mi nejeví tato výtka oprávněná. *Treu und Glauben* znamená věrnost a důvěru. Tyto termíny jsou rovněž součástí běžného života, např. důvěra a věrnost v partnerském vztahu. Zapotřebí je vnímat *poctivost* v celém kontextu generální klauzule. Vyžaduje se *poctivost v právním styku*. Ukázat to mohu právě na příkladu Nového, který chtěl dát najevo, že *poctivost* je i tam (v oblasti morálky), kde objektivní dobrá víra už právně relevantní není. Cituji Nového: „*Dobrá víra má sotva co do činění např. s tím, zda někdo lhal svému sousedovi o stáří svého automobilu (alespoň do chvíle, než tito mají uzavřít kupní smlouvu na tento automobil)*.“⁸³ Nový si vlastně odpověděl sám v závorce. Zde je rozlišujícím faktorem právní styk. Pokud bude někdo konverzovat se svým sousedem a lhát o svém vozidle, tak takové jednání bude běžným jazykem nepoctivé či nečestné, ale relevantní to pro právo bez dalšího nebude. Občanské právo neupravuje obecně běžnou konverzaci. Toliko momentálně k poctivosti *per se*. Důležitější než toto slovo se mi jeví, jaký obsah a potažmo funkce může mít generální klauzule, čemuž jsou věnovány samostatné kapitoly.⁸⁴

Závěr této podkapitoly věnuji srovnání s podobou generálních klauzulí objektivní dobré víry v zahraničních právních úpravách. Generální klauzuli objektivní dobré víry upravuje celá řada občanských zákoníků. Čl. 6 Québeckského občanského zákoníku obsahuje následující verzi:

⁸¹ HAVRÁNEK, B. *Slovník spisovného jazyka českého* IV. P – Q. 2. vydání. Praha: Academia, 1989, s. 159.

⁸² NOVÝ: *Dobrá víra jako princip*..., s. 21.

⁸³ Tamtéž.

⁸⁴ Kapitola pátá a šestá.

„Každá osoba je povinná vykonávat svá soukromá práva v dobré víře“.⁸⁵ Zde absentuje úprava plnění povinností, jinak není většího rozdílu. MOZ v ustanovení § 4 odst. 1 normuje: *Při výkonu civilních práv a plnění závazků jsou oba účastníci povinni jednat způsobem souladným se zásadou dobré víry a slušnosti, jakož i vzájemně spolupracovat.*⁸⁶ Tato klauzule doplňuje povinnost spolupráce. V ZGB je možné nalézt následující v čl. 2 odst. 1: „Každý je povinen při výkonu práv a plnění povinností jednat podle dobré víry“⁸⁷. Zde se nenachází výraznější obsahový rozdíl. Holandský občanský zákoník v čl. 6:2 normuje: „Věřitel a dlužník jsou navzájem povinni jednat v souladu s požadavky dobré víry.“⁸⁸ Zde je patrné, že se ustanovení týká stran závazkového právního vztahu, nicméně jak již bylo popsáno, tato klauzule má dopad i mimo tuto část občanského práva. V BGB je v § 242 uvedeno následující: „Dlužník má povinnost plnit v souladu s požadavky dobré víry s ohledem na zvyklosti.“⁸⁹ Zde se hovoří o dlužníkovi, ale samotná aplikace překračuje hranice dlužníka. Mám za to, že i v kontextu zahraničních úprav je textace generální klauzule vyhovující.

3.1.3 Kogentní či dispozitivní norma?

V následujícím rozboru se budu zabývat povahou ustanovení generální klauzule, zdali se jedná o *ius cogens* či *ius dispositivum*. Laikovi se může zdát, že se jistě jedná o ustanovení, od kterého se odchytil nejde, jelikož v sobě nese imperativ ve formě povinnosti. Tento přístup posuzování by byl však zcela chybný. Je třeba vycházet z ustanovení 1 odst. 2 NOZ, jenž normuje kritéria pro zjištění kogentnosti povahy. Melzer na základě tohoto ustanovení vytvořil test kogentnosti.⁹⁰ Ustanovení je dispozitivní, odporuje-li ujednání dobrým mravům, veřejnému pořádku (zde spadá zájem na neměnnosti osobnostních práv a nemožnost ujednání poškozující třetí stranu), má-li ustanovení za cíl ochranu slabší strany a konečně pokud účel a smysl normy odporuje tomu, aby se od něj strany mohly odchytil (do této kategorie patří zákaz odchylení přímý i nepřímý). Naplnění kteréhokoli z elementu testu kogentnosti postačuje ke kvalifikaci ustanovení jako kogentního.

⁸⁵ Přeloženo z „Every person is bound to exercise his civil rights in good faith.“ Dostupné na <http://www2.publicationsduquebec.gouv.qc.ca/dynamicSearch/telecharge.php?type=2&file=/CCQ_1991/CCQ1_991_A.html> [citováno dne 7.7.2013].

⁸⁶ Přeloženo z „In the course of exercising civil rights and fulfilling obligations, all parties shall act in the manner required by good faith and fairness, and they shall be obliged to cooperate with one another.“ Dostupné na <http://eusoils.jrc.ec.europa.eu/library/themes/contamination/workshop_Nov2003/legislation/HungaryCivilCode.doc> [citováno dne 7.7.2013].

⁸⁷ Přeloženo z „Every person must act in good faith in the exercise of his or her rights and in the performance of his or her obligations.“ <<http://www.admin.ch/ch/e/rs/c210.html>> Dostupné na [citováno dne 7.7.2013].

⁸⁸ Přeloženo z „The creditor and debtor must behave themselves towards each other in accordance with the standards of reasonableness and fairness.“ <<http://www.dutchcivillaw.com/civilcodebook066.htm>> Dostupné na [citováno dne 7.7.2013].

⁸⁹ Přeloženo z „An obligor has a duty to perform according to the requirements of good faith, taking customary practice into consideration.“ Dostupné na <http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_bgb/englisch_bgb.html#p0718> [citováno dne 7.7.2013].

⁹⁰ MELZER, Filip. Dispozitivní a kogentní normy v novém občanském zákoníku. *Právní rozhledy*, 2013, roč. 21, č. 7, s. 253. Zdroj: Beck Online.

Dovolím si tedy tento test aplikovat na generální klauzuli poctivosti. Předně jen konstatuji, že přímý zákaz odklonění se od ustanovení generální klauzule zákoník neobsahuje. Je tedy zapotřebí zkoumat ustanovení z pohledu dalších kritérií.

Ustanovení o poctivosti nespadá pod dobré mravy. Samotné ujednání však může být *contra bonos mores*, jelikož osoba vylučující povinnost jednat poctivě již *ipso facto* jedná proti hodnotovému mravnímu řádu. Dává tím totiž na vědomí, že buď jedná hodlat nepoctivě, nebo ani s poctivostí nepočítá. Je však možné konstatovat, že záměrem strany bylo vyhnouti se potencionálnímu zásahu soudu do autonomie vůle stran a např. dotvořit tak ustanovení smlouvy.⁹¹

Druhým elementem je ochrana veřejného pořádku. Jedná se o souhrn pravidel, na kterých je zapotřebí bez výhrady trvat. Podívám-li se na současný občanský zákoník, tak absence generální klauzule objektivní dobré víry v ObčZ nevytvořila chaos či značné škody, byť by mohla napomoci zlepšit stav společnosti a někdy i překonat formalistický přístup soudů při aplikaci práva. V některých zemích tento koncept rovněž nenajdeme.

Třetím atributem je potencionální zásah do zájmů slabší strany. Objektivní dobrá víra je však institutem, který, jak bylo výše zmíněno, má být aplikována nejen např. na spotřebitelsko-dodavatelské vztahy. Nemá za účel primárně chránit slabší stranu.

Posledně je zapotřebí se ptát, je-li odklonění od tohoto ustanovení proti jeho účelu a smyslu. Zde by se měl uplatnit u běžného ustanovení teleologický výklad, tak abychom zjistili, co daným ustanovením bylo zamýšleno. Melzer píše: „*Při tomto druhu výkladu budeme zkoumat jednak smysl a účel příslušného ustanovení (vlastní teleologický výklad) a jednak jeho hodnotové pozadí, tj. právní principy a hodnoty, které příslušné ustanovení, resp. příslušná norma chrání (axiologický výklad jako podskupina objektivně teleologického výkladu).*“⁹² Smyslem ustanovení je právě zavést klauzuli, která povínuje osoby v právním styku jednat čestně, poctivě, bez zlého úmyslu. Pokud bych se měl zaměřit na principy, které jsou v ní promítnuty, tak je to právě objektivní dobrá víra. Bylo by absurdní formulovat ustanovení o povinnosti jednat poctivě, kdyby si subjekt mohl ujednat něco jiného a limitovat poctivost. Zároveň v ustanovení § 6 odst. 2 NOZ je stanoveno, že nikdo nesmí těžit z nepoctivého jednání. Taktéž by bylo absurdní stanovit nemožnost těžení z nepoctivosti a přitom vyloučit generální klauzuli poctivosti. Mám tak za to, že ustanovení je **kogentní**.

3.1.4 Následky jednání v rozporu s generální klauzulí

Skutková podstata generální klauzule poctivosti neobsahuje sankci, proto se klade otázka, jaké následky její porušení může mít. V ustanovení § 6 odst. 2 se píše, že: „*Nikdo nesmí těžit ze svého nepoctivého nebo protiprávního činu. Nikdo nesmí těžit ani z protiprávního stavu, který vyvolal nebo nad*

⁹¹ Byť tuto možnost podle NOZ soudce obecně nemá, mohl by ji dovodit z generální klauzule. Blíže viz kapitola 6.

⁹² MELZER: Dispozitivní a kogentní normy..., s. 253. Zdroj: Beck Online.

kterým má kontrolu.“ Důvodová zpráva ve vztahu k nepoctivosti k tomu pouze komentuje: „*Mala fide nelze získat právem aprobovanou výhodou*“⁹³. V tomto ustanovení je tak inkorporována zásada *nemo turpitudinem suam allegare potest*⁹⁴. Ne zcela přiléhavým se jeví Téglovi slovo *těžít*.⁹⁵ Jsem toho názoru, že tento výraz je dostatečně obecný, aby byl s to obsáhnout, co nejširší možné profitování, a to nikoli jen v materiálním smyslu. Mělo by se jednat o jakoukoli výhodu. Jak by ale bylo možné tuto výhodu nepoctivci odebrat? Např. tak jako v případě zneužití práva odeprít právní ochranu? Či v případě nepoctivého jednání založit odpovědnost za škodu, pokud vznikla? Nebo např. ingerencí soudu do smlouvy a zneplatnění ujednání ve smlouvě či celé smlouvy? Domnívám se, že ustanovení § 6 odst. 2 NOZ jen deklaruje, že by nepoctivé jednání nemělo zůstat bez odezvy.

Následkem porušení poctivosti může být **náhrada majetkové a nemajetkové újmy** dle § 2910 NOZ. Poctivost je povinnost stanova zákonem, a tudíž v případě porušení této povinnosti zásahem do absolutního práva, vzniku škody, příčinné souvislosti mezi jednáním a škodou, zaviněním je naplněna občanskoprávní odpovědnost za škodu. Nabízí se i srovnání s odpovědností za škodu z důvodu jednání *contra bonos mores*, které má samostatnou skutkovou podstatu.⁹⁶ U porušení dobrých mravů se k odpovědnosti vyžaduje úmysl. U poctivosti je tomu jinak. Jelikož pro případ náhrady újmy porušením povinnosti se nspecifikuje úmysl, postačí při porušení zákonné povinnosti nedbalost.⁹⁷ Jedná se tak o určitou disproporci následků jednání, které je rozdílné, nicméně má společný morální podtext. Klauzule principu povinnosti nebude čitelná adresátům právní normy, na které se konkrétní jednání bude aplikovat, což je problémem obecného stanovení na rozdíl od kasuistiky vždy. V případě prvotní aplikace (dříve toto judikováno nebylo) na konkrétní jednání s posouzením, že je nepoctivé, bude obtížné shledat osobu odpovědnou za nedbalostní formu zavinění, když ta nemohla ani předpokládat, že může být její jednání kvalifikované jako nepoctivé. Ano, je možné argumentovat, že rozumný člověk je schopen rozpoznat, které jednání je „dobré“ a které „zlé“, ale linie může být někdy velmi tenká. Důsledek by mohl být pro jednajícího flagrantní, když by bylo jednání subsumováno pod nepoctivé, jelikož by byl povinen k náhradě újmy. Mám tedy za to, že rozumnější a předvídatelnější je spojovat vznik odpovědnosti za škodu s konkrétní povinností spadající pod obsah generální klauzule, která by byla porušena a nikoli pouze s argumentací, že jednání bylo nepoctivé. Např. strana měla povinnost vzít v potaz zájem druhé strany, ale neučinila tak. Je

⁹³ Důvodová zpráva k § 6 NOZ, s. 37.

⁹⁴ Nikdo nesmí těžít ze svého nepoctivého jednání.

⁹⁵ TÉGL: Poctivost a důvěra..., s. 119.

⁹⁶ Ustanovení § 2909 NOZ zní: „*Škůdce, který poškozenému způsobí škodu úmyslným porušením dobrých mravů, je povinen ji nahradit; vykonával-li však své právo, je škůdce povinen škodu nahradit, jen sledoval-li jako hlavní účel poškození jiného.*“

⁹⁷ Ustanovení § 2911 NOZ „*Způsobí-li škůdce poškozenému škodu porušením zákonné povinnosti, má se za to, že škodu zavinil z nedbalosti.*“

pravdou, že vždy budou případy rozhodovány poprvé, nicméně by soudy měly přistupovat ke shledání náhrady škody svědomitě a argumentačně to dostatečně podložit. Odkázáním na fakt, že jednání bylo nepoctivé, by bylo simplifikací.

Je otázkou, zdali může objektivní dobrá víra způsobovat neplatnost jednání. Tégl k tomu píše následující „*Objektivní dobrá víra navíc není kritériem platnosti právních jednání. Proto např. nemůže být smlouva prohlášena za neplatnou pro rozpor s objektivní dobrou vírou. Důsledkem rozporu smlouvy s dobrými mravy však její neplatnost být může.*“⁹⁸ Neplatnost právního jednání může být zapříčiněna výslovně jednáním *contra bonos mores* dle § 580 odst. 1 NOZ. O dobré víře, resp. o poctivosti, zde není zmínky. Pokud to však vezmu z obecného hlediska, tak jednání v rozporu s povinností poctivosti je jednání v rozporu se zákonem. NOZ se však přiklání k přednosti platnosti právního jednání než jeho neplatnosti.⁹⁹ K neplatnosti by se mělo přistupovat velice opatrně, jelikož se jedná o zásah do autonomie vůle a zásady *pacta sunt servanda*. Nepoctivé jednání může bezpochyby zneplatňovat jednání, pokud je tak stanoveno v zákoně (např. lichva v § 1796 NOZ).

K neposkytnutí právní ochrany nepoctivému jednání přímo nenalézám právní nástroj. Takový následek je spojen se zneužitím práva.

Objektivní dobrá víra je ekvitrním korektivem. Soudy tak mají dostatek prostoru pro možné konstrukce. Měly by však přistupovat k těmto následkům v krajním případě, kdy nebude postačovat výslovná úprava zákona. Právo by mělo být předvídatelné a následky výše zmíněné mohou mít flagrantní dopad do sféry adresátů, a proto by tyto následky měly přicházet pouze ve složitých případech (*hard cases*).

3.1.5 Presumpce poctivosti

Ustanovení § 7 NOZ upravuje presumpci poctivosti a subjektivní dobré víry. Tak jako v případě trestněprávní presumpce nevinny se nejedná u presumpce poctivosti jen o legislativní techniku vyvratitelné právní domněnky, ale o hodnotový přístup k člověku a nazírání na jeho chování. Hovoří se, že se vychází z tzv. předpokladu řádného člověka (*presumptio boni viri*), dle něhož je zapotřebí na každého hledět jako na řádného občana, a to do doby prokázání opaku,¹⁰⁰ komplexněji vyjádřeno jako *bona fides semper praesumitur, nisi mala fides adesse probetur*¹⁰¹. Koneckonců presumpce poctivosti není neznámá ani za účinnosti ObčZ a objevuje se i v české judikatuře: „*V souladu s obecně uznávanou presumpcí poctivosti jednání subjektů práva se předpokládá, že právnická osoba má dobrou pověst do té doby, dokud není proveden úspěšně důkaz opaku.*“¹⁰²

⁹⁸ TÉGL, Petr. O dobrých mravech. *Bulletin advokacie*, 2011, roč. 19, č. 7-8, s. 33.

⁹⁹ Ustanovení § 574 NOZ.

¹⁰⁰ KRATOCHVÍL, V. In MUSIL., Jan a kol. *Trestní právo procesní*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 133.

¹⁰¹ Není-li prokázán zlý úmysl, dobrá víra se předpokládá.

¹⁰² Rozsudek NS ČR ze dne 18. 3. 2008, sp. zn. 30 Cdo 1385/2006.

Částečným sloučením materie dnes obsažené ve dvou hlavních kodexech soukromoprávní úpravy, tedy ObchZ a ObčZ, dochází k presumpci poctivosti i na úpravu jednání podnikatelů, což je pozitivním přínosem NOZ. Havel totiž v minulosti kritizoval, že na podnikatele se mnohdy hledí opačným způsobem, tedy jako na nepoctivého, dokud se neprokáže opak.¹⁰³ Toto má nejspíše kořeny v socialistické společnosti, kdy podnikatel byl označován za vykořisťovatele. Přece jen, proč by mělo být nahlíženo, co se týče presumpce poctivosti, jinak na osobu podnikatele, který prodává nemovitost, než když prodává nemovitost sám vlastník nepodnikatel? Oba mohou mít stejný zájem na prodeji. Naopak nepoctivé jednání prodávajícího podnikatele by mohlo vést ke ztrátě zákazníků. U jednorázového prodeje nepodnikatelem, který nemá zájem se dále angažovat v daném odvětví byznysu, je riziko nepoctivosti vyšší, jelikož mu víceméně lhostejná obchodní reputace do budoucna. Navíc má spotřebitel vůči podnikateli k dispozici i jiné instrumenty na svou ochranu (odstoupení od smlouvy atd.).

Presumpce poctivosti nemá pouze hodnotový rozměr. Vytváří **vyvratitelnou právní domněnku, že osoby jednají poctivě**, tudíž ten, kdo se bude cítit být nepoctivým jednáním dotčen, bude jej muset prokázat. Presumpce se vztahuje na generální klauzuli, ale i na jiné projevy v NOZ. Poctivost v objektivním slova smyslu je součástí institutu *culpa in contrahendo*. To znamená, že strana, která se cítí být poškozena, musí prokázat nepoctivost druhé strany, která je zde definována, a tedy musí prokázat své oprávněné očekávání, že druhá strana uzavře smlouvu a že ta neměla spravedlivý důvod od dokončení kontraktace ustoupit.

Poctivost je však nově spojována i se subjektivní dobrou vírou.¹⁰⁴ Pak se nabízí čistě teoretická otázka, zdali bude vyvratitelnou domněnku dobrověrnosti (tj. subjektivní dobré víry) zakládat presumpce poctivosti či dobré víry. Výsledek je v každém případě stejný, ale z teoretického dělení obou rovin se domnívám, že správné je, aby subjektivní dobrá víra byla presumována dobrou vírou a objektivní dobrá víra (zde poctivostí) presumpcí poctivosti.

Presumpce poctivosti má dle mého své místo a souhlasím s Hurdíkem, který říká, že bylo-li by tomu naopak, pak by povinnost prokazovat své poctivé jednání, zejména v právu soukromém, vedla k vážnému ohrožení právního stavu společnosti.¹⁰⁵

3.1.6 Vztah zákazu zneužití práva a povinnosti jednat poctivě

Ustanovení § 8 NOZ upravuje institut *abusus iuris* a říká, že *zjevné zneužití práva nepoživá právní ochrany*. Zde je následek oproti generální klauzuli explicitně vyjádřen. Problematickým se

¹⁰³ HAVEL: *K aplikaci dobrých...*

¹⁰⁴ Viz. kapitola sedmá.

¹⁰⁵ HURDÍK: *Zásady soukromého práva.*, 125 s.

jeví vztah zneužití práva a objektivní dobré víry.¹⁰⁶ V Německu je koncept zneužití práva dovozován z *Treu und Glauben*, byť má své vlastní ustanovení¹⁰⁷.¹⁰⁸ Důvodová zpráva k NOZ hovoří, že úprava v ObčZ, která institut zneužití neobsahuje vůbec, je nedostatečná i proto, že není stanoven následek. To by mohlo být pojmáno jako jeden rozdíl od generální klauzule poctivého jednání. Avšak v kterých situacích se jedná o zneužití práva? Ani odborník na problematiku Nový nemá v této věci jasno, když říká, že *hranice mezi poctivostí, dobrými mravy a zneužitím práva jsou plynulé*.¹⁰⁹

Platí stará zásada *neminem laedit qui iure suo utitur*¹¹⁰. Každá svoboda či právo má však i své limity. Právo je určeno osobě chránící její statek, nikoli k tomu, aby jej opravňovalo primárně škodit druhému, a to nikoli jen materiálně. Vykonávání práva, které sleduje tento zlý úmysl, nesmí být chráněno, a proto správně existuje institut zneužití práva. Stejně tak bych však mohl říci, že takové jednání je v rozporu s poctivostí, jelikož nebyl respektován zájem druhé strany.

Hurdík k tomu konstatuje, že hodnotový základ *abusus iuris* je v zákazu škodit jinému výkonem svého subjektivního práva.¹¹¹ Mám za to, že nepoctivost však nemusí primárně znamenat škodit druhému, kdežto zneužití práva v NOZ musí být zjevné. Nepoctivé jednání může být vedeno snahou zlepšení své vlastní pozice. Např. spotřebitel si koupí tzv. tablet. Za pár měsíců se mu porouchá a to tak, že má právo na jeho výměnu. Dodavatel však stejný tablet již nemá, jelikož se přestal vyrábět a má k dispozici novější typ, který vypadá podobně a má navíc lepší funkce. Spotřebitel však trpí finanční krizí a preferoval by vrácení kupní ceny. Z toho důvodu odmítne nabízené plnění, jelikož se dle něj nejedná o stejné plnění a požaduje vrácení peněz (tedy odstupuje od smlouvy). V takovém případě vůbec spotřebitel nechce zneužívat práva v neprospěch dodavatele, ale potřebuje vylepšit svou pozici. Nelze zde ale užít institut zneužití práva. To musí být zjevné, a jak píše důvodová zpráva, prokazatelné. Pokud však spotřebitel neprozradil svůj motiv a bude např. argumentem jiný design tabletu, pak mu nikdo neprokáže, že zjevně zneužívá práva. Byť jedná nepoctivě, jelikož nesleduje elementární zájem druhé strany na existenci kontraktu.

Mám tak za to, že zneužití práva je podmnožinou objektivní dobré víry, resp. generální klauzule poctivosti. V případě nikoli zjevného zneužití může být subsidiárně užita

¹⁰⁶ Srov. TÉGL: Poctivost a důvěra..., s. 106.

¹⁰⁷ Ustanovení § 226 BGB.

¹⁰⁸ LENAERTS, Annekatrien. *The General Principle of the Prohibition of Abuse of Rights: A Critical Position on Its Role in a Codified European Contract Law* [online]. rechten.unimaas.nl [cit. 30.7.2013] Dostupné na http://www.rechten.unimaas.nl/iuscommune/prize/pdf/2010_Lenaerts.pdf, s. 1125.

¹⁰⁹ NOVÝ: Průběh „poctivosti“..., s. 46 – 52. Zdroj: Beck Online.

¹¹⁰ Kdo vykonává své právo, nikomu neškodí.

¹¹¹ HURDÍK, Jan, LAVICKÝ, Petr. *Systém zásad soukromého práva*. Brno: Masarykova univerzita v Brno, 2010, s. 127.

generální klauzule poctivosti. Koneckonců jak bude vidno dále, zákaz zneužití práva je chápán jako korektivní funkce objektivní dobré víry.

3.2 Další projevy objektivní dobré víry v NOZ

3.2.1 O dalších projevech obecně

Objektivní dobrá víra se nepromítá pouze v generální klauzuli. Doktrína do ní zahrnuje více projevů. Pro připomenutí názor Telce: *„Můžeme hovořit o mravní a právní ctnosti, nebo-li o hodnotě slušnosti a spolehlivosti, stejně jako i o rozumnosti a v jistém odstínu též o oprávněné očekávatelnosti druhým (srov. též oprávněný zájem). Souborně pak lze mluvit o přiměřenosti, tudíž i o spravedlnosti.“*¹¹² Hurdík konstatuje: *„V evropském právním prostředí je z jednotlivých jazykových variant tohoto pojmu zřejmá jeho úzká etymologická vazba na pojmy ekvita, poctivost, spravedlnost, slušnost, důvěra, čestnost, věrnost, dobré mravy (...).“*¹¹³ Ze zahraničí pak např. Keily píše ve své práci, že *„dobrá víra může být srovnávána se spravedlností, s poctivým jednáním, přiměřenými standardy férového vyjednávání, slušností, přiměřeností, slušným jednáním, zdravým morálním smyslem, smyslem pro solidaritu, společnými standardy pro poctivost a čestnost“*.¹¹⁴ Variabilita projevu objektivní dobré víry se odráží i v NOZ.

3.2.2 Čestnost

Požadavek čestnosti je zakomponován v ustanovení § 212 odst. 1 NOZ. *„Přijetím členství v korporaci se člen vůči ní zavazuje chovat se čestně a zachovávat její vnitřní řád. (...)“*. Čestnost, tak jako poctivost, je neurčitým právním pojmem. Právním je však v tomto smyslu toliko z důvodu, že je součástí právního řádu. Tento pojem je totiž sám o sobě jazykově existující. Z toho důvodu se mi jeví i důležité čerpat z běžné mluvy, a tedy zkoumat jazykovým výkladem. Z obecného jazyka českého je adjektivum „čestný“ popisováno následovně: *„mající osobní čest, dbalý osobní cti, počestný“*, či ve smyslu *„zaručení osobní cti: čestné slovo, dát porušit čestné slovo, zaručit se čestným slovem, čestné prohlášení“*, za třetí *„nepoškozující čest či čestné jednání“* a naposledy jako *„určený k poctě“* (např. čestný doktorát).¹¹⁵ První se dle mého vztahuje toliko k sobě samému a nikoli ke korporaci a čtvrtý výklad je projevem určitého obdivu či zásluhy. Z obecné mluvy se mi jeví přiléhavý výklad druhý a třetí. Požadavek čestného jednání vůči korporaci tak může znamenat jednak zaručení se společnosti čestným slovem či čestně vůči ní něco prohlásit a dále nepoškozovat pověst korporace. Samotnou ctí se pak v obecném jazyce myslí: *„vysoce kladný mravní stav budící obecnou úctu*

¹¹² TELEEC: Poctivost a důvěra, s. 1.

¹¹³ HURDÍK: Dobrá víra, s. 569.

¹¹⁴ KEILY, Troy. *Good Faith and the Vienna Convention on Contracts for the International Sale of Goods* [online]. cisg.law.pace.edu [cit. 13. 6. 2013] <<http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/keily.html>>.

¹¹⁵ HAVRÁNEK, B. *Slovník spisovného jazyka českého I. A – G*. 2. vydání. Praha: Academia, 1989, s. 252.

*i kladné spoločenské hodnotenie tohto stavu, (...) mravní čistota, poctivosť, (...) projev úcty vážnosti“.*¹¹⁶ Synonymne je hovořeno i o jako poctivosti. Jeví se zde však jazykově kompozičně objektivní dobrá víra lépe projevna čestností než poctivostí. Čestnost tak vyjadřuje záväzek vyvěrající ze specifického vztahu společnosti a společníka a měla by tak vytvářet požadavek lojality společníka vůči společnosti. Např. je-li požadováno po každém, aby nezasahoval proti dobré pověsti společnosti, pak tím spíše a tím více by mělo být požadováno po společníkovi, aby tak nečinil.

Domnívám se dále, že i zde se mohou uplatnit obsahové komponenty objektivní dobré víry v modifikované formě jako např. povinnost kooperace se společníky za dosažením společného účelu (např. zisku), brání ohledu na zájem společnosti. Toto ustanovení totiž vykazuje vysokou míru neurčitosti. Má konkrétnější zaměření v porovnání s generální klauzulí poctivosti, kdy se uplatní ve vztahu společník/korporace, i to je však dle mého dostatečně obecné, aby se pod něj obsahového elementu objektivní dobré víry daly subsumovat.

Může se také jevit diskutabilní, zdali výše uvedené ustanovení má normativní charakter nebo se jedná o pouhou deklaraci. V případě druhém by následky porušení takového jednání bez dalšího nepřicházely v úvahu. Osobně se kloním k variantě první, která může vést, v případě porušení povinnosti, chovat se čestně k náhradě škody, tak jak jsem to již popsal u porušení povinnosti jednat poctivě. I zde nevidím zákonnou překážku, proč by tomu tak nemělo být. Vstupem do korporace se společník zavazuje jednat čestně a bezesporu se tak jedná o právní povinnost. Předpokládám, že racionální zákonodárce neuzívá slova jako pouhou výplň, ale chce jimi dosáhnout regulace jednání.

Poslední poznámku k výše uvedenému ustanovení věnuji užití slova „*chovat*“. Chováním se totiž myslí i reakce lidského organismu a veškeré jeho vnější projevy. Čestnost se stěží může vztahovat k mimovolným projevům. Takový závěr je tedy nutno vyloučit *ab absurdum*. Účelem a smyslem ustanovení je, aby společník společnosti neškodil, či jednal v souladu se zájmy společnosti. Slovo „*jednat*“ by bylo v dané pozici přiléhavější.¹¹⁷

3.2.3 Slušnost

Jednou z dalších forem objektivní dobré víry je kategorie slušnosti¹¹⁸. Kritérium slušnosti je většinou¹¹⁹ spojováno s **peněžním ohodnocením či jiným určením**. Objevuje se jako „*slušné uvážení*“ či měřítko „*zásad slušnosti*“. I běžnému jazyku vyhovuje tento obsah, když slovník spisovného jazyka pojem slušných vykládá i jako: „*vyhovující kvalitou, mající uspokojivou hodnotu,*

¹¹⁶ Tamtéž.

¹¹⁷ Srovnatelně k nevhodnému užívání slova chovat Tégl In TÉGL: O dobrých mravech, s. 34.

¹¹⁸ Ustanovení § 691 odst. 2, § 1028, § 1056 odst. 2, § 1139 odst. 1, § 1280 odst. 1, § 2958, § 2959 NOZ.

¹¹⁹ Až na ustanovení § 691 odst. 2 NOZ.

*přiměřený, hodnotný*¹²⁰. Propojenost s finančním či jiným ohodnocením je tedy typická i pro spisovný jazyk. Nešikovnost vidím ve spojení pojmu s uvážením. Má snad uvážení mít vyhovující kvalitu? Bez pochyb ano, ale slušnost má v první řadě vést k ocenění, nikoli k uvážení.

Jedná se o prvek, který by měl napomoci spravedlivému uspořádání vztahů, např. u finančního ohodnocení stanovit spravedlivou částku. Bude tak většinou k uvážení právě soudci, který bude muset stanovit konkrétní výši. Zatímco například bude snazší vytvořit typické případy, co je a není poctivostí, a tuto linii následně ostatními soudy následovat, u stanovování konkrétní výše peněžité částky tomu dle mého nemůže být stejně. Příkladem může být současné tabulkové ohodnocení odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění.¹²¹ Ustanovení § 2958 NOZ již nepočítá s podobným výpočtem, ale dojde-li ke sporu, svěřuje výpočet soudci, který má usoudit podle *zásad slušnosti*. Bude tedy výpočet v diskreci konkrétního soudce, byť ona diskrece bude omezena okolnostmi daného případu a bude však záležet na konkrétním soudci, jakou částku považuje ještě za slušnou, a v tomto ohledu bude hrát roli ekonomické zázemí soudce, výchova, úcta k lidskému citění a mezilidským vztahům.¹²² Objektivní dobrá víra tak může být značně subjektivizována. Nejméně z počátku aplikace NOZ bude problematické se dozvědět, jak soudce na Krajském soudě v Ostravě ocenil bolestné ve zcela totožném, dříve pravomocně rozhodnutém případě soudcem na Krajském soudě v Ústí nad Labem. A i kdyby, oba mohou mít různý názor, co lze považovat ještě za dostatečnou částku. V tomto případě se spravedlivý korektiv může dostávat do rozporu se spravedlností, jak ji pojímá Hart „*se stejnými případy je třeba nakládat stejně a s různými případy různě*“¹²³ nebo s ustanovením § 13 NOZ.

Bylo by tak vhodné určit kritéria, která by pomohly myšlení soudců sjednocovat. Podobně se k danému staví i PETL v článku 10:301 odst. 3: „*Při stanovení náhrady škody (včetně náhrady škody osobám s blízkým vztahem ke zemřelému nebo ke vážně zraněnému poškozenému) by měly být pro objektivně podobné újmy přiznávány srovnatelné částky.*“ V odstavci druhém stejného ustanovení jsou pak kritéria, která by měl soudce při posuzování zvážit: „*Obecně musí být při stanovení takové náhrady škody zváženy všechny okolnosti případu, včetně závažnosti, trvání a následků újmy. Stupeň zavinění škůdce musí být vzat v potaz pouze, pokud významně přispěl k újmě poškozeného.*“

¹²⁰ HAVRÁNEK, B. *Slovník spisovného jazyka českého I. R – S. 2.* vydání. Praha: Academia, 1989, s. 397.

¹²¹ Vyhláška č. 440/2001, o odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění, ve znění pozdějších předpisů.

¹²² Zde je zapotřebí doplnit, že nemusí být zcela ve svévoli soudce, jakou výši zvolí. I tak se bude soudce řídit rozhodovací praxí, která v tomto ohledu může, a měla by, zásady slušnosti blíže rozpracovat. Koneckonců na to i upozorňuje důvodová zpráva k NOZ (s. 577): „*Pocit'uj-li někteří představitelé soudní moci potřebu tabulek, vzorců nebo klíčů speciálně pro tyto účely, nic nebrání tomu, aby se soudní praxe sama shodla na zásadách, podle nichž bude postupováno.*“ Ona čitelnost není důležitá jen pro potřeby spravedlnosti v rozhodování, tak aby nedocházelo k neopodstatněným rozdílům, ale také pro pojišťovny. Bez stanovení potenciální výše škody, vidinou ekonomické analýzy práva, může dojít ke zvýšení pojistného, jelikož pojišťovny nebudou chtít podhodnotit potenciální pojistné plnění, tak aby nedošlo ke ztrátě pojišťovny.

¹²³ Cit. z KNAPP, Viktor. *Teorie práva.* Praha: C. H. Beck, 1995. s 87.

I tak tento odklon od úpravy v ObčZ hodnotím kladně, jelikož každý lidský osud by měl být měřen individuálně a nikoli pomocí tabulek. Slušnost se může stát korektivem, který bude napomáhat spravedlivému ohodnocení a posouzení případu.

3.2.4 Rozumnost, přiměřenost

Početné zastoupení má objektivní dobrá víra v podobě rozumnosti.¹²⁴ Je možné ji najít v různorodém spojení, tj. „rozumně očekávat“¹²⁵, „rozumně předpokládat“¹²⁶, „rozumný důvod“¹²⁷, „rozumná odchylka“¹²⁸, „rozumná potřeba“¹²⁹, „rozumně požadovat“¹³⁰, „rozumné uvážení“¹³¹. Jedná se o ekvitiní korektiv, tudíž soudce se bude zamýšlet, co je ještě rozumné (spravedlivé) a co nikoli. Mám za to, že je zapotřebí jako i na další variace objektivní dobré víry pohlížet objektivně a ptát se, co by se ještě dalo považovat za rozumné.

I přiměřenost se vyskytuje v NOZ na mnoha místech. V mnoha případech se však nejedná o objektivní dobrou víru. Nepůjde o ni především tam, kde NOZ užívá přiměřenosti ve smyslu přiměřeného užití na jiný institut. V takovém případě se pouze jedná o legislativní techniku, jak vztáhnout ustanovení jiného institutu rovněž na zamýšlený institut. Pro příklad, kde NOZ pracuje takto s přiměřeností, je ustanovení § 497 NOZ: „*Na ovladatelné přírodní síly, se kterými se obchoduje, se použijí přiměřeně ustanovení o věcech hmotných.*“

K příkladu přiměřenosti ve smyslu objektivní dobré víry mohu uvést ustanovení § 584 odst. 1 NOZ: „*Týká-li se omyl vedlejší okolnosti, kterou ani strany neprobíraly za rozhodující, je právní jednání platné, ale osoba uvedená v omylu má vůči původci omylu právo na přiměřenou náhradu.*“

3.2.5 Poctivost

Generální klauzule objektivní dobré víry není zdaleka jedinou zmínkou o poctivosti. Je zastoupena v celé řadě dalších ustanovení. Jak bude zmíněno v samostatné kapitole, ne vždy je s poctivostí myšlena objektivní dobrá víra, ale jedná se tam o její subjektivní rovinu.¹³² V každém jednotlivém případě se musí zkoumat, o jaký typ se jedná. Držba se dle NOZ dělí na poctivou a nepoctivou, a to podle toho, zdali byl držitel v subjektivní dobré víře či nikoli. V ustanoveních o držbě nebo v ustanoveních na ně navazujících je nutná zvýšená opatrnost. Pokud bych vzal

¹²⁴ Např. v následujících ustanoveních: § 87 odst. 2, § 102, § 256 odst. 2, § 318, § 467 odst. 2, § 706, § 1017 odst. 1, § 1020, § 1023 odst. 1, § 1173, § 1542 odst. 1, § 1654 odst. 1, § 1726, § 1753, § 1765 odst. 1, § 2287, § 2650 odst. 1, § 2924 NOZ.

¹²⁵ Ustanovení § 1753 NOZ.

¹²⁶ Ustanovení § 2650 odst. 1 NOZ.

¹²⁷ Ustanovení § 87 odst. 2 NOZ.

¹²⁸ Ustanovení § 256 odst. 2 NOZ.

¹²⁹ Ustanovení § 318 NOZ.

¹³⁰ Ustanovení § 2924 NOZ.

¹³¹ Ustanovení § 102 NOZ.

¹³² Kapitola sedmá.

odděleně ustanovení § 1089 odst. 2 NOZ, které říká, že „*nepoctivost předchůdce nebrání poctivému nástupci, aby počal vydržení dnem, kdy nabyl držbu*“, tak bych došel k závěru, že není důvodu si myslet, proč by nepoctivost zde byla spojována se subjektivní dobrou vírou. Zejména ze systematického výkladu, kdy se držba dělí na poctivou a nepoctivou, docházím k závěru, že opak je pravdou. Jinak je tomu v ustanovení § 1095 NOZ, kde se hovoří o *nepoctivém úmyslu*. Toto sousloví je vyjádřením objektivní zlé víry a účelem je zapuzení ochrany lsti a podvodu.¹³³

O další projev poctivosti v pravém slova smyslu se jedná v ustanovení § 1729 odst. 1 NOZ, kde je upravena tzv. *culpa in contrabendo*. Zajímavostí je existence definice nepoctivosti, avšak jen pro účely tohoto institutu. Pakli-že jedna strana ukončí jednání o uzavření smlouvy bez spravedlivého důvodu a druhá strana důvodně očekávala uzavření smlouvy, pak se jedná o nepoctivé jednání. Je zde evidentní ochrana důvěry strany, kdy jí je nahrazena škoda v případě zklamání této důvěry.

V ustanoveních § 1749 odst. 2 a § 1787 odst. 2 NOZ vystupuje poctivost ve formě poctivého uspořádání práv a povinností jako jedním z kritérií, kterými se určují náležitosti smlouvy nebo její obsah. Zde poctivost vystupuje v jiném významu, a tedy nikoli jako důvěra, slušnost, čestnost mezi lidmi, ale jako ekvivalent spravedlivého rozložení práv a povinností.

Mám za to, že objektivní dobrá víra ve formě poctivosti se krom výše uvedených případů vyskytuje v ustanovení § 1793 odst. 2, § 2432 odst. 1 a § 2749 odst. 1 NOZ.

3.2.6 Další vliv objektivní dobré víry a její stručné zhodnocení v NOZ

NOZ zná další ustanovení, která spadají přímo pod obsah dobré víry. Ohled na zájem druhé strany při plnění je výslovně zmíněn v ustanovení § 1722 NOZ. Plnění majetkové povahy být musí, ale zájem je širší, jelikož nemusí být pouze majetkový. Mám za to, že právě v tomto zájmu je obsažena jedna ze složek objektivní dobré víry. Dále např. povinnost informovat v ustanovení § 1728 odst. 2 NOZ.

Domnívám se, že dobrá víra se projevuje implicitně i v duchu některých institutů v NOZ jako je úprava *lichvy*¹³⁴ a *neúměrného zkrácení*¹³⁵. V obou případech dochází k případům, kdy vzájemná plnění ze smlouvy jsou v hrubém nepoměru. U lichvy je dokonce záměr strany využít slabosti osoby za účelem enormního zisku. Takové jednání koliduje s čestným, poctivým jednáním. Neúměrné zkrácení (*laesio enormis*) není přímo spojeno s využitím něčí slabosti, ale s hrubým nepoměrem v plnění, který je sám o sobě v rozporu s obecnými principy spravedlnosti

¹³³ Viz. důvodová zpráva k NOZ, s. 280: „Je přirozené, že ani institut mimořádného vydržení nemůže dát průchod ochraně zjevné lsti a podvodu.“

¹³⁴ Ustanovení § 1796 NOZ.

¹³⁵ Ustanovení § 1793 a násl. NOZ.

a obecnou morálkou. Úzkou návaznost na princip důvěry je možné zaznamenat v zahraničních právních řádech.¹³⁶

Krom generální klauzule povinnosti jednat v právním styku poctivě, je objektivní dobrá víra součástí celé řady skutkových podstat ustanovení v NOZ, ať už ve formě slušnosti, čestnosti, rozumnosti, přiměřenosti či poctivosti. Přitom je rozmístěna po celém zákoníku bez vázanosti jen na určitou část. Kolikrát je svěřen jako korektiv soudu hodnotící případ a jindy zas vystupuje jako povinnost či korektiv jednání mezi lidmi. Oproti generální klauzuli tyto projevy objektivní dobré víry jsou v zásadě dílčím korektivem.

S generální klauzulí objektivní dobré víry vytváří tyto dílčí projevy možnosti soudu, aby vyhodnocovaly případy s přihlédnutím k jejich individuální povaze každého z nich. Tento přístup může mít za následek menší předvídatelnost práva, protože co jeden považuje za rozumné, nemusí ten druhý a obecné právní pravidlo mu nepomůže vyjasnit danou situaci, pokud už nebylo o podobném případě rozhodnuto v minulosti. Mám však za to, že tento přístup pomůže fungování společnosti a práva a odstraní tvrdost a formalismus ve výkladu a aplikaci práva.

Generální klauzule pracuje s pojmem poctivost, což mě přivádí k ryze teoretické otázce, zdali by nebylo vhodné napříště hovořit jen o principu poctivosti. Mám však za to, že objektivní dobrá víra je pojem všeobjímající a lépe se pod něj skryjí pojmy jako je přiměřenost, rozumnost aj. Akademické půdě dle mého nemůže činit problém rozlišovat dvě roviny dobré víry.

¹³⁶ Důvodová zpráva k NOZ, s. 443. „*Pojetí tohoto institutu i jeho uchování v pozdější době sledovalo pod vlivem kanonického práva myšlenku, že v obligačním právu mají být vzájemná práva a povinnosti uvážena, a tudíž být i ve shodě s obecnou morálkou. V současné době upravují stejný institut vedle rakouského práva např. občanské zákoníky francouzský, italský nebo švýcarský. Jiné právní úpravy řeší stejnou otázku poukazem na rozpor s dobrými mravy nebo na zneužití důvěry apod.*“

4 Právní povaha objektivní dobré víry

4.1 Stručný úvod do problematiky právních principů a pravidel

Právní principy a právní pravidla jsou dvěma základními skupinami, které tvoří normativní systém. Právní pravidla představují konkrétní normy chování, většinou obdařené hypotézou, dispozicí a sankcí. Je proto nemožné, aby jednu situaci upravovala dvě různá pravidla. Tento střet by byl vyřešen pomocí *lex posterior derogat legi priori* a *lex specialis derogat legi generali*. Právní principy jsou hodnoty, ideje práva, na kterých je zapotřebí trvat. Na rozdíl od pravidel mohou existovat ve větším počtu a být aplikovatelné na jeden případ, a tudíž být v rozporu. Existence jednoho principu neznamena automatické odmítnutí druhého. Musí dojít k tzv. poměrování právních principů.¹³⁷

Právní principy se dělí na psané a nepsané. Stěží je možné nalézt situace, kdy zákonodárce přímo označí konkrétní normativní vyjádření za princip.¹³⁸ Pro případ nepsaných principů se klade otázka, jak principy vůbec rozpoznat. Melzer zmiňuje, že princip představuje základní axiologické východisko určité normy, jeho skutková podstata nemá hypotézu vůbec nebo velice obecnou a uplatnění principu je v rozporu s jinými pravidly.¹³⁹

Další dělení principů se diversifikuje podle jejich šíře uplatnění. *Obecné* právní principy operují napříč celým právním řádem, např. zákaz pravé retroaktivity. Nižší stupeň obecnosti představují principy typické pouze pro právo *soukromé* (např. princip: vše co není zakázáno, je dovoleno) a *veřejné* (např. princip dobré správy). Elementárněji zaměřené jsou zásady jednotlivých právních *odvětví* (např. dědické právo – zásada univerzální sukcese).

4.2 Objektivní dobrá víra principem

Recentní úprava soukromoprávních kodexů zmiňuje objektivní dobrou víru sporadicky. Nelze hovořit, že se jedná o princip psaný. Tégl označil dobrou víru v recentní úpravě za princip nepsaný.¹⁴⁰ Mám za to, že s tímto lze souhlasit.¹⁴¹ Nepsané principy je možné zjistit indukcí z právních pravidel.¹⁴² Jak bylo výše rozebráno, objektivní dobrá víra se projevuje sice sporadicky v recentní úpravě, ale přesto je výslovně několikrát zakotvena. I v judikatuře byla objektivní dobrá víra zmíněna. Zde je možno doplnit, že s objektivní dobrou vírou pracuje i právo veřejné, viz náleží ÚS: „*Podstatou uplatňování veřejné moci v demokratickém právním státu (čl. 1 odst. 1 Ústavy ČR) je*

¹³⁷ MELZER, Filip. *Metodologie nalézání práva. Úvod do právní argumentace*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 48.

¹³⁸ Mám za to, že přístup označování principů zákonodárcem může být až nebezpečný. Nuceně může dojít k situaci, kdy nikoli obecně přijímaná hodnota, bude označena za právní princip.

¹³⁹ MELZER: *Metodologie nalézání práva...*, s. 58.

¹⁴⁰ TÉGL: *Dobrá víra v občanském...*, s. 73.

¹⁴¹ Za princip považuje objektivní dobrou víru i Hurdík, viz HURDÍK: *Zásady soukromého práva*, s. 121.

¹⁴² MELZER: *Metodologie nalézání práva...*, s. 59.

*kromě jiného také princip dobré víry jednotlivce ve správnost aktů veřejné moci a ochrana dobré víry v nabytá práva konstituovaná akty veřejné moci, ať už v individuálním případě, plynou přímo z normativního právního aktu nebo z aktu aplikace práva. Princip dobré víry působí bezprostředně v rovině subjektivního základního práva jako jeho ochrana, v rovině objektivní se pak projevuje jako princip presumpce správnosti aktu veřejné moci.*¹⁴³ Objektivní dobrá víra tak zakládá důvěru v akty veřejné moci, jelikož je jejich správnost presumována, tudíž každý může oprávněně věřit, že závěry v aktu jsou správné, a na této důvěře založit své jednání. Objektivní dobrá víra je v českém právním prostředí **obecným právním principem**.

Prisuzují-li objektivní dobré víře pozici právního principu v recentní úpravě, tím spíše ji má i NOZ. Objektivní dobrá víra je zahrnuta v celé řadě ustanovení. Nově existuje generální klauzule objektivní dobré víry. Vystává tak otázka, jestli právě generální klauzule nepředstavuje přímo princip objektivní dobré víry, či se jedná o pouhé pravidlo.

V generální klauzuli není zmínka o tom, že se jedná o právní princip. Melzer říká, že zákonodárce zřídka explicitně stanoví, že se jedná o princip, resp. zásadu.¹⁴⁴ I přesto NOZ tak demonstrativně činí v ustanovení § 3 odst. 2.¹⁴⁵ Pokud by chtěl zákonodárce říci, že i povinnost jednat poctivě je zásadou, mohl ji k § 3 připojit. Dalším důvodem, proč by se mohlo jednat o zásadu, je označení samotné Hlavy I „*Předmět úpravy a její základní zásady*“. Předmět úpravy dle mého je to, co má občanský zákoník upravovat, tedy určitý okruh společenských vztahů. Tím dle mého generální klauzule není. Druhou částí názvu jsou základní zásady. Ze systematického výkladu by tedy mohlo plynout, že ustanovení § 6 odst. 1 NOZ je základní zásadou. Tato jeví se koherentní vazba může být lehce zpochybněna. Např. ustanovení § 7 NOZ upravuje presumpci poctivosti a dobré víry. V případě druhém se dle mého jedná o ryzí pravidlo, které se užije tam, kde je zmíněna dobrá víra, není-li presumpce přímo zákonem vyloučena, a zjevně ustanovení § 7 neupravuje předmět úpravy. Taktéž i ustanovení § 8 je rovněž pravidlem. Skutková podstata tohoto ustanovení je kompletní.¹⁴⁶ NOZ relevantní odpověď nedává.

Povahu generální klauzule se tak pokusím zjistit z jejího vyjádření. Dle Melzera „*právní principy dosud nejsou vztaženy na hranice skutečného ani normativního světa, což lze vyjádřit i tak, že principy zpravidla neobsahují konkrétní skutkovou podstatu, tj. vymezení předpokladů, kdy mají být aplikovány*“.¹⁴⁷ Obdobně tvrdí Holländer, že právní principy jsou formulovány nejobecnějším způsobem

¹⁴³ Nález ÚS ze den 9.10.2003, sp. zn. IV. ÚS 150/01.

¹⁴⁴ MELZER: *Metodologie nalézání práva...*, s. 57.

¹⁴⁵ Mimochodem pod písmenem d) je vedle zásady *pacta sunt servanda* zmíněna závaznost slibu. Jak bude dále zmíněno, ta je někdy považována za element objektivní dobré víry. Je-li tedy explicitně zmíněna jako zásada závaznosti slibu, tak ad majore ad minus je zásadou objektivní dobrá víra.

¹⁴⁶ Jestliže někdo vykonává své právo (hypotéza), pak jej nemá zjevně zneužívat (dispozice), jinak jeho jednání nebude právně chráněno (sankce).

¹⁴⁷ MELZER: *Metodologie nalézání práva...*, s. 51.

a obecně nemají pro normu typické strukturální části.¹⁴⁸ Je pravdou, že ustanovení je formulováno velice obecně. Obecnost však není taková jako u zásad „ochrana nabytých práv“, „nedotknutelnost vlastnictví“. U generální klauzule až takové zobecnění, které by opravdu mohlo být užito jen k poměrování, není. Mám za to, že se nejedná o psaný princip, jeho existence je však velice zřetelná z indukci jednotlivých ustanovení.

Přikláním se k názoru Westphalena: „Není možné jen tak přebližet skutečnost, že zákonodárce je stále méně schopen přijímat úpravy s výhledem do budoucnosti, které by s dostatečně jistou prognózou reflektovaly budoucí vývoj ve společnosti. Často se tak hovořilo o útěku občanského zákonodárce ke generální doložce. Ta je charakterizována tím, že formuluje pouze obecné zásady. Za všechny připomeňme zásadu dobré víry podle § 242 občanského zákoníku (BGB – pozn. J. Z.), kde se říká, že dlužník je povinen poskytnout výkon, ke kterému je zavázán, podle zásad dobré víry, jak je to nezbytné s ohledem na obchodní zvyklosti. Ovšem soudce, pověřený rozhodnutím sporu, musí nejen vydat rozsudek, ale zároveň přitom bude dále rozvíjet také samotné právo.

Přitom nechceme vůbec zpochybňovat, že zákonodárce – již vzhledem k rychlým změnám ve státě a ve společnosti – je často odkázán na to, aby v generální doložce předepsal pouze obecné směry, aniž by odrazil specifické rysy právní normy, že totiž zahrnuje skutkovou podstatu do stavu věci a v návaznosti na to určuje nařízení právních následků. Přesto jsou generální doložky právní normy a výstižně se označují také jako otevřené právní normy. Jejich úkolem je udržet krok s měnící se realitou. Tím se, jak nemůže být nikdy v rámci § 242 občanského zákoníku dost často zdůrazněno, do kodifikace dostává právně etický moment, protože zejména spolehlivost a poctivost řádných občanů se stávají neodmyslitelnou částí právního řádu. Vládnoucí a sociálně etické hodnotové představy jsou tak zakotveny v právní normě.¹⁴⁹ **Mám za to, že i generální klauzule poctivosti je touto otevřenou právním normou.**

¹⁴⁸ HOLLÄNDER, Pavel. *Nástín filosofie práva; úvahy strukturální*. 1. vydání. Praha: Všehrd, 2000, s. 33.

¹⁴⁹ GRAF VON WESTPHALEN, Friedrich. Nalézání práva v souladu se směrnicemi a národní aspekty. *Právní rozhledy*, 2005, roč. 13, č. 21, s. 784 a násl. Zdroj: Beck Online.

5 Obsah objektivní dobré víry

Objektivní dobrá víra je konceptem těžce uchopitelným a je složité říci, co konkrétně může obsahově náležet pod tento institut.¹⁵⁰ Přes obtíže s tím spojené jsou takovéto pokusy, jak je vidno níže, zaznamenány. Krom dalších komponentů objektivní dobré víry se může jednat i o vodítka, co obsahuje generální klauzule poctivosti.¹⁵¹

Tégl dělí základně objektivní dobrou víru na dvě roviny.¹⁵² První je rovina *aktivní*, která je tvořena vlastním, aktivním, poctivým jednáním ve vztahu k třetím osobám. Tomuto odpovídá i generální klauzule poctivosti v NOZ. Druhá rovina je *pasivní*, spočívající v tom, že subjekt může oprávněně věřit a spoléhat, že druhá strana bude jednat poctivě. Je tak odrazem presumpce poctivosti.

Ze zahraniční literatury konkrétněji, ač demonstrativně, určité postuláty definoval Thomson:¹⁵³

1. *Každý je povinen držet dané slovo.* Zde mohu doplnit, že i NOZ normuje toto výslovně, a to v demonstrativním výčtu zásad: „*daný slib zavazuje (...)*“.¹⁵⁴ Již tento samotný element je zákoníkem povýšen v NOZ na zásadu.

2. *Postavení jedné smluvní strany se nesmí zhoršit v důsledku jednání strany druhé.* Kupř. tento projev mohu najít u převzetí dluhu (§ 1888 odst. 1 NOZ). Zde je ochráněna situace, aby debitor svůj dluh nepřevděl na platebně neschopného, a tím zhoršil postavení kreditora při uspokojení ze závazku, nutným souhlasem věřitele.

3. *Smluvní strany by měly být ušetřeny absurdních následků uzavření dohody.* Zde si nejsem jistý, v čem tkví ona absurdita. Jisté však je, že absurdní by bylo zavazovat někoho k jednání nemožnému. V takovém případě vycházím z *impossibilium nulla obligatio est*.

4. *Úmyslné porušení smlouvy je v rozporu se zásadou dobré víry.* Je legitimní požadovat, aby jednání skutečně vedlo ke splnění smlouvy.

5. *Nepoctivost zakládá zlou víru.* Pokud za zlou víru budu považovat objektivní zlou víru, pak nikoli, že ji nepoctivost zakládá, ale ona jí je.

Jinou diversifikaci a specifikaci činí Anthony Mason:

1. *Povinnost stran kooperovat za účelem dosažení smluveného* (dostát svému slovu). Uzavřením smlouvy se uzavírá okruh předešlých variant a ukončuje vyjednávání o smlouvách s tímž předmětem. Pokud se však bez oprávněného důvodu k těmto variantám smluvní strana fakticky

¹⁵⁰ Tuto skepsi sdílí i Tégl In TÉGL: O dobrých mravech, s. 33.

¹⁵¹ Taktéž by se mohly užít i u dokreslení povinnosti chovat se čestně ke korporaci, což již bylo výše naznačeno.

¹⁵² TÉGL: *Dobrá víra v občanském...*, s. 41.

¹⁵³ Citováno z ZAPLETAL: *Zásada dobré víry a její uplatnění...*, s.61.

¹⁵⁴ Ustanovení § 3 odst. 2 písm. c) NOZ.

vrací a zavazuje se, pak jedná ve zlé víře, pokud její úmysl směřuje k vyvázání se z předešlé smlouvy.

2. *Dodržování standardu poctivého jednání.*

3. *Dodržování jednání, které je rozumné s ohledem na zájmy druhé strany.*¹⁵⁵

Jinak je možné dosáhnout na obsah dobré víry z judikatury zahraničních právních řádů. Například Německá judikatura dovodila celou řadu vedlejších povinností z ustanovení § 242 BGB. Těmito povinnostmi ilustrativně jsou:

1. *povinnost věrnosti* – zavazuje strany, aby usilovaly o dosažení účelu smlouvy a nejednaly v rozporu s takovýmto účelem,

2. *povinnost ochrany* – se týká respektu k zájmům partnera a jeho právním statkům,

3. *povinnost součinnosti* – součinnost v zájmu dosažení účelu smlouvy,

4. *vysvětlovací povinnost* – povinnost informovat smluvního partnera.¹⁵⁶

Pokusy o obsažení objektivní dobré víry se tu a tam shodují a jindy liší. Výše zmíněné elementy se týkají víceméně smluvního práva. Generální klauzule poctivosti bude mít širší aplikační rádius, i tak je však přínosné, že se zmínění autoři pokoušeli zachytit obsah. Napomáhají lepšímu pochopení pojmu a aplikaci generální klauzule.

Do budoucna by bylo vhodné vytvářet skupiny obdobných případů, ve kterých se uplatňovala generální klauzule. Melzer cituje Broxe, že: „*princip poctivosti jako generální klauzule ke svému lepšímu uchopení vyžaduje, aby byly vytvářeny konkrétnější skupiny případů (Fallgruppen), které se opakovaně vyskytují a které mají v základu v zásadě stejná hodnotová rozhodnutí (Interessenwertungen).*“¹⁵⁷ V Německu takovýto vnitřní systém dobré víry vybudovali.¹⁵⁸ Na základě *Treu und Glauben* bylo však již vystavěno tolik samostatných institutů¹⁵⁹, že se jeví Hesselinkovi tento systém jako již překonaný a zároveň pro svou rozsáhlost obtížně spravovatelný.¹⁶⁰ Dobrá víra dle něj není normou v tradičním slova smyslu, ale určitým přemostěním spravedlnosti do právního systému. Ve skutečnosti se totiž jedná o normu, která dává soudci možnost doplňovat, konkretizovat

¹⁵⁵ Citováno z PEDEN, Elizabeth. *Good Faith in the Performance of Contracts*. Australia: Lexis Nexis Butterwords, 2003, 160 s.

¹⁵⁶ Citováno z BALARIN, Jan. Poznámky k (absenci) principu dobré víry v návrhu občanského zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2011, č.1-2, s. 27.

¹⁵⁷ MELZER: *Právní jednání...*, s. 30.

¹⁵⁸ Franz Wieckar doporučil rozdělovat dobrou vírou podle hodnot a funkcí. Citováno z SCHLECHTRIEM, Peter. *Good Faith in German Law and in International Uniform Laws*. Roma: Centro Di Studi e Ricerche Di Dirritto Comparato e Straniero, 1997, s. 13.

¹⁵⁹ Blíže In ZIMMERMAN a kol: *Good Faith in European...*, s. 27.

¹⁶⁰ HESSELINK.: *The Concept of Good Faith*, s. 643.

a případně limitovat právo, a tedy o koncept *equity*.¹⁶¹ Soudci by měli uznat v zemích, kde je klauzule objektivní dobré víry hojně užívána, že se jedná o equitu.¹⁶²

Mám za to, že úplná rezignace na hledání obsahu není správný směr, byť má Hesselink pravdu, že se jedná o ekvitní princip. Doktrínálně se bude bez konkrétních případů obsah objektivní dobré víry, a tedy i povinnosti jednat poctivě, vymezovat jen velice složitě a spekulativně. Soudní praxe se mi jeví jako ideální zdroj pro konkrétní případy, na základě kterých bude možné vytvořit typizované jednání a dále je členit do skupin. Časem se mohou tyto typizované případy osamostatnit a vytvořit nové instituty. Pro počátky NOZ se jeví takový přístup vhodný, a zejména tak z pohledu sjednocování judikatury, která se bude významně podílet na formování konceptu dobré víry, a pro zvýšení právní jistoty adresátů právních norem.

¹⁶¹ Tamtéž, s. 645.

¹⁶² Důvody dle Hesselinka, proč tak nečiní, jsou následující. Jedním důvodem je, že soudci v kontinentální Evropě kladou důraz na to, že aplikují právo a nikoli jej vytvářejí. Dalším důvod proč se nechtějí do této pozice stavět je, že dle dělby moci nejsou určeni k tomu, aby právo vytvářeli, jelikož tato kompetence přísluší moci zákonodárné. Třetím důvodem je pak reluktance k zasažení do autonomie vůle stran či do zásady *pacta sunt servanda*, kdy totiž soudce při aplikaci dobré víry ve smluvním právu může významně zasáhnout do smluvního vztahu, a to aniž by to bylo smluvními stranami předvídatelné.

6 Funkce objektivní dobré víry

Jak již bylo zmíněno, objektivní dobrá víra je principem. V obecné rovině mají principy tři funkce. Jedná se o funkci *normotvornou*, *interpretační* a *aplikační*. Normotvornou funkci principu by měl vzít v úvahu zákonodárce při tvorbě nových pravidel. Pravidla by měla být konformní s principy.¹⁶³ Interpretační funkce napomáhá rozpoznat, jaký je skutečný účel a smysl ustanovení, protože jazykový výklad k tomu nepostačuje.¹⁶⁴ Hodnotové argumenty, kam se řadí argumentace pomocí právních principů, náleží do sféry objektivně teleologického výkladu. Aplikační funkce principů nastoupí tam, kde se objeví mezera v právu a nedostatek nepůjde zhojit analogií.¹⁶⁵ Takto obecně lze pojednat o funkci principů, kam řadím i objektivní dobrou víru. Tyto tři funkce mají jedno společné, že se vztahují k právním předpisům (tvorba, interpretace, aplikace).

Jinak na funkce objektivní dobré víry lze nahlížet tak, jak to učinil Franz Wiacker. Přirovnal princip *Treu und Glauben* k Papinianově definici prétorského práva: *Ius praetorium est, quod praetores introduxerunt adiuvandi vel supplendi vel corrigendi iuriscivilis gratia propter utilitatem publicam. quod et honorarium dicitur ad honorem praetorum sicnominatum.*¹⁶⁶ Funkce *iuvare* byla Wiackarem rozuměna jako doplnění povinností subjektům (např. smluvním stranám), *supplere* dle něj zahrnovalo zneužití práva a konečně *corrigere*, které mělo vyrovnat pozici stran ve smyslu vyváženosti vzájemných práv a povinností poté, co nastala stranami nepředvídatelná okolnost.¹⁶⁷

Hesselink tvrdí, že v Evropě většinou jsou rozeznávány tři funkce dobré víry, přičemž navazuje na France Wiackera. Těmito třemi jsou *doplňující, korektivní a interpretační funkce.*¹⁶⁸ Funkce doplňující dává možnost doplnit povinnosti, které nejsou součástí smlouvy, ani nejsou součástí psaného práva. Mezi tyto povinnosti je možno řadit povinnost loajality, ochrany, kooperace, povinnost informovat. Za korektivní funkci je možné dosadit zneužití práva či spravedlivé řešení po neočekávané události. Nový říká o funkci korektivní, že: „*obecně má za účel omezení výkonu práv a plnění povinností ze smlouvy určitými ekviteními hledisky*“.¹⁶⁹ Interpretační funkcí je směřována k výkladu právního jednání.

¹⁶³ Je i možné, aby zákonodárce normoval ustanovení v rozporu s právními principy. Pokud však tento rozpor je v takové disproporcii se spravedlností, či přirozenými právy, pak takové právo pozbývá platnosti (Radbruchova formule). Blíže HANUŠ, Libor. Gustav Radbruch – o napětí mezi spravedlností a právní jistotou. *Právní rozhledy*, 2009, roč. 17., č. 16, s. 579 – 585.

¹⁶⁴ Jazykový výklad vytváří pouze prvotní náhled na ustanovení. Srov. Nález ÚS ze dne 17. 12. 1997, sp. zn. Pl. ÚS 33/97: „*Jazykový výklad představuje pouze prvotní přiblížení se ke aplikované právní normě. Je pouze východiskem pro objasnění a ujasnění si jejího smyslu a účelu.*“

¹⁶⁵ Výslovně upraveno v ustanovení § 10 odst. 1 a odst. 2 NOZ.

¹⁶⁶ Dig. 1, 1, 7, 1, Prétorské právo je to, co prétoři užívají pro účely napomáhání, doplnění či změny (korekce) civilního práva za účelem veřejného blaha; je také označované jako honorární právo, jež je odvozeno od cti prétorů.

Přeloženo z anglické verze <http://webu2.upmf-grenoble.fr/DroitRomain/Anglica/D1_Scott.htm#I>.

[cit. 17. 8. 2013].

¹⁶⁷ Citováno z NOVÝ: *Dobrá víra jako princip...*, s. 50.

¹⁶⁸ HESSELINK.: *The Concept of Good Faith*, s. 627.

¹⁶⁹ NOVÝ: *Dobrá víra jako princip...*, s. 52.

Nyní se pokusím Hesselinkovy funkce přenést na objektivní dobrou víru v NOZ. **Doplňující funkce** objektivní dobré víry není přímo v NOZ promítnuta. Obsah doplňujících povinností Hesselinkem zmíněných se vážou k závazkovému právu. Důvodem, proč tyto povinnosti nejsou součástí psaného práva, je podle Schlechtriema skutečnost, že se jedná o tak minimální standardy, že je zákonodárce nepovažoval za nutné normovat.¹⁷⁰ Soud však dle NOZ nemá obecně možnost doplňovat smluvní ujednání. Tato pravomoc mu náleží pouze, pokud tak si tak strany smlouvy smluví a jen co se týče náležitostí smlouvy.¹⁷¹ Tvůrci NOZ v důvodové zprávě odmítají zásah do smlouvy vytvořením speciálních povinností, citují: „není důvod, nejde-li o mimořádné případy zvláště upravené, otvírat soudu jako orgánu veřejné moci příliš velký prostor ke tomu, aby do projevů vůle soukromých osob ze své moci a bez návrhu vstupoval a aby obsah jejich právního jednání doplňoval nebo měnil.“¹⁷² Zbývá tak možnost podřadit doplňující funkci pod generální klauzuli poctivosti v NOZ. O nic ojedinělého by se nejednalo. Ustanovení § 242 BGB či § 914 ABGB dostalo tuto funkci taky až posléze.¹⁷³ Záleží tak na soudech, jak se postaví k aplikaci generální klauzule.

Funkce korektivní je obsažena v NOZ, a to dle mého v ustanovení § 8, kde je vymezen zákaz zneužití práva. Nepředvídatelnou změnu okolností¹⁷⁴ bych za obecný korektiv nepočítal. Institut byl sice v BGB vystaven z principu *Treu und Glauben*, ale v českém právním prostředí je již svébytným institutem.

Třetí je **funkce interpretační**, nikoli však ve vztahu k právním předpisům, ale k právnímu jednání. Samotný NOZ stanovuje konkrétní pravidla pro výklad právního jednání.¹⁷⁵ S objektivní dobrou vírou se zde v žádné podobě explicitně nepočítá. Jinak tomu je např. v Německu, kde ustanovení § 157 BGB přímo stanovuje, že se mají smlouvy vykládat v souladu s požadavky dobré víry a obchodními zvyklostmi. Melzer píše, a to nikoli o NOZ, že se ve výkladu právního jednání uplatňuje princip poctivosti.¹⁷⁶ Ze vztahu důvěry dle něj vyplývá povinnost zohlednit i zájem druhé strany, z čehož se mají dovozovat interpretační pravidla. Princip poctivosti se dle něj projevuje ve výkladovém pravidlu *interpretatio contra proferentem*.¹⁷⁷ Dle mého se zde ale odráží spíše princip prevence. Ten, kdo činí písemný návrh smlouvy, má v dispozici nakládání s jejím textem, a tudíž má bedlivě zvažovat, aby text byl jasný a nezavdával pochybám, které by mohly vést až k soudním sporům. Proto je na něj přenesena odpovědnost za stav textu. Dále se pak má dle Melzera projevit poctivost při interpretaci z horizontu poctivého adresáta, tedy jak by mu

¹⁷⁰ SCHLECHTRIEM: *Good Faith in German Law*, s. 13.

¹⁷¹ Ustanovení § 1749 NOZ.

¹⁷² Důvodová zpráva k NOZ, s. 138.

¹⁷³ MELZER: *Právní jednání...*, s. 185.

¹⁷⁴ Ustanovení § 1764 a násl. NOZ.

¹⁷⁵ Ustanovení § 555 a násl. NOZ.

¹⁷⁶ MELZER: *Právní jednání...*, s. 157.

¹⁷⁷ Ten kdo užije nejasný výraz jako první, tak se vykládá k jeho tíži. V NOZ je v ustanovení § 557.

poctivě jednající rozuměl.¹⁷⁸ NOZ jde cestou favorizování role adresáta právního jednání při výkladu. Podle úmyslu jednajícího se vykládá jednání, jen pokud ten byl či musel být adresátovi znám.¹⁷⁹ A pokud nelze úmysl zjistit, pak podle významu, který *by mu zpravidla přikládala osoba v postavení toho, jemuž je projev vůle určen*. Z textace lze dovodit, že se jedná o objektivní pohled na jednání. Např. pokud se smlouva týkala zřízení nové elektroinstalace a byl by v pozici adresáta jednání elektroinstalatér, pak je zapotřebí zkoumat, jak by jednání vnímal průměrný elektroinstalatér se stejně dlouhou praxí a zkušenostmi jako adresát jednání. Navozuje se ale otázka, co když bude adresátem zloděj? Bude se brát v potaz nepoctivost takovéto osoby? Mám za to, že je zde nutno vycházet z presumpce poctivosti, tudíž v každém objektivním výkladu právního jednání je nutno usuzovat kromě dalších aspektů postavení osoby i z pohledu, jaký význam by jednání přisuzovala poctivě jednající osoba.

Jiné funkce pak danému pojmu dává Tégl. Ten hovoří o funkci *preventivní a ochranné*. Preventivní ve smyslu obecného požadavku na chování subjektů práva, a to jednat slušně, poctivě atd. Ochranná funkce pak přichází v případě, že těmto imperativům chování nebude dostáno.¹⁸⁰ Chrání tak společnost před nepoctivým jednáním. Tyto funkce vyvěrají ze samotné existence institutu s ohledem na jednání subjektů práva a mají sociologický rozměr.

Z výše uvedeného shrnuji, že funkce dobré víry jsou vícené. V NOZ není výslovně dána objektivní dobré víře dána funkce doplňující a interpretační pouze implicitně. Korektivní funkci tvoří zákaz zneužití práva.

¹⁷⁸ MELZER: *Právní jednání...*, s. 161.

¹⁷⁹ Ustanovení § 556 odst. 1 NOZ.

¹⁸⁰ TÉGL: *Dobrá víra v občanském...*, s. 173.

7 Jazyková přestřelka s pojmy *dobrá víra* a *poctivost*

V úvodní kapitole byly zmíněny dvě roviny dobré víry, přičemž výsledkem bylo, že je nelze ztotožňovat. Pokud upustím od konkretizace termínu a nepoužiji k dobré víře označení subjektivní nebo objektivní, nastává problém. Dobrá víra je totiž pojmem dvojznačným. V ObčZ se vyskytuje pojem *dobrá víra* majoritně ve významu subjektivní dobré víry. V případě § 53 odst. 3 a § 56 odst. 1 ObčZ, které jsou výsledkem implementace evropských směrnic, přistoupil zákonodárce k doslovnému překladu z *good faith* na *dobrou víru*, jenže ta je zde ve smyslu objektivním. Tento stav byl oprávněně kritizován.¹⁸¹ Právnick by sice měl¹⁸² bez větších potíží rozeznat, o jakou formu dobré víry se jedná, nicméně u laika už tomu tak být nemusí. Je sice pravdou, že zákony nejsou psány tak, aby byly vždy úplně pochopeny právními laiky, např. jen užití odborné termíny mohou být někdy složitě chápány, ale nemělo by se stávat, aby jeden právní termín obsahoval diametrálně odlišný význam zároveň. Tento stav je v rozporu obecnými požadavky na právní pojmosloví, jenž musí splňovat kritéria *ostrosti, jasnosti, jednoznačnosti, srozumitelnosti a věcné správnosti* aj.¹⁸³, přičemž užití lepšího výraziva nebyl nepřekonatelný problém. Překlad směrnice o nepřipustných ujednáních hovoří o *přiměřenosti*, namísto o dobré víře, jak to činí ObčZ (§ 56 odst. 1).¹⁸⁴ V tomto případě je nutno vyzvednout NOZ, který již přílehavěji použil požadavek přiměřenosti, a *dobrá víra* je již užitá jen v subjektivním smyslu.¹⁸⁵

Vývoj generální klauzule objektivní dobré víry v § 6 odst. 1 NOZ dospěl k užití morálního korektivu ve formě *poctivosti*. Je pozitivní, že nebylo použito označení *dobré víry*, které by působilo výše zmíněné problémy. Nicméně problém se přelil na druhou stranu, když se *poctivost* užívá ve smyslu subjektivní dobré víry. Mám za to, že o takový případ se jedná v § 595 odst. 3 NOZ, kde je použito termínu *poctivého příjemce bezúplatného plnění*. K tomuto závěru docházím v kontextu § 595 odst. 2 NOZ, kde se hovoří o nepoctivém držiteli, který je právě spojován se subjektivní zlou vírou. Dalším případem je § 988 odst. 2 NOZ „*Osobní právo není předmětem držby ani vydržení. Kdo však vykonává osobní právo poctivě, je oprávněn své domnělé právo vykonávat a hájit.*“ Zde bych zprvu dokonce označil *poctivost* ve smyslu objektivní dobré víry. Výkon práva *poctivým* způsobem ve mně evokuje podobnost s generální klauzulí *poctivosti*. Důvodová zpráva je však k tomuto ustanovení jasnější než ustanovení samo. „*Formulace je však nezbytná v souvislosti*

¹⁸¹ TÉGL: K úpravě dobré víry..., s. 43. Nebo HULMÁK, Milan In ŠVESTKA: *Občanský zákoník I, II.*, s. 543. Zdroj: Beck Online.

¹⁸² Balarin naznačuje, že mohou existovat případy, kdy je i pro právníky problematické určit o jakou rovinou dobré víry se jedná. Takové je dle něj ustanovení § 4 písm. m) zákona č. 441/2003 Sb., o ochranných známkách, ve znění pozdějších předpisů. In BALARIN: Poznámky k (absenci) principu, s. 28.

¹⁸³ Více v KNAPP, VIKTOR. *Vědecká propedeutika pro právníky*. Praha: Eurolex Bohemia, 2003, s. 192.

¹⁸⁴ Eur-lex.europa.eu [online]. 1993-04-21 [cit. 16. 7. 2013]. Dostupné z WWW: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:1993:095:0029:030:CS:HTML>>.

¹⁸⁵ Ustanovení § 1813 NOZ.

s druhou větou zdejšího ustanovení sledující ochranu osoby, která vykonává osobní právo v dobré víře, ač jí ve skutečnosti nenáleží (příkladem může být výkon rodičovských práv k cizímu dítěti v důsledku záměny novorozeňat ve zdravotnickém zařízení).¹⁸⁶ Z příkladu plyne, že rodiče jsou v subjektivní dobré víře, že dítě, o které pečují, je jejich descendent, ač tomu tak není. Obdobná situace, poněkud však jasnější, je u bezdůvodného obohacení. V ustanovení § 3000 a § 3003 NOZ se zavádí termín *poctivý a nepoctivý příjemce*. U poctivého a nepoctivého příjemce bezdůvodného obohacení právní obec rozpozná, že se jedná o vyjádření subjektivní dobré víry, jelikož to je náhrada za ustanovení § 458 odst. 2 ObčZ. Podobná situace se vyskytuje u držby (*poctivá a nepoctivá držba*), avšak s tím rozdílem, že zde jsou alespoň tyto termíny nadefinovány, a tudíž nečiní sebevětšího problému k rozpoznání druhu dobré víry.¹⁸⁷

Mám však za to, že dochází ke zbytečným komplikacím a rovněž k porušení ostrosti a jednoznačnosti použitých pojmů. Nečinilo by většího problému, když by se v těchto ustanoveních výslovně objevila dobrá víra (příjemce v dobré víře, dobromyslný příjemce). U poctivé a nepoctivé držby k tomu nejspíše vedly historické kořeny¹⁸⁸, avšak u dalších případů k tomu nevidím sebemenšího důvodu. U poctivého a nepoctivého příjemce se jeví jako možný důvod, že stejná terminologie může vícero navádět k analogické aplikaci¹⁸⁹ definic použitých u poctivého a nepoctivého držitele. Subjektivní dobrá víra může existovat v několika variacích¹⁹⁰, a pokud by se došlo k závěru, že instituty poctivého držitele a příjemce jsou si podobné, pak by se pro oblast poctivého příjemce mohlo užít stejné variace subjektivní dobré víry. Mohu však proti tomuto jednoduše argumentovat, že i kdyby byl zvolen název jiný než poctivý, nijak by to možné analogii nezabránilo. Taktéž by mohl normotvůrce využít jiné metody, a to přímo nadefinovat variaci subjektivní dobré víry i u příjemce, či pomocí zákonného odkazu odkázat na definice poctivého a nepoctivého držitele.

V ustanovení § 1884 odst. 2 NOZ je termín *poctivost* ještě méně čitelný. Zmiňuje se zde poctivý postupník. Na základě výše uvedeného však docházím k závěru, že je-li poctivost spojována s osobou v určitém postavení (držitel, příjemce), pak vycházejí z předpokladu racionálního zákonodárce vyjadřuje i poctivý postupník subjektivní dobrou vírou, a tedy osobu, která nevěděla (a vědět nemohla), že pohledávka není pravá.

¹⁸⁶ Důvodová zpráva k NOZ, s. 257.

¹⁸⁷ Ustanovení § 992 odst. 1 NOZ.

¹⁸⁸ Ustanovení § 326 Československého občanského zákoníku.

¹⁸⁹ I když hlavními aspekty pro analogii vedle existence mezery v právu, je podobnost obsahu a účelu institutu dle ustanovení § 10 odst. 1 NOZ.

¹⁹⁰ Subjektivní dobrá víra může být vyjádřena několika způsoby, což má vliv na povinnost povinné opatrnosti a péče, které musí zachovat, aby byla osoba v dobré víře. K tomuto blíže TÉGL in TÉGL: Další úvahy o dobré víře..., s. 183 a násl.

Domnívám se, že NOZ pokračuje v tendenci, kterou vykazoval ObčZ, jen v opačném sledu. **Dobrá víra již není v občanském zákoníku polysémantickým pojmem, ale stává se jím poctivost.** Mám za to, že postup vytváření mnohovýznamových pojmů je v rozporu s Legislativními pravidly vlády¹⁹¹ v článku 2 odst. 2 písm. d), jež zní: „*Při přípravě právního předpisu je třeba dbát, aby právní předpis byl d) koncipován přehledně a formulován **jednoznačně, srozumitelně, jazykově a stylisticky bezvadně.***“ I ÚS se vyjádřil v jednom ze svých usnesení k ostrosti právního jazyka. „*Jednotnost právního řádu je v rovině právního jazyka kromě jiného spjata s konstantností významů, přisuzovaných jazykovým výrazům, tj. s vyloučením **polysémie** a homonymie. Výjimkou je pouze rozlišování samotným zákonodárcem, a to explicitně formou legální definice nebo implicitně, tzn. když je odlišnost významů přisuzovaných jednomu výrazu, zřejmá z kontextu.*“¹⁹² Výjimkou tedy může být dle ÚS situace, kdy je význam jasný z kontextu. Mám za to, že výše uvedené použití poctivosti se nemusí jevit ani právní obci jednoznačně, a tím méně pak adresátům právních předpisů.

I kdybych přijal tezi, že v každém jednotlivém případě bude bez větších obtíží jasné, o jaký druh dobré víry se jedná, zastávám názor¹⁹³, že spojovat poctivost se subjektivní dobrou vírou není vhodné řešení. Např. poctivá držba v sobě nenes mravní obsah. Oprávněná držba podle ObčZ je taktéž zavádějící termín, jelikož pokud je např. nabývací titul absolutně neplatný, pak žádné oprávnění neexistuje. I přesto mám za to, že pokud je objektivní dobrá víra již spojována s poctivostí, tak by dosavadní termín byl vhodnější.

¹⁹¹ Legislativní pravidla vlády schválené usnesením č. 188 ze dne 19. března 1998, ve znění dalších usnesení. Dostupné např. na <<http://www.vlada.cz/cz/ppov/lrv/dokumenty/legislativni-pravidla-vlady-91209/>>. [cit. 17. 8. 2013].

¹⁹² Usnesení ÚS ze dne 31. 7. 1996, sp. zn. III. ÚS 124/96.

¹⁹³ Srovnatelně in SEDLÁČEK, Jaromír., ROUČEK, František. a kol. *Komentář k čl. obecnému občanskému zákoníku a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl II.* Praha: Codex Bohemia, 1935, s. 136, dále in SPÁČIL, Jiří. Poctivá držba v novém občanském zákoníku. *Právní rozhledy*, 2013, roč. , č. 2, s. 63 a násl. Zdroj: Beck Online.

8 Objektivní dobrá víra v Anglii aneb *auditor et altera pars*¹⁹⁴

8.1 Úvodem

Z kapitol analyzujících výskyt objektivní dobré víry v českém soukromém právu je zřejmé, že objektivní dobrá víra dostává v NOZ více prostoru, než je tomu v dosavadních právních předpisech. Jak bude rozebráno v poslední kapitole, projekt DCFR jako výsledek komparačních prací, hojně pracuje s objektivní dobrou vírou. Ostatně již byly zmíněny v této práci další právní řády, které mají v občanských zákonících generální klauzuli objektivní dobré víry. Dá se říci, že trendem je koncipovat generální klauzuli objektivní dobré víry.

Anglie koncept objektivní dobré víry odmítá, a jeví se tak vhodné, zabývat se i argumenty proti konceptu objektivní dobré víry. Anglie je odlišná i tím, že je zde systém *common law* a také, že občanské právo není obecně kodifikováno.

V Británii je považováno obchodování za tvrdou záležitost a každý je povinen dbát ostrážitosti při této činnosti. Dokonce i podvodné jednání nemuselo v minulosti zakládat právo druhé strany na zrušení smluvního vztahu. Později došlo ke zmírnění přísného dodržování zásady *caveat emptor*¹⁹⁵.¹⁹⁶ I tímto je nejspíše Anglie v přístupu k objektivní dobré víře ovlivněna.

8.2 Opravdu je dobrá víra anglickému právu neznámá?

V anglickém právu není možné naleznout generální klauzuli poctivosti či jiný obecný koncept povinnosti jednat v dobré víře. To ještě však neznamená, že je dobrá víra tamějšímu systému zcela cizí.

Ustanovení § 61 odst. 3 Sales of Goods Act¹⁹⁷ dokonce definuje, co je dobrou vírou. Ustanovení zní: „*Záležitost je považována za učiněnou v dobré víře pro účely tohoto zákona, jestliže je skutečně učiněna čestně, bez ohledu na nedbalost.*“¹⁹⁸ V tomto zákoně se však dobrá víra (*good faith*) vyskytuje v případech, kde bychom očekávali subjektivní dobrou víru. Např. v ustanovení § 23¹⁹⁹ téhož zákona je upraveno nabytí vlastnického práva od osoby se zrušitelným titulem (*voidable contract*).²⁰⁰ Dle definice dobré víry dochází tak k míšení obou poloh dobré víry v jednu. Spojení „*bez ohledu*

¹⁹⁴ „Budiž vyslyšena i druhá strana.“ Jsem si vědom, že se jedná o princip práva procesního, ale zde vystihuje účel výběru právě Anglie jako odpůrce konceptu objektivní dobré víry.

¹⁹⁵ Necht' je kupec na pozor.

¹⁹⁶ GOODE, Roy. *A Concept of "Good Faith" in English Law*. Roma: Centro Di Studi e Ricerche Di Dirritto Comparato e Straniero, 1992, s. 4.

¹⁹⁷ Dostupný na <<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1979/54>> [citováno 22.7.2013].

¹⁹⁸ „*A thing is deemed to be done in good faith within the meaning of this Act when it is in fact done honestly, whether it is done negligently or not.*“

¹⁹⁹ „*When the seller of goods has a voidable title to them, but his title has not been avoided at the time of the sale, the buyer acquires a good title to the goods, provided he buys them in good faith and without notice of the seller's defect of title.*“

²⁰⁰ Dané ustanovení dle mého řešení situaci, o které byla a možná i je v české civilistice a judikatuře názorová pře, a to o interpretaci § 48 odst. 2 ObčZ. Domnívám, že se zde jedná o subjektivní dobrou víru. Pokud kupující nevěděl, že v době prodeje má prodejce titul, který může být zpochybněn, pak nabyde vlastnictví.

na nedbalost“ si vykládám, že nedbalost zde nevyklučuje subjektivní dobrou víru, tudíž ve vztahu k ustanovení § 23, ji vykládám tak, že nevěděl-li kupující (není zapotřebí říci, že nemohl-li) o tom, že v době převodu je zde zrušitelný titul prodejce, pak nabude vlastnictví. Zároveň však definice dobré víry obsahuje čestnost, jako prvek objektivní dobré víry. To se však dá pochopit, jelikož jejich koncepce subjektivní dobré víry je nejmírnější, pak je důležité, aby osoba dovolávající se dobré víry alespoň nelhala.

Objektivní dobrá víra je ale přesto v ryzí podobě součástí anglického práva. Stalo se tak implementací evropské směrnice. Směrnice o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách²⁰¹ byla promítnuta do zákona „*The Unfair Terms in Consumer Contracts Regulations 1999*“. Institut objektivní dobré víry byl zaveden do ustanovení § 5 odst. 1, které zní: „*Smluvní ujednání, které nebylo individuálně sjednáno, je považováno za nekalé, pokud v rozporu s požadavkem **dobré víry** způsobuje podstatnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran vznikajících ze smlouvy v neprospěch spotřebitele.*“²⁰²

Další výskyt objektivní dobré víry je rovněž v důsledku evropské směrnice, a to v zákoně o obchodních zástupcích.²⁰³ Ustanovení § 3 odst. 1 zní: „*Při výkonu činnosti se obchodního zástupce musí obližet na zájmy zastoupeného a konat řádně a v **dobré víře** (resp. poctivě).*“²⁰⁴

8.3 Judikatura ve vztahu k dobré víře

Soudní rozhodnutí jsou stěžejním zdrojem anglického práva. Anglické soudy se potýkaly s případy, kde by bylo vhodné užití konceptu objektivní dobré víry. Za tímto účelem jsem vybral následující případy:

1. *Walford v. Miles*²⁰⁵

Skutkově pan a paní Milesovi souhlasili vyjednávat s panem Walfordem za účelem prodeje jeho podniku. Pan Miles řekl panu Walfordovi, že pokud mu prokáže do určitého data, že má 2 miliony liber k dispozici na koupi jeho podniku, tak přestane vyjednávat s dalšími subjekty. Walford to prokázal, ale Miles přestal vyjednávat a prodal podnik třetí straně. Walford zažaloval Milese.

Soud argumentoval, že koncept povinnosti jednat v dobré víře je ze své podstaty neslučitelný se sporným postavením stran, které vyjednávají o smlouvě. Každá

²⁰¹ Směrnice Rady 93/13/EHS, o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách.

²⁰² Přeloženo z následujícího textu. „*A contractual term which has not been individually negotiated shall be regarded as unfair if, contrary to the requirement of good faith, it causes a significant imbalance in the parties' rights and obligations arising under the contract, to the detriment of the consumer.*“ Dostupné na <<http://www.legislation.gov.uk/uksi/1999/2083/made?view=plain>> [citováno dne 22.7.2013].

²⁰³ The Commercial Agents (Council Directive) Regulations 1993. Dostupné na <<http://www.legislation.gov.uk/uksi/1993/3053/contents/made>> [citováno dne 22.7.2013].

²⁰⁴ „*In performing his activities a commercial agent must look after the interests of his principal and act dutifully and in good faith.*“

²⁰⁵ Rozhodnutí the House of Lords ve věci *Walford v. Miles* ze dne 1.1.1992, sp. zn. 2 AC 128.

z vyjednávajících stran je oprávněna sledovat svůj vlastní zájem, ledaže zkresluje skutečnosti či činí obdobné klamavé jednání.

2. *Union Eagle Ltd v. Golden Achievement Ltd*²⁰⁶

V tomto případě se skutkově jednalo o situaci, kdy si kupující (žalobce) koupil byt a složil na něj zálohu 10 % z kupní ceny s tím, že zbytek doplatí později ve stanoveném termínu. Ve smlouvě bylo stanoveno, že smlouva se v případě včasného nezaplacení ruší *ex tunc* a záloha propadne. Kupující zaplatil kupní cenu o 10 minut později, než bylo ujednáno ve smlouvě, přičemž dodržení splatnosti bylo ve smlouvě označeno jako jedna ze zásadních částí smlouvy. Prodávající odmítl zálohu vydat.

Žaloba kupujícího byla zamítnuta. Argumentem soudu bylo, že nebude obecně zasahovat do výslovného ujednání mezi stranami, které může hrát v transakcích významnou roli. Pokud by učinil opak, pak by v rámci nedefinované diskrece na základě „nespravedlnosti“ vytvořil nejistotu smluvních stran.

3. *Smith v. Hughes*²⁰⁷

Pan Hughes byl trenér dostihových koní. Chtěl koupit pro koně oves, a tak navštívil prodejce pana Smitha. Ten mu ukázal vzorek nového, ještě zeleného ovsa. Hughes si objednal značné množství ovsa. Nicméně si jej objednal podle vzorku a ten byl zelený, kdežto koně jí starý, suchý oves. Prodejce Smith si byl omylu Hughese vědom, ale neupozornil kupujícího.

Podle soudu však Smith nebyl ten, kdo chtěl využít omylu druhé strany. Nebyl to on, kdo inicioval prodej, ale byl to Hughes, který chtěl koupit oves a kdo měl posoudit, jestli vzorek vyhovuje či ne.

4. *Interfoto Picture Library Ltd v. Stiletto Visual Programmes Ltd*²⁰⁸

V tomto případě si společnost Stiletto zapůjčila fólie do dataprojektorů. Tyto folie byly umístěné v tašce. Současně v tašce byly i podmínky půjčky, ve kterých bylo napsáno, že po čtrnácti dnech od zapůjčení se platí za každý den prodlení poplatek 5 liber za každou fólii. Společnost Stiletto však fólie k prezentaci nepoužila, a tudíž ani neodhalila obsah tašky a nevěděla o sankci, která byla v podmínkách. Společnost Interfoto požadovala zaplacení onoho sankčního poplatku.

Závěrem soudu bylo snížení požadovaných 5 liber za každý den na částku nižší, a to z důvodu, že klauzule v podmínkách o vyšší ceně byla natolik zatěžující, že podmínky měly být speciálně oznámeny, tak aby s nimi mohla být Stiletto řádně seznámena.

²⁰⁶ Rozsudek the Judicial Committee of the Privy Council ve věci *Union Eagle Ltd v. Golden Achievement Ltd* ze dne 3. února 1997, AC 514.

²⁰⁷ Rozhodnutí the Queen's Bench Division ve věci *Smith v. Hughes* ze dne 6.6.1871, LR 6 QB 597..

²⁰⁸ Rozhodnutí the Court of Appeal ve věci *Interfoto Picture Library Ltd v. Stiletto Visual Programmes Ltd* ze dne 12.11.1987, sp. zn. EWCA Civ 6.

Zde soudce nekonstatoval, že bylo vystaveno řešení na dobré víře. Naopak soudce Bingham argumentoval, že anglické právo má své vlastní prostředky, jak se vypořádat s nespravedlností.

Hlavními argumenty proti užití generálního konceptu objektivní dobré víry z následujících případů jsou:

- 1) strany vyjednávání o budoucí smlouvě jsou ve sporném postavení a každý sleduje svůj vlastní zájem,**
- 2) soud nechce zasahovat do smluvních ujednání, jinak by založil nejistotu smluvních stran,**
- 3) anglické právo má jiné instituty, které se vypořádají s neférovými situacemi.**

Argumenty se jeví být izolovaně relevantní, způsobují však natolik nespravedlivá řešení (viz výše uvedené případy), že neobstojí. Založil-li někdo důvěru v průběhu vyjednávání u smlouvy a tuto důvěru zklamal, tak by měl nést za své jednání následek. Taktéž se mi nejeví spravedlivé, aby kupující přišel o 10 % z ceny, jen když byl v prodlení 10 minut se zaplacením celé částky. Pak druhá strana nejednala poctivě, když doplacení kupní ceny s minimálním opožděním odmítla. Bylo tak zřejmé, že se jí nejedná primárně o prodej bytu, ale o zisk 10 %. Příklad *Smith v Hughes* je už poměrně starý, ale pokud anglické soudy pokračují v tomto trendu, tak se jednalo o právně relevantní omyl a jednal-li by Smith poctivě, tak by sdělil Hughesovi skutečnost, že zakoupený oves nebude zralý a ten koně přece nejedí. Na základě těchto případů nemohu souhlasit, že anglické právo disponuje dostatečnými instituty.

8.4 Další pohled na objektivní dobrou víru zemí aplikujících common law – Spojené státy americké prizmatem objektivní dobré víry

Země, kde se aplikuje *common law* systém, měly svoje centrum v minulosti v Britském impériu. Tato doba však pominula a každý suverénní právní řád se vyvíjí dál svou vlastní cestou. V následujícím textu krátce popíši přístup Spojených států amerických k objektivní dobré víře.

Do Spojených států amerických byl „zavlečen“ koncept objektivní dobré víry Karlem Llewellynem, který sympatizoval s Německem, působil i na Univerzitě v Lipsku a byl ovlivněn profesorem Rudolfem von Jheringem. Zde se mimo jiné seznámil s institutem *Treu und Glauben*. Karl Llewellyn byl hlavním tvůrcem kodexu UCC.²⁰⁹

²⁰⁹ FARNSWORTH, Allan E. *A Concept of Good Faith in American Law*. Roma: Centro Di Studi e Ricerche Di Diritto Comparato e Straniero, 1993, s. 2.

UCC²¹⁰ je výrazně ovlivněn dobrou vírou a obsahuje několik projevů objektivní dobré víry. Ustanovení § 1-201 odst. 20 definuje dobrou víru jako „*skutečná čestnost a dodržování důvodných obchodních standardů férového jednání.*“²¹¹ Dále ustanovení § 1-304 normuje generální klauzuli „*Každá smlouva nebo povinnost (v rámci UCC) zavádí závazek dobré víry při jejím plnění a výkonu práv a povinností.*“²¹² Ustanovení § 1-302 k tomu dodává „*Závazek dobré víry (...) nemůže být vyloučen dohodou stran. Strany mohou dohodou stanovit standardy, se kterými je dodržování těchto závazků (i dobré víry – pozn. J. Z.) posuzováno, ledaže tyto standardy jsou zjevně nerozumné.*“²¹³

Dalším dokumentem, který pracuje s institutem dobré víry, je Restatement²¹⁴, ten však není právně závazný. Ustanovení § 205 stanovuje, že „*Každá smlouva zavádí povinnost každé smluvní strany jednat v dobré víře a férového jednání při plnění smlouvy a výkonu práv a povinností.*“²¹⁵ Existence této generální klauzule je založena na četné judikatuře²¹⁶ zavádějící povinnost jednat v dobré víře, na vývoji legislativy a právní doktríny.²¹⁷ Komentář k tomuto ustanovení říká, že dobrá víra klade důraz na věrnost strany vůči smluvenému cíli (účelu) a na konzistentním jednání s oprávněným očekáváním druhé strany.²¹⁸

O roli dobré víry ve Spojených státech se vyslovil např. Farnsworth. Tvrdí, že dobrá víra při plnění ze smluv zastává trojí pozici. Za prvé se užívá u tzv. *implied terms*. Za druhé jednání v rozporu s dobrou vírou může být porušením smlouvy (*breach of contract*) a za třetí dobrá víra limituje diskreci danou smlouvou pro plnění.²¹⁹

Objektivní dobrá víra ve Spojených státech amerických má své místo jak v legislativě, tak je i přijímána soudy. Nelze tedy paušálně hovořit, že země aplikující *common law* dobrou víru odmítají.

²¹⁰ Jedná se o zákon, jehož cílem je harmonizace úprav jednotlivých států. Zákon je dostupný na <<http://www.law.cornell.edu/ucc/1/>> [citováno dne 24.7.2013].

²¹¹ Originální znění je „*Good faith, except as otherwise provided in Article 5, means honesty in fact and the observance of reasonable commercial standards of fair dealing.*“

²¹² Originální znění je „*Every contract or duty within [the Uniform Commercial Code] imposes an obligation of good faith in its performance and enforcement.*“

²¹³ Originální znění je „*The obligations of good faith, diligence, reasonableness, and care prescribed by [the Uniform Commercial Code] may not be disclaimed by agreement. The parties, by agreement, may determine the standards by which the performance of those obligations is to be measured if those standards are not manifestly unreasonable.*“

²¹⁴ Restatement (Second) of Contracts. Jedná se o sbírku pravidel, která je vytvořena na základě poznatků získaných skutečnými soudními případy (*case law*). Součástí jsou i komentáře k ustanovením a modelové příklady.

²¹⁵ Originální znění je „*Every contract imposes upon each party a duty of good faith and fair dealing in its performance and its enforcement.*“

²¹⁶ Např. *Railroad Company v. Howard, Eastern Air Lines Inc. v. Gulf Oil Corporation, Conoco v. Inman Oil, Doubleday & Co v. Curtis.*

²¹⁷ SUMMORS, Robert. *General Duty of Good Faith – Its Recognition and Conceptualization* [online]. [cisg.law.pace.edu](http://www.cisg.law.pace.edu) [cit. 24.7.2013]. Dostupné na <<http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/summers.html>>.

²¹⁸ Komentář A k ustanovení § 205 Restatementu.

²¹⁹ FARNSWORTH: *A Concept of Good Faith...*, s. 7.

8.5 Zhodnocení pozice objektivní dobré víry v anglickém právu

Anglie odmítá přijmout generální klauzuli objektivní dobré víry. Má za to, že konkrétní, jasné instituty se vypořádají s praktickými problémy. Mezi tyto instituty se řadí nepravdivé prohlášení (*misrepresentation*), omyl (*mistake*), nátlak (*duress*), objektivní interpretace smlouvy, vzdání se práva (*waiver*), implicitní povinnosti (*implied terms*) aj.²²⁰ Na základě zmíněných soudních případů však, nemohu souhlasit s tvrzením soudce Bingham²²¹, že Anglie disponuje vyvinutým systémem, jak se vypořádat s nespravedlností. V důsledku evropské normotvorby a následné implementace se však objektivní dobrá víra dostává do tamější právní úpravy.

Příznivěji se k objektivní dobré víře staví ve Spojených státech amerických a zdá se, že i v Austrálii²²².

²²⁰ TETLEY, William. *Good Faith in Contract Particularly in the Contracts of Arbitration and Chartering* [online]. McGill University [cit. 24.7.2013]. s. 13. Dostupné na <<http://www.mcgill.ca/files/maritimelaw/goodfaith.pdf>>.

²²¹ „English law has, characteristically, committed itself to no such overriding principle but has developed piecemeal solutions in response to demonstrated problems of unfairness.“ Citováno z rozhodnutí *Interfoto Picture Library Ltd v. Stiletto Visual Programmes Ltd*.

²²² Blíže k australskému postoji např. ALLSOP, James. Good Faith and Australian Contract Law: A practical issue and a question of theory and principle. *The Australian Law Journal*, 2011, roč. 85, č. 8, s. 322 – 361., či dále PEDEN: *Good Faith in the Performance*, 214 s.

9 Objektivní dobrá víra v Maďarsku

Maďarsko má obdobnou historii jako Česká republika, resp. Československo. Bylo jak součástí habsburské monarchie, tak i komunistického bloku. Z pohledu historie občanského práva je druhá etapa obdobná.²²³ MOZ z roku 1959²²⁴ byl stejně jako ObčZ z roku 1964 vybudován na socialistických základech.²²⁵ Po revolučním roku 1989 prošel zákoník k současné době celou řadou novelizací. Rovněž se posléze připravovala rekonstrukce. Nový maďarský občanský zákoník²²⁶ byl přijat a počítá se s jeho účinností od 1. 1. 2014.

Dobrá víra je zmíněna v MOZ na několika místech a její maďarské označení je *jóhiszeműség*. Tento pojem je užíván jak pro objektivní dobrou víru, tak pro její subjektivní rovinu.

Generální klauzule objektivní dobré víry je zavedena ustanovením § 4 odst. 1 MOZ, které normuje: „*Při výkonu práva a plnění povinností jsou strany povinny jednat v dobré víře a poctivě a navzájem spolupracovat.*“²²⁷ Objektivní dobrá víra byla v ustanovení zavedena jako součást novely MOZ č. 14/1991. Maďarsko tak pracuje s generální klauzulí objektivní dobré víry již od pádu komunismu. Inspiračním zdrojem pro zavedení byl institut *Treu und Glauben* v BGB. V současném zákoníku neexistuje normativní definice objektivní dobré víry. Komentář k MOZ říká, že účelem klauzule je zmírnění rigidity zákona.²²⁸ Dále dodává, že součástí klauzule je *řádné vykonávání práv, povinnost spolupráce, informování druhé strany a zákaz zneužití práv.*²²⁹ Generální klauzule objektivní dobré víry je užívána velice zřídka. Např. byla užita v následujícím případě. Žalovaný měl u banky termínovaný vklad k určitému datu, přišel do banky den před tímto datem a všechny peníze vybral. V takovém případě dle smlouvy ztratil nárok na úroky z vkladu, nicméně pracovník v bance mu veškeré úroky vyplatil. Žalovaný dále peníze investoval. Banka se dozvěděla o chybě zaměstnance a požadovala úroky zpět. Klient jí nevyhověl a banka jej zažalovala u soudu na základě bezdůvodného obohacení. Nejvyšší soud²³⁰ však odmítnul nárok banky, jelikož ta dle něj nespolečně pracovala s klientem, a kdyby sledovala jeho zájem, doporučila by mu počkat jeden den. Nejednala tak v souladu s požadavkem dobré víry.

²²³ Za Rakouska-Uherska bylo víceméně uplatňováno na uherském území právo zvykové. Výjimkou je sedmiletá aplikace ABGB po revolučním roce 1848.

²²⁴ MOZ, dostupný na <http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=95900004.TV>, anglická verze dostupná ke stažení na <http://eusoils.jrc.ec.europa.eu/library/themes/contamination/workshop_Nov2003/legislation/HungaryCivilCode.doc>. [cit. 17. 8. 2013].

²²⁵ Jednalo se o první psaný maďarský civilní kodex. Pokusy o vytvoření civilního kodexu, ale nikdy nebyly úspěšné.

²²⁶ NMOZ dostupný v maďarském jazyce na <http://ptk2013.hu/wp-content/uploads/2013/03/uj_ptk_szov.html>. [cit. 17. 8. 2013].

²²⁷ Ustanovení § 4 odst. 1 „*A polgári jogok gyakorlása és a kötelezettségek teljesítése során a felek a jóhiszeműség és tisztesség követelményének megfelelően, kölcsönösen együttműködve kötelesek eljárni.*“

²²⁸ OSZTOVITS, Andrew a kol. *A polgári törvénykönyv magyarázata. I. kötet*. Budapest: OPTEN Press, 2011, s. 12.

²²⁹ Tamtéž.

²³⁰ Rozhodnutí Maďarského Nejvyššího soudu (Legfelsőbb Bíróság) sp. zn. BH. 1996/364.

V MOZ je dále specifické ustanovení § 6, které říká, že: „*Soud může uznat odpovědným za škodu v plné výši či jen z části subjekt, který úmyslným jednáním jednoznačně vyvolal jinému, dobrověrnému škodu a tato dobrověrná osoba jednala nezávině.*“ Základem ustanovení je spolehnutí na něčí jednání, úmyslné jednání a nezavinění poškozeného. Nejedná se o delikt ní odpovědnost a ani o škodu způsobenou porušením smluvního závazku. I při naplnění jednotlivých předpokladů má soud diskreci a pouze *může* přiznat náhradu škody. Pro přiblížení uvedu dva příklady, jak s tímto ustanovením soudy pracují. V prvním figuroval dům v Budapešti, který užívali místní k zábavě (děti si tam hrály). Zastupitelstvo se rozhodlo prodat tuto nemovitost, jelikož byla ve špatném technickém stavu. O tomto záměru se dozvěděla investiční společnost a po neformální dohodě se zastupiteli města začala společnost vypracovávat projekt výstavby hotelu a kanceláří. Zastupitelstvo však od plánu prodat nemovitost ustoupilo, protože se jí zdál projekt investora v rozporu s veřejným míněním o naložení se stávající nemovitostí, a ztratili by tak politický kredit. Investiční společnost žádala náhradu škody, která jí jednáním zastupitelstva vznikla, jelikož ona svým jednáním škodu nezpůsobila, spolehla se na slib zastupitelstva a důvěřovala mu. Soud odmítl aplikaci § 6 s argumentací, že v tomto případě se jedná o podnikatelský risk investora, a on je tak povinen nést škodu sám. Naopak soud užil ustanovení v případě, kdy se zasnoubil pár a jeden z manželů se úmyslně rozhodl nevzít si danou osobu, která však oprávněně spoléhala na to, že se svatba bude konat a v důsledku nekonání svatby jí vznikla škoda, jelikož investovala do příprav na svatbu.²³¹

Objektivní dobrá víra se projevuje i v jiných ustanoveních.²³² Ustanovení § 277 odst. 4 MOZ říká, že smluvní strany musí kooperovat při plnění závazků ze smlouvy a že dlužník musí plnit takovým způsobem, jak by to obecně mohlo být očekáváno v dané situaci a věřitel stejně tak musí plnění přijmout. Ustanovení § 277 odst. 5 pak povazuje strany, aby se navzájem informovaly o okolnostech podstatných pro plnění smlouvy. Mám za to, že se jedná o konkrétnější, avšak stále dostatečně obecnou úpravu objektivní dobré víry.

Objektivní dobrá víra není jediným morálním korektivem v občanském zákoníku. MOZ používá i koncept dobrých mravů. Např. podle ustanovení § 200 odst. 2 MOZ je smlouva neplatná, pokud je zjevně v rozporu s dobrými mravy.

I nový maďarský občanský zákoník upravuje generální klauzuli objektivní dobré víry. V ustanovení § 1:3 odst. 1 NMOZ je stanoveno následující: „*Při vykonávání práv a plnění povinností jsou strany povinny jednat v souladu s požadavky dobré víry a poctivosti*“. Odstavec druhý říká, co je jednání v rozporu s těmito požadavky: „*Požadavky dobré víry a poctivosti porušuje ten, kdo jedná v rozporu se svým*

²³¹ Oba případy citovány z OSZTOVITS a kol. *A polgári törvénykönyv magyarázata*, s. 27.

²³² Srovnatelně BAR, Christian a kol. *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference (DCFR) Full Edition*. Volume I. Munich: Seiller, 2009, s. 689.

dřívějším chováním, ve které druhá strana odůvodněně věřila.“ Navozuje mi to otázku, zdali se jedná o taxativní definici? Mám za to, že nikoli. Komentářová literatura vymezila, co může spadat pod klauzuli objektivní dobré víry pro současný MOZ a nelimitovala to pouze na odklon od dřívějšího chování.

Oproti ObčZ, který prakticky s objektivní dobrou vírou až na výjimky výslovně nepracuje, v Maďarsku přejali generální klauzuli objektivní dobré víry. Byť je ustanovení užíváno zřídka, plní svůj účel a zmírňuje někdy rigiditu práva a pomáhá pokrývat situace, které jsou objektivně nespravedlivé. O tom, že se objektivní dobrá víra stala elementárním prvkem maďarské civilistiky, svědčí i fakt, že je i součástí NMOZ. U případu s bankou je zjevné, že má i reálný následek, kterým byla odepřena ochrana subjektivnímu právu. Ustanovení § 6 MOZ dokonce vytváří speciální odpovědnost. Není tak výjimečné, že jednání v rozporu s objektivní dobrou vírou může založit odpovědnost za škodu. Dle komentáře je součástí objektivní dobré víry i zákaz zneužití práva, což je dle mého správný pohled.

10 „*Good Faith and Fair Dealing*“ v DCFR

Návrh společného referenčního rámce je významným dílem, jelikož je sám o sobě výsledkem komparace, a není tedy svázán jen jedním vnitrostátním právním řádem. Jedná se o dokument, který není právně závazný. Obsahuje jednak principy, definice, pravidla a jednotlivá ustanovení jsou komentována.²³³ V této pasáži se stručně zabývám některými, dle mého stěžejními projevy objektivní dobré víry v DCFR.²³⁴

DCFR definuje obě roviny objektivní dobré víry, subjektivní dobrou víru (*good faith*) jako „stav mysli vyznačující se čestností a absencí znalosti, že jeví se skutečnost není skutečností pravdivou.“²³⁵ Stejně jako v případě definice v zákoně Sale of Goods, je zde nejen psychický stav, ale i čestnost. Objektivní dobrá víra (*good faith and fair dealing*) je definována jako „Standardy jednání charakteristické čestností, otevřeností a uvážení zájmů druhé strany smlouvy nebo daného právního vztahu.“²³⁶ Definice mají za účel pomoci sjednotit nejednotnou evropskou úpravu a odlišit obě polohy dobré víry, což je správný přístup, jelikož je obě roviny zapotřebí oddělovat.

Definice objektivní dobré víry je použita i v čl. I. – 1:103. DCFR tak objektivní dobrou víru rozděluje do 3 množin. **Čestnost** není dále přímo definována a má dle DCFR „normální význam“. Za nečestné lze považovat podvodné jednání. **Otevřeností** je myšlena transparentnost a konečně **ohled na zájmy druhé strany**, jímž je myšlen ohled minimální, pouze na základní zájmy druhé strany. Neznamena to tedy, že zájem druhé strany je preferován.²³⁷ V odstavci druhém téhož ustanovení je řečeno, co je zvlášť v rozporu s objektivní dobrou vírou, a to je, když druhá strana jedná nekonzistentně se svým předešlým jednáním či prohlášením, na které strana první oprávněně spoléhala. Demonstrativnost ustanovení je zjevná, ale je chvályhodné, že se snaží DCFR obsahově rozpracovat a neponechává objektivní dobrou víru pouze v obecné rovině.²³⁸

Ustanovení, které již dalece přesahuje pouhou definicí a aspiruje na generální klauzuli povinnosti jednat poctivě, je Čl. III – 1: 103 jež zní:

²³³ V anglickém jazyce je dostupný na <http://ec.europa.eu/justice/contract/background/index_en.htm> [citováno dne 25.7.2013].

²³⁴ Korektní analýza objektivní dobré víry v DCFR by vydala na samostatnou diplomovou práci.

²³⁵ BAR a kol.: Principles, Definition..., s. 72.

²³⁶ Tamtéž.

²³⁷ Tamtéž, s. 89.

²³⁸ Mám za to, že kasuistika je v rozporu s obecnými korektivy v právu, avšak demonstrativní zmínka, co je zejména v rozporu s objektivní dobrou vírou, když se skutečně jedná o atribut náležitější pod poctivost či nepoctivost, může aplikaci ustanovení napomoci.

„(1) Osoba má povinnost jednat v souladu s poctivostí²³⁹ (v originále „s dobrou vírou a férovým jednáním) při plnění závazku, výkonu práva na plnění, při uplatňování nápravy za nesplnění či bránění se takovému požadavku, nebo při výkonu práva na ukončení závazku nebo smluvního vztahu.

(2) Tato povinnost nemůže být vyloučena ani limitována smlouvou ani jiným právním jednáním.

(3) Porušení této povinnosti nemá za následek vznik práva nápravy za nesplnění závazku, ale může zamezit porušující straně ve výkonu práva nebo trvání na něm, v právu nápravy či právní obraně, které by tato strana jinak měla.“

Ustanovení je součástí práva závazkového a není určeno pro celý DCFR. Existence ustanovení je dle tvůrců ospravedlněna četností výskytu generální klauzule dobré víry v evropských právních řádech.

Druhý odstavec Čl. III – 1: 103 normuje kogentnost generální klauzule. Komentář však připouští, že si strany mohou v nějakém rozsahu zvolit ve smlouvě, co bude v souladu s generální klauzulí. Pro příklad uvádí, že strana může odmítnout plnění v případě technického porušení (zřejmě skutečné plnění neodpovídá požadovanému), když smluvní strana objeví byť i minoritní rozdíl v plnění. Domnívám se tak, na rozdíl od Nového²⁴⁰, že tím chtěli tvůrci DCFR dát smluvním stranám možnost ujednat, co je jednáním v souladu s objektivní dobrou vírou, i když by se na dané jednání vůbec nesubsumovalo pod objektivní dobrou vírou. Strany tak mohou, dle mého, aplikaci objektivní dobré víry rozšiřovat, ale nikoli omezovat.

Třetí odstavec je např. relevantním pro případný nárok na náhradu újmy. Komentář říká, že nemá přímý nárok např. na náhradu újmy ten, kdo jedná v rozporu s objektivní dobrou vírou. Musí být dle komentáře dotvořena v rámci tzv. *implied terms* konkrétní povinnost, a až v případě jejího porušení může existovat přímý nárok.²⁴¹ Prvně tak soud musí nalézt novou smluvní povinnost a její případné porušení.

Stejně jako v NOZ je náhrada škody (jako majetkové újmy) u institutu *culpa in contrabendo* v DCFR²⁴² zmíněna výslovně jako následek.

Důležitou roli dle komentářů může hrát objektivní dobrá víra při interpretaci a vývoji pravidel a při zaplňování mezer.²⁴³ S tímto lze souhlasit, objektivní dobrá víra plní tyto role jako právní princip. Dále je dle komentáře relevantní při interpretaci smluv a jiných právních jednání, u mlčky učiněných jednání a při vyplňování mezer ve smlouvě.²⁴⁴ To se promítlo do jednotlivých ustanovení DCFR. Dle čl. II. – 8:102 písm. g) se k objektivní dobré víře má přihlídnout při

²³⁹ Poctivost užitá jako terminologie NOZ.

²⁴⁰ Nový se domnívá, že si tvůrci protičeí s odstavcem druhý, který normuje kogentnost. In NOVÝ: Princip „poctivosti“..., s. 46 – 52. Zdroj: Beck Online.

²⁴¹ BAR a kol.: *Principles, Definition...*, s. 678.

²⁴² Čl. II. – 3:301 odst. 3 DCFR.

²⁴³ BAR a kol.: *Principles, Definition...*, s. 677.

²⁴⁴ Tamtéž.

interpretaci smlouvy. Doplnující funkce objektivní dobré víry pro smlouvy je přímo stanovena v Čl. II – 9: 101 odst. 2 písm. c).²⁴⁵

Objektivní dobrá víra je zmíněna ve vícero ustanovení. Např. je i přímo součástí právně relevantního omylu.²⁴⁶ Zajímavé je dle mého ustanovení čl. II. – 7:205 DCFR, které upravuje podvodné jednání. Jedním z podvodných jednání je podvodné neposkytnutí informací, které vyžaduje objektivní dobrá víra. Odstavec třetí téhož ustanovení demonstrativně zmiňuje okolnosti, kdy objektivní dobrá víra vyžaduje poskytnutí určitých informací po smluvní straně a písmeno b) pak uvádí *náklady strany na získání podstatných informací*. Vykládám ustanovení tak, že pokud jsou enormně vysoké náklady na zjištění relevantních informací, pak jejich neposkytnutí nezakládá podvodné jednání.²⁴⁷ Jeví se mi to jako promítnutí tzv. *ekonomické analýzy v právu* (zde přímo v legislativě).²⁴⁸ *Obiter dictum* existuje komplexní analýza²⁴⁹ DCFR z pohledu *law and economics* a mimo jiné rozpracovává i dobrou víru.²⁵⁰

Dobrá víra je v DCFR zmíněna velice často. Je součástí konkrétních ustanovení a na poli smluvního práva má silné postavení. Generální klauzule poctivosti v NOZ je obecná, a tak konkrétnější ustanovení v DCFR pojímající dobrou víru mohou být inspirací při její aplikaci, ostatně DCFR již mimo další je obecně zdrojem myšlenek pro tvorbu NOZ.²⁵¹

²⁴⁵ Je-li nezbytné rozhodnout o nějaké záležitosti v rámci smluvního vztahu a strany situaci ve smlouvě nijak neupravily, může soud dotvořit ujednání. K tomu má demonstrativně dána kritéria a jedním z nich je objektivní dobrá víra.

²⁴⁶ Čl. II. – 7:201 odst. 1 písm. b) (ii) DCFR.

²⁴⁷ Blíže specifikovat se snaží komentář k ustanovení. Musím uznat, že se mi jeví jako velice heslovitý, abych pochopil jeho skutečný obsah. In BAR a kol.: *Principles, Definition...*, s. 494.

²⁴⁸ Tento směr vznikl v USA a v anglickém znění se jedná o tzv. *law and economics*. Tam kde se spoléhají mnohdy právníci pouze na intuici, co je ideálním řešením, užívá *law and economics* argumentů, co je pro společnost levnější, resp. jaké náklady to na adresáty zákonů klade. *Law and economics* se nemusí využívat pouze v argumentaci, ale zejména v legislativě.

²⁴⁹ LAROUCHE, P. a kol. *Economic Analysis of the DCFR. The Work of the Economic Impact Group within the CoPECL*. München: GmbH, 2010, 344 s.

²⁵⁰ Např. generální klauzule objektivní dobré víry navyšuje náklady, jelikož nejasná generální klauzule se musí interpretovat. Naopak však snižuje náklady, když vytlačuje oportunistické chování subjektů. Blíže v CHIRICO, Filomena. *The Economic Function of Good Faith in European Contract Law*. In LAROUCHE, P. a kol. *Economic Analysis of the DCFR. The Work of the Economic Impact Group within the CoPECL*. München: GmbH, 2010, s. 31 – 44.

²⁵¹ Viz. důvodová zpráva k NOZ, s. 18.

ZÁVĚR

V závěru práce se budu snažit shrnout nejpodstatnější poznatky a názory, jež jsem si během čtení k diplomové práci a při jejím psaní vytvořil.

Úvodní část první kapitoly byla věnována deskripci, co je objektivní dobrou vírou. Měla za účel poukázat na značnou míru diversifikaci pohledů na objektivní dobrou víru a neurčitost samotného pojmu. Hlavním poznatkem bylo, že se jedná o mravní kategorii a korektiv jednání. Na to jsem navázal s popisem subjektivní dobré víry. Jedná se o omluvitelný omyl, kdy si osoba oprávněně myslí, že stav, který se jí jeví jako skutečný, jím však v objektivní realitě není. Jedná se o stav vědění, tedy psychický stav. Z důvodu rozdílného obsahu obou rovin dobré víry je zapotřebí obě roviny odlišovat a ne kumulovat jedním pojmem. Existují názory, které v subjektivní a objektivní dobré víře spatřují průsečíky. Subjektivní dobrá víra je však právním pojmem a je pod ní možné zahrnout pouze skutečnosti dané zákonem, kam mravní složky nepatří.

Podkapitola zaměřující se na zrození dobré víry v konkrétním právním řádu měla za úkol v krátkosti čtenáři načrtnout, jak tento koncept vznikl. Stalo se tak v právu římském a základem bylo obyčejové právo a náboženství. Pomocí préтора se pak dostalo jako ekvitní kritérium do právního řádu. Z definic romanistů o dobré víře pramení, že se jednalo o koncept založený na vlastní poctivosti a důvěře v jednání jiných, byť v právních textech se pracovalo s dobrou vírou v subjektivním smyslu. Objektivní dobrou víru je možné spatřit i v Cicerově výroku: „*Fundamentum autem est iustitiae fide, id est dictorum convertorumque constatia et veritas.*“²⁵²

Ve druhé kapitole jsem se zabýval pozicí objektivní dobré víry v recentní úpravě. Jak v úpravě ObčZ, tak v ObchZ se vyskytuje objektivní dobrá víra v důsledku implementace evropského práva, a to jako součást skutkové podstaty jednotlivých ustanovení. Generální klauzuli, která by povinovala adresáty práva k poctivému jednání, úprava obou kodexů absentuje. Judikatura zmiňuje objektivní dobrou víru ve dvou případech. V prvním případě na ni vystavila institut *culpa in contrabendo* a v druhém pomohla překlenout situaci, kdy spotřebitelka nemohla odstoupit od smlouvy, když se dodavatel choval nepoctivě a v ObčZ ještě nebyly implementovány směrnice, které by spotřebitelce takové právo dávaly. Judikatura taktéž pracuje s objektivní dobrou vírou sporadicky.

Jediným obecným morálním atributem s širokou působností v dosavadní úpravě je v ObčZ institut dobrých mravů a v ObchZ institut poctivého obchodního styku. Mám za to, že současný stav, kdy úpravy kodexů absentují generální klauzuli objektivní dobré víry, vede k tomu, že

²⁵² „Základem spravedlnosti je tedy věrnost, to znamená stálost a pravdivost ve slíbech a dohodách.“ Cicero De officiis I 7. Citováno z SKREJPEK: *Poodkryté tváře římského práva*, s. 104.

případy pod ní náležející jsou či by mohly být subsumovány pod institut dobrých mravů, což způsobuje zkreslování celého pojmu dobrých mravů. Např. povinnost respektovat zájem druhé strany či povinnost spolupráce jsou výhradně složkami objektivní dobré víry. Objektivní dobrá víra má projevy, které jsou spojovány pouze s ní, a její absence v soukromoprávních kodexech je flagrantním nedostatkem.

Celá kapitola třetí byla určena k rešerši objektivní dobré víry v NOZ. Nejdůležitějším projevem objektivní dobré víry v NOZ je generální klauzule povinnosti jednat poctivě. Z počátku formulace tohoto ustanovení nebyla správná, a to nejvíce v místě, kde se kumulovaly jedním pojmem dobré mravy a poctivost. Tento nedostatek byl správně odstraněn. Generální klauzule je v současném znění upravena tak, aby měla co nejširší záběr. Její umístění v úvodních ustanoveních umožňuje aplikace skrz celý zákoník. I její formulace je učiněna natolik obecně, že je bez většího limitu. Povinnost jednat poctivě se dle mého vztahuje jak na omisivní, tak na komisní jednání, na fyzické i právnické osoby a na okruh vztahů, kde dva subjekty vůči sobě jednají právně aprobovaným způsobem (právní styk). I v kontextu generálních klauzulí zahraničních právních řádů formulace v NOZ ob stojí. Dále se domnívám, že ustanovení generální klauzule je kogentní, jelikož by bylo proti smyslu a účelu ustanovení, aby se od něj strany mohly odchýlit.

Dále jsem se zabýval následky jednání v rozporu s generální klauzulí poctivosti. Zákon sám nespecifikuje následek ve skutkové podstatě generální klauzule. V § 6 odst. 2 je zmíněna pouze zásada *nemo turpitudinem suam allegare potest*. Domnívám se, že jednání v rozporu s poctivostí může založit odpovědnost za škodu. Soud by v těchto případech měl dostatečně argumentačně podložit, co přesně považuje za nepoctivé a snažit se vytvořit obecné pravidlo či čerpat ze zahraniční civilistiky. Mám za to, že nepoctivost obecně nezakládá neplatnost právního jednání.

NOZ upravuje i presumpci poctivosti, která je jednak hodnotovým vyjádřením předpokladu řádného člověka a má i praktické důsledky, když zavádí vyvratitelnou domněnku poctivého jednání u generální klauzule poctivosti a *culpy in contrabendo* a v dalších ustanoveních, kde je užito poctivosti ve smyslu objektivní dobré víry.

V poslední části podkapitoly zaměřené na generální klauzuli poctivosti jsem se zaměřil na její vztah vůči institutu *abusus iuris*. Mám za to, že zákaz zneužití práva je speciální ve vztahu k obecnému konceptu generální klauzule. Zároveň na rozdíl od ní je zde stanoven následek v podobě odepření právní ochrany. Závěrem hodnotím existenci generální klauzule poctivosti kladně, jelikož dopřává dostatek prostoru soudci nalézt spravedlivé rozhodnutí.

V druhé části kapitoly věnující se objektivní dobré víře v NOZ jsem se zaměřil na její další výskyty. Jedním z projevů je čestnost, která je užita ve vztahu společníka ke společnosti. Další

projevy objektivní dobré víry jsou pak jen dílčími korektivy v konkrétních ustanoveních. Mezi takové patří slušnost. Ta se užívá v případech vypořádání. Nevhodné se jeví užití spojení „*slušné uvážení*“, jelikož evokuje slušnost daného uvážení, nikoli např. slušnou výši peněžité částky. Slušnost byla jako korektiv užitá pro případy odškodňování nemateriální újmy. Tento postoj je správný, jelikož sleduje individuální přístup k lidské osobě. Bylo by však vhodné vytvořit konkrétnější kritéria, aby nedocházelo v podobných případech k nedůvodným rozdílům v odškodnění. Četné zastoupení má v NOZ kritérium rozumnosti. Taktéž se jedná o neurčitý pojem, který dává soudci dostatek prostoru pro uvážení. Dále se vyskytuje korektiv přiměřenosti. Koneckonců ani generální klauzulí není vyčerpáno kritérium poctivosti. Rovněž se nachází i v dalších ustanoveních. Objektivní dobrá víra je tak zastoupena v mnoha ustanoveních NOZ.

Kapitola čtvrtá byla zaměřena na určení pozice objektivní dobré víry v systému práva. Na jejím počátku bylo uvedeno, co je myšleno právními pravidly a právními principy. Mám za to, že v recentní úpravě má pozici nepsaného právního principu. Uplatňuje se jak v právu soukromém, tak veřejném, tudíž se jedná o obecný právní princip. V rekodifikované úpravě se vyskytuje objektivní dobrá víra v tolika ustanoveních, že nemůže být pochyb o její pozici jako právního principu. Co se týče generální klauzule poctivosti, přikláním se k názoru, že se nejedná jen o vyjádření principu, ale o otevřenou právní normu, která bude schopna reagovat na rychle se vyvíjející společnost.

Obsah objektivní dobré víry byl řešen v páté kapitole. Několik zahraničních autorů se snažilo pojmut, co pod objektivní dobrou víru může náležet. Např. povinnost kooperovat za účelem dosažení smluveného, respektovat zájem a statky druhé strany, povinnost držet slovo, povinnost informovat smluvního partnera, strany by měly být ušetřeny absurdních následků smlouvy aj. Tyto elementy se povětšinou vázaly k závazkům ze smlouvy. Nicméně napomáhají k uchopení pojmu dobré víry a některé z nich se mohou stát interpretačním zdrojem pro generální klauzuli poctivosti v NOZ. I přesto, že je objektivní dobrá víra ekvitem principem, bylo by vhodné v budoucnu vytvořit na akademické půdě na pokladu rozhodovací praxe skupiny obdobných případů, které by pomohly rozhodovací praxi, např. tak jak je to v Německu.

Šestá kapitola byla vyhrazena funkcím objektivní dobré víry. Objektivní dobrá víra je právním principem, a proto jí náleží funkce právních principů, a to *normotvorná*, *interpretační* (právních předpisů) a *aplikační*. Hesselnik přiřadil na podkladu Wiackerova přirovnání dobré víry (*Treu und Glauben*) k Papinianově definici prétorského práva tři svébytné funkce objektivní dobré víry. Jedná se o funkci *doplňující*, *korektivní* a *interpretační* (právního jednání). Funkce doplňující nemá odraz v NOZ. Soudci v zásadě není dovoleno doplňovat smluvní ujednání, nestanoví-li tak strany. Funkci korektivní zastává v NOZ zákaz zneužití práva. Interpretační funkce dobré víry

pro právní jednání není výslovně dána. Jelikož je však právní jednání sekundárně (není-li zjištěn úmysl stran) posuzováno objektivně, pak se zde dle mého uplatní presumpce poctivosti a jednání musí být interpretováno i z pohledu poctivě jednající osoby.

V kapitole sedmé jsem se zaměřil na normativní vyjádření objektivní a subjektivní dobré víry v ObčZ a NOZ. V ObčZ bylo sousloví *dobrá víra* spojováno se subjektivní dobrou vírou. Situaci zkomplikovalo nesprávné implementování evropských směrnic, v jejichž důsledku se dobrá víra stala polysémantickým právním pojmem. NOZ vyslyšel hlasy, které kritizovaly tento stav, a objektivní dobrou víru v daném případě nahradil korektivem přiměřenosti. Je totiž v rozporu s právní teorií a Legislativními pravidly vlády, aby existovaly polysémantické pojmy v zákonech. Dobrou vírou je tak v NOZ ryze myšlena pouze její subjektivní poloha. NOZ však situaci znepríjemnil jinde a znovu nedostal výše uvedeným požadavkům na právní jazyk. Poctivost, která se jevila být v NOZ propojena s objektivní dobrou vírou (viz např. generální klauzule poctivosti či *culpa in contrabendo*), je užita i jako subjektivní dobrá víra, a to např. u poctivého příjemce předmětu bezdůvodného obohacení. Jak bylo poukázáno, ne vždy je úplně jasné, ve kterém smyslu je poctivost myšlena a vyžaduje to vyšší obezřetnost při interpretaci. Nově je možné v rámci NOZ hovořit i o poctivosti v subjektivním a objektivním smyslu.

O tom, jak pohlíží na objektivní dobrou víru anglické právo, bylo pojednáno v osmé kapitole. Tato země je známá, že je k tomu konceptu velice skoupá. Odmítá generální klauzuli objektivní dobré víry. Přesto je možné nalézt fragmenty projevů objektivní dobré víry, které jsou však „zavlečeny“ do jejího právního řádu pomocí evropského práva. V několika předních judikátech jsem našel argumenty odmítající dobrou víru, mezi které patří, že strany vyjednávací o budoucí smlouvě sledují svůj vlastní záměr a jsou ve sporném postavení. Dalším je, že soud nebude zasahovat do smluvních ujednání, aby nezaložil právní nejistotu jiných subjektů. Třetím je, že anglické právo má jiné instituty, které jí pomohou vypořádat se s neférovými případy. Mám však za to, že tyto skutečné případy, z nichž argumenty vycházejí, ukazují pravý opak. Odmítavý přístup k objektivní dobré víře není typický pro všechny země *common law*. Ve Spojených státech amerických upravují v UCC objektivní dobrou víru a je aplikována i soudy.

V předposlední, deváté kapitole jsem se zaměřil na objektivní dobrou víru v maďarském občanském právu. V Maďarsku přijali generální klauzuli objektivní dobré víry krátce po pádu komunismu. Tamější soudy aplikují dané ustanovení. Na podkladu dobré víry ve smyslu důvěry mají vystavěný i speciální druh odpovědnosti v případě spolehnutí se na druhý subjekt, který následně jedná v rozporu s předešlým jednáním. Objektivní dobrá víra je projevna i v dalších ustanoveních MOZ, např. v podobě povinnosti informovat druhou stranu o podstatných

informacích pro plnění smlouvy. O tom, že se objektivní dobrá víra stala elementárním prvkem maďarské civilistiky, svědčí i fakt, že je i součástí NMOZ.

Závěrečná kapitola byla věnována úpravě dobré víry v *soft law* kodifikaci DCFR. V definičních ustanoveních se nachází subjektivní i objektivní dobrá víra. Objektivní dobrá víra je tvořena třemi elementy: čestností, otevřeností a přihlédnutím k minimálnímu zájmu druhé strany. Vzhledem k obecné generální klauzuli v NOZ může být toto demonstrativní definování dobré víry inspirací pro NOZ. DCFR zná i generální klauzuli, která je určena pro závazkovou část. Následkem porušení nemůže být přímo náhrada škody, ale soud musí prvně v rámci tzv. *implied terms* dotvořit povinnost a poté vyhodnotit její případné porušení. Generální klauzule objektivní dobré víry je rovněž kogentní. Objektivní dobrá víra má na rozdíl od NOZ výslovně danou funkci doplňující, kdy soudce může doplnit ujednání ve smlouvě s přihlédnutím k dobré víře, i funkci interpretační, kdy dobrá víra je rovněž svébytným interpretačním vodítkem. Objektivní dobrá víra je zmíněna i v dalších ustanoveních.

Dle mého bylo chybou, že ObčZ neobsahuje více prvků objektivní dobré víry. „*Ustanovení občanského zákoníku provázejí člověka po celý život.*“²⁵³ Z toho důvodu musí být občanský zákoník schopen reagovat na variabilitu lidského života. Ne vždy se spravedlnost a lidský život vejde do kazuistických ustanovení a ekvinní elementy, jako je objektivní dobrá víra, jsou zapotřebí. NOZ tyto nedostatky, zdá se, věcně dostatečně nahrazuje. Snad i soudy najdou dostatečnou kuráž opírat se ve složitých případech o tento spravedlivý atribut a přispějí tak k pohledu na právo ve smyslu *ius est ars boni et aequi*.²⁵⁴ Není jednoduché definovat a možná to není ani účelem, co přesně spadá pod morální korektivy v právu. Exaktní odpověď nikdo poskytnout nemůže. Slovy malého prince: „*Tady je to mé tajemství, úplně prostinké: správně vidíme jen srdcem.*“²⁵⁵

V poslední době se zdá, že ze společnosti vyprchává morálka. Navíc důvěra v právo a demokratický systém trpí vrtochami politiků a roste i vliv extrémistických názorů. Právo je systémem, který má za cíl společnost regulovat. Věřím, že NOZ pomůže dopřát lidem nejen právo na štěstí, ale zároveň je bude dostatečně limitovat, tak aby je přimělo dostát krédu práce, a to „*honeste vivere, alterum non laedere, suum cuique tribuere*“²⁵⁶.

²⁵³ Výrok civilisty Jaromíra Sedláčka.

²⁵⁴ Publius Iuventilus Celsus, Dig. 1, 1, 1, pr.

²⁵⁵ SAINT-EXUPÉRY, Antonio. *Malý princ*. 10. vydání. Praha: Albatros, 2000. Kapitola XXI. Liška.

²⁵⁶ Čestně žít, nikomu neškodit a dát každému, co mu náleží. Ulpianus, Dig. 1, 1, 10, 1,

BIBLIOGRAFIE

České odborné monografie

- BARTOŠEK, Milan. *Encyklopedie římského práva*. Praha: Academia, 1994. 471 s.
- BĚLOHLÁVEK, Alexander J. a kol. *Nový občanský zákoník. Srovnání dosavadní a nové občanskoprávní úpravy včetně předpisů souvisejících*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012. 830 s.
- ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanský zákoník: Velký akademický komentář. 1. svazek*. Praha: LINDE, a.s., 2008. 1391 s.
- ELIÁŠ, Karel, ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Principy a východiska pro nový kodex soukromého práva*. Praha: Linde, 2001. 302 s.
- HAVRÁNEK, B. *Slovník spisovného jazyka českého I. A – G*. 2. vydání. Praha: Academia, 1989. 608 s.
- HAVRÁNEK, B. *Slovník spisovného jazyka českého IV. P – Q*. 2. vydání. Praha: Academia, 1989. 736 s.
- HAVRÁNEK, B. *Slovník spisovného jazyka českého V. R – S*. 2. vydání. Praha: Academia, 1989. 672 s.
- HOLLÄNDER, Pavel. *Nástin filosofie práv: úvahy strukturální*. 1. vydání. Praha: Všehrd, 2000. 125 s.
- HURDÍK, Jan. *Zásady soukromého práva*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1998. 168 s.
- HURDÍK, Jan, LAVICKÝ, Petr. *Systém zásad soukromého práva*. Brno: Masarykova univerzita v Brno, 2010. 199 s.
- KNAPP, Viktor. *Teorie práva*. Praha: C. H. Beck, 1995. 247 s.
- KNAPP, Viktor. *Vědecká propedeutika pro právníky*. Praha: Eurolex Bohemia, 2003. 223 s.
- KNAPPOVÁ, Marta a kol. *Občanské právo hmotné 1*. 4. vydání. Praha: ASPI, 2005. 524 s.
- MELZER, Filip. *Metodologie nalézání práva. Úvod do právní argumentace*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. 396 s.
- MELZER, Filip. *Právní jednání a jeho výklad*. Brno: Václav Klemm – Vydavatelství a nakladatelství, 2009. 218 s.
- MUSIL, Jan. a kol. *Trestní právo procesní*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007. 1166 s.
- NOVÝ, Zdeněk. *Dobrá víra jako princip smluvního práva v mezinárodním obchodu*. Doktorská disertační práce. Brno: Právnická fakulta Masarykovy univerzity, 2012. Vedoucí práce: prof. JUDr. Naděžda Rozehnalová, CSc. 302 s.

- SEDLÁČEK, Jaromír., ROUČEK, František. a kol. *Komentář k čl. obecnému občanskému zákoníku a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl II.* Praha: Codex Bohemia, 1935. 970 s.
- SKŘEJPEK, Michal. *Poodkryté tváře římského práva.* 1. vydání. Praha: Havlíček Brain Team, 2006. s. 198
- ŠVESTKA, Jirí a kol. *Občanský zákoník I, II.* 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. 2321 s. Zdroj: Beck Online.
- TĚGL, Petr. *Dobrá víra v občanském právu.* Doktorská disertační práce. Praha: Právnická fakulta Univerzity Karlovy, 2008. Vedoucí práce: Dc. JUDr. Jirí Mikeš. 223 s.
- TOMOSZKOVÁ, Veronika a kol. *Kurz právnických dovedností.* Olomouc: Iuridica Olomucensis, 2008. 327 s.

České články v odborných časopisech a příspěvky ve sbornících

- BALARIN, Jan. Poznámky k (absenci) principu dobré víry v návrhu občanského zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2011, č. 1-2, 25 - 34 s.
- GRAF VON WESTPHALEN, FRIEDRICH. Nalézání práva v souladu se směrnici a národní aspekty. *Právní rozhledy*, 2005, roč. 13, č. 21, s. 784 a násl. Zdroj: Beck Online.
- HANUŠ, Libor. Gustav Radbruch – o napětí mezi spravedlností a právní jistotou. *Právní rozhledy*, 2009, roč. 17., č. 16, s. 579 – 585.
- HAVEL, Bohumil. *K aplikaci dobrých mravů v obchodním styku.* [online] juristic.cz. [cit. 9. 6. 2013]. Dostupné na <http://obchodni.juristic.cz/69611/clanek/j_obchod2.html>.
- HURDÍK, Jan. Dobrá víra. *Právník*, 2007, č. 5, s. 569 – 578.
- MELZER, Filip. Dispozitivní a kogentní normy v novém občanském zákoníku. *Právní rozhledy*, 2013, roč. 21, č. 7, s. 253. Zdroj: Beck Online.
- NOVÝ, Zdeněk. Princip „pocitivosti“ dle Draft Common Frame of Reference jako inspirace pro výklad § 6 odst. 1 návrhu občanského zákoníku. *Právní rozhledy*, 2012, roč. 20, č. 2, s. 46 – 52. Zdroj: Beck Online.
- SPÁČIL, Jirí. Pocivá držba v novém občanském zákoníku. *Právní rozhledy*, 2013, roč. 21, č. 2, s. 63 a násl. Zdroj: Beck Online.
- TĚGL, Petr. Další úvahy o dobré víře v subjektivním smyslu. *Ad notam*, 2007, č. 6, s. 183. Zdroj: Beck Online.
- TĚGL, Petr. K úpravě dobré víry v návrhu nového občanského zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2011, č. 1-2, s. 39-46.

- TÉGL, Petr. O dobrých mravech. *Bulletin advokacie*, 2011, roč. 19, č. 7-8, s. 32 – 37.
- TÉGL, Petr. Poctivost a důvěra jako jeden ze základních principů evropského smluvního práva. In PAUKNEROVÁ, Monika a kol. *Nové projevy v právu na počátku 21. století IV. Proměny soukromého práva*. Praha: Karolinum, 2009, s. 99-121.
- TÉGL, Petr. Veřejné seznamy a ochrana dobré víry. Stručný pohled na českou a polskou právní úpravu a jejich srovnání. *Ad Notam*, 2007, roč. 13, č. 5, s. 148. Zdroj: Beck Online.
- TELEC, Ivo. Poctivost a důvěra, dobrá víra, dobré mravy, veřejná morálka a veřejný pořádek. *Právní rozhledy*, 2011, roč. 19, č. 1, s. 1-6.
- ZAPLETAL, J. Zásada dobré víry a její uplatnění v soukromém právu. *Právní rozhledy*, 2006, roč. 14, č. 2, s. 60 – 64.

Zahraníční odborné monografie, sborníky a články v časopisech

- ALLSOP, James. Good Faith and Australian Contract Law: A practical issue and a question of theory and principle. *The Australian Law Journal*, 2011, roč. 85, č. 8, s. 322 – 361.
- BAR, Christian a kol. *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference (DCFR) Full Edition. Volume I*. Munich: Seiller, 2009. 1010 s.
- FARNSWORTH, Allan E. *A Concept of Good Faith in American Law*. Roma: Centro Di Studi e Ricerche Di Dirritto Comparato e Straniero, 1993. 13 s.
- GOODE, Roy. *A Concept of "Good Faith" in English Law*. Roma: Centro Di Studi e Ricerche Di Dirritto Comparato e Straniero, 1992. 12 s.
- HESSELINK, Martijn W. The Concept of Good Faith. In HARTKAMP, Arthur S. a kol. *Towards European Civil Code*. Great Britain: Kluwer Law International BV, The Neatherlands, 2010, s. 619 – 649.
- KEILY, Troy. *Good Faith and the Vienna Convention on Contracts for the International Sale of Goods* [online]. cisg.law.pace.edu [cit. 13. 6. 2013] <<http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/keily.html>>.
- LANDO, Ole. Is Good Faith an Over-arching General Clause in the Principles of European Contract Law? In. ANDENAS, Mads a kol. *Private Law Beyond the National systems*. London: Brititsh Institute of International and Comparative Law, 2007. s. 601 – 613.
- LAROUCHE, P. a kol. *Economic Analysis of the DCFR. The Work of the Economic Impact Group within the CoPECL*. München: GmbH, 2010. 344 s.

- LENAERTS, Annekatrien. *The General Principle of the Prohibition of Abuse of Rights: A Critical Position on Its Role in a Codified European Contract Law* [online]. rechten.unimaas.nl [cit. 30.7.2013] Dostupné na <http://www.rechten.unimaas.nl/iuscommune/prize/pdf/2010_Lenaerts.pdf>.
- MACKAAY, Ejan, LEBLANC, Violette. *The Law and Economics of Good Faith in the Civil Law of Contract* [online]. papyrus.bib.umontreal.ca [cit. 4.6.2013] Dostupné na <<https://papyrus.bib.umontreal.ca/xmlui/bitstream/handle/1866/125/Article%20papyrus.pdf;jsessionid=44E978DA63355C0039BD4708556B4396?sequence=1>>.
- OSZTOVITS, Andrew a kol. *A polgári törvénykönyv magyarázata. I. kötet.* Budapest: OPTEN Press, 2011. 1256 s.
- PEDEN, Elizabeth. *Good Faith in the Performance of Contracts.* Australia: Lexis Nexis Butterwords, 2003. 214 s.
- SCHLECHTRIEM, Peter. *Good Faith in German Law and in International Uniform Laws.* Roma: Centro Di Studi e Ricerche Di Dirritto Comparato e Straniero, 1997. 21 s.
- SUMMORS, Robert. *General Duty of Good Faith – Its Recognition and Conceptualization* [online]. cisg.law.pace.edu [cit. 24. 7. 2013]. Dostupné na <<http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/summers.html>>.
- TETLEY, William. *Good Faith in Contract Particularly in the Contracts of Arbitration and Chartering* [online]. McGill University [cit. 24. 7. 2013]. Dostupné na <<http://www.mcgill.ca/files/maritimelaw/goodfaith.pdf>>.
- ZIMMERMAN, Reinhard, WHITTAKER, Simon a kol.. *Good Faith in European Contract Law.* Cambridge: Cambridge University Press, 2000. 720 s.

České právní předpisy

- Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákona č. 121/2000, autorský zákon, ve znění pozdějších předpisů.
- Vyhláška č. 440/2001, o odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění, ve znění pozdějších předpisů.

Zahraníční právní předpisy a soft law

- a Polgári Törvénykönyvről (maďarský občanský zákoník) - zákon č. 4/1959, občanský zákoník, ve znění dalších předpisů.
- Nový maďarský občanský zákoník - zákon č. 5/2013, občanský zákoník.
- Bürgerliches Gesetzbuch (německý občanský zákoník)
- Burgerlijk Wetboek (holandský občanský zákoník)
- Civil Code of Quebec (quebecský občanský zákoník)
- Code Civil (francouzský občanský zákoník)
- DCFR
- PETL
- Restatement (the second) of Contracts
- Sale of Goods Act
- Schweizerisches Zivilgesetzbuch (švýcarský občanský zákoník)
- The Commercial Agents (Council Directive) Regulations 1993
- The Unfair Terms in Consumer Contracts Regulations 1999
- Uniform Commercial Code

Evropské právní předpisy a Mezinárodní smlouvy

- Bernská úmluva o ochraně literárních a uměleckých děl.
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2002/65/ES, o uvádění finančních služeb pro spotřebitele na trh na dálku.
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 97/7/ES, o ochraně spotřebitele v případě smluv uzavřených na dálku.
- Směrnice Rady 93/13/EHS, o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách.
- Směrnice Rady 86/653/EHS o koordinaci právní úpravy týkající se nezávislých obchodních zástupců.

Tuzemská judikatura

- Nález ÚS ze dne 11. 5. 2011, sp. zn. II. ÚS 165/11.
- Nález ÚS ze dne 15. 06. 2009, sp. zn. I. ÚS 342/09.
- Nález ÚS ze dne 17. 12. 1997, sp. zn. Pl. ÚS 33/97.

- Nález ÚS ze den 9. 10. 2003, sp. zn. IV. ÚS 150/01.
- Usnesení ÚS ze dne 31. 7. 1996, sp. zn. III. ÚS 124/96.
- Rozsudek NS ze dne 31. 8. 1987, sp. zn. 3 Cz 42/87.
- Rozsudek NS ze dne 18. 3. 2008, sp. zn. 30 Cdo 1385/2006.
- Rozsudek NS ze dne 11. 10.2006, sp. zn. 29 Odo 1166/2004.
- Rozsudek Najvyššieho súdu v Bratislave ze dne 21. 12. 1978, R 1/1979.

Zahraniční judikatura

- Rozhodnutí the Judicial Committee of the Privy Council ve věci *Union Eagle Ltd v. Golden Achievement Ltd* ze dne 3. února 1997, AC 514.
- Rozhodnutí the House of Lords ve věci *Walford v. Miles* ze dne 1.1.1992, sp. zn. 2 AC 128.
- Rozhodnutí the Queen's Bench Division ve věci *Smith v. Hughes* ze dne 6. 6. 1871, LR 6 QB 597.
- Rozhodnutí the Court of Appeal ve věci *Interfoto Picture Library Ltd v. Stiletto Visual Programmes Ltd* ze dne 12.11.1987, sp. zn. EWCA Civ 6.
- Rozhodnutí the U.S. Supreme Court ve věci *Railroad Company v. Howard*, sp. zn. 74 U.S. 7 Wall. 392.
- Rozhodnutí the United States District Court for the Southern District of Florida ve věci *Eastern Air Lines Inc. v. Gulf Oil Corporation*, sp. zn. 415 F. Sup 429.
- Rozhodnutí the United States Court of Appeals ve věci *Conoco v. Inman Oil* ze dne 9.10.1985, sp. zn. 774 F.2d 895.
- Rozhodnutí the United States Court of Appeals ve věci *Doubleday & Co v. Curtis* ze dne 22.5.1985, sp. zn. 763 F.2d 495.
- Rozhodnutí Maďarského Nejvyššího soudu (Legfelsőbb Bíróság) sp. zn. BH. 1996/364.

Další:

- *Důvodová zpráva k NOZ* [online]. Ministerstvo spravedlnosti ČR [cit. 7. 6. 2013]. Dostupné na <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>>.
- *Důvodová zpráva k NOZ z ledna 2011*[online]. Ministerstvo spravedlnosti ČR [cit. 17. 8. 2013]. Dostupné na <[http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/2011/Navrh_obcanskeho_zakoniku_\(leden_2011\).pdf](http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/2011/Navrh_obcanskeho_zakoniku_(leden_2011).pdf)>.

- *Legislativní pravidla vlády* schválené usnesením č. 188 ze dne 19. března 1998, ve znění dalších usnesení [online]. Vláda České republiky [cit. 20. 6. 2013]. Dostupné na <<http://www.vlada.cz/cz/ppov/lrv/dokumenty/legislativni-pravidla-vlady-91209/>>.
- SAINT-EXUPÉRY, Antonio. *Malý princ*. 10. vydání. Praha: Albatros, 2000. 93 s.

ABSTRAKT

Svoboda jednotlivce je základním elementem demokratické společnosti a odráží se v právu soukromém. To je ovládáno zásadou, co není zakázáno, je dovoleno. I svoboda má své limity. Nemůže zasahovat neoprávněně do svobody druhého, a to zejména tak, že je mu učiněna škoda. Jedním z takových limitů je i objektivní dobrá víra. Obecně se projevuje tak, že povinuje ostatní k poctivému chování. Jindy dává diskreci soudci, aby ten posoudil případ podle kritérií rozumnosti, slušnosti aj.

První kapitola má za cíl uvést čtenáře do tématu a poskytnou mu nutný teoretický základ. Dobrá víra je pojem s dvěma rovinami, subjektivní a objektivní. Středobodem subjektivní dobré víry je psychická kategorie, vědění či nevědění. Kdežto objektivní dobrá víra je ekvitní a mravní korektiv jednání. Je tak nutné obě roviny odlišovat. Po tomto představení jsem popsal vznik dobré víry v právním řádu, a tedy římskoprávní *bona fides*.

Následující dvě kapitoly jsou zaměřené na analýzu objektivní dobré víry v českých soukromoprávních předpisech. Zprvu se věnuji recentní úpravě. V té je objektivní dobrá víra projevena minimálně. V kapitole také rozebírám vztah objektivní dobré víry a dobrých mravů. Poté jsem se zaměřil na objektivní dobrou vírou v novém občanském zákoníku. V něm se objektivní dobrá víra projevuje často. Stěžejní podkapitolou je ta zabývající interpretací generální klauzule povinnosti jednat poctivě a možnými následky v případě porušení této povinnosti. Mimo to jsem se zabýval genezí generální klauzule, presumpci poctivosti, a také vztahem k institutu *abusus iuris*. Věnoval jsem se i dalším projevům objektivní dobré víry v NOZ, a to rozumnosti, slušnosti, čestnosti, přiměřenosti, poctivosti.

V kapitole čtvrté se zabývám právní povahou objektivní dobré víry v systému pramenů práva. Zprvu jsem načrtl rozdíl mezi právními pravidly a principy. Poté jsem v tomto systému analyzoval objektivní dobrou víru a generální klauzuli povinnosti jednat poctivě.

Pátá kapitola je zaměřena na vymezení obsahu objektivní dobré víry, což může pomoci lépe porozumět pojmu objektivní dobré víry a může být inspirací pro generální klauzuli poctivosti v NOZ.

Šestá kapitola je věnována funkcím objektivní dobré víry. Nejprve se zabývám vymezení jednotlivých funkcí a poté zkoumám tyto funkce prizmatem úpravy v NOZ.

V samostatné, sedmé kapitole, poukazuji na nedostatky v terminologii. Dobrá víra je polyvalentním pojmem a toto se v rozporu s požadavky na normativní jazyk projevilo i v ObčZ. Dále jsem se zaměřil na pojem poctivost v NOZ, který rovněž nedostál těmto požadavkům.

Závěrečné tři kapitoly byly určeny k analýze a komparaci objektivní dobré víry s jinými právními řády. V osmé kapitole je pojednáváno, jak na objektivní dobrou víru nahlíží anglické

právo. Tento právní řád je známým odpůrcem tohoto konceptu. Je tak zdrojem argumentů proti objektivní dobré víře. Stručně se také zabývám objektivní dobrou vírou v právu Spojených států amerických, abych představil i jiného zástupce země aplikující *common law*.

Maďarská úprava je rozebírána v deváté kapitole. Maďarsko je země novodobě historicky i ekonomicky srovnatelná s Českou republikou, a i proto se mi jevilo vhodné zkoumat objektivní dobrou víru v tamějším právním řádu.

Poslední dobou jsou zaznamenávány snahy o vytvoření jakéhosi evropského občanského zákoníku. Jedním z takových je i DCFR a v desáté kapitole jsem se zaměřil na rozbor objektivní dobré víry v jeho intencích.

V závěru jsem shrnul jednotlivé poznatky z kapitol a doplnil je o celkové zhodnocení.

SUMMARY

Freedom of the individual is the fundamental element of democratic society and it has an impact on private law. This area of law is governed by principle “what is not forbidden is allowed”. But the freedom has its limits. Persons shall not unlawfully interfere to the freedom of the others and for instance shall not entail damage to them. One of the limits of the freedom is also the Objective Good Faith. Generally, the Objective Good Faith demands fair behavior. On the other hand, it gives a discretion to a judge to consider a case according to the fairness, reasonableness etc.

The aim of the first chapter is to introduce the topic to readers and to give them the theoretical basic. The Good Faith is a notion with two meanings. First, the Subjective Good Faith deals with the state of mind of a person, if he knows or doesn't about the relevant facts, while the Objective Good Faith is equity and moral corrective of acting. It is necessary to strictly divide these two meanings. After the theoretical introduction, I describe a creation of the Good Faith in the legal system and thus the concept of *bona fides* in the Roman law.

The two subsequent chapters are focused on analyzing of the Objective Good Faith in the Czech private law. First, I analyze recent statutes. Nowadays the Objective Good Faith is mentioned in statutes rarely. I also deal with the relation between the Objective Good Faith and the Good Morals in the same chapter. After that I concentrate on the Objective Good Faith in the new Civil Code. The Objective Good Faith is in this Code in many places. The main subchapter is focused on interpretation of the general clause of the duty to fair acting and on consideration if the failure of this duty has some legal consequences. Besides that, I describe the development of the general clause, the presumption of fairness and I analyze the relationship between the Objective Good Faith and the Abuse of Rights. I also deal with other forms of the Objective Good Faith mentioned in the new Civil Code such as reasonableness, decency, honesty, adequacy and fairness.

In the fourth chapter, there I examine the legal nature of the Objective Good Faith in the system of sources of law. First, I describe differences between legal rules and principles. From that point of view, I analyze the Objective Good Faith and the general clause of the duty to fair acting.

The fifth chapter is focused on the surveying of the content of the Objective Good Faith what can be useful for better understanding of the notion Objective Good Faith and it can be inspiration for general clause of fairness in the new Civil Code.

The sixth chapter is dedicated to the functions of the Objective Good Faith. I deal with each function in the beginning of the chapter and then I analyze their application in the new Civil Code.

In the separate, seventh chapter, I point out the weaknesses of the terminology. Good Faith is a polyvalent notion and, in the contradiction of the proper law-making, the Good Faith is used in the current Civil Code in both meanings. Thereafter, I focus on the notion fairness in the new Civil Code which also doesn't comply with the requirements of a clear normative language.

The last free chapters are dedicated to analyzing and comparison of the Objective Good Faith with different legal systems. It is discussed in the chapter eight how English law works with the Objective Good Faith. It is well known that the Objective Good Faith is denied in this jurisdiction. Thus this system is a source of the arguments against the Objective Good Faith. A short part of the chapter is dedicated to the attitude of the USA to the Objective Food Faith. The USA is chosen as the different representative of the common-law country.

The Hungarian law is analyzed in the ninth chapter. Hungary is a country comparable with the Czech Republic in the fields of modern history and economy. Therefore it seemed to me suitable to analyze the Objective Good Faith in that jurisdiction.

We can see efforts to create "European Civil Code" these days. One of them is the Draft Common Frame of Reference so I focus on analysis of the Objective Good Faith in the DCFR in the tenth chapter.

In the end, I summarize conclusions and I add the overall view on the Objective Good Faith in Czech private law.

SEZNAM KLÍČOVÝCH SLOV / KEY WORDS

Klíčová slova: dobrá víra, objektivní dobrá víra, subjektivní dobrá víra, poctivost, přiměřenost, slušnost, čestnost, rozumnost, generální klauzule poctivosti, právní principy, dobré mravy, zneužití práva, neplatnost právního jednání, náhrada škody, interpretace právního jednání.

Key words: good faith, objective good faith, subjective good faith, fairness, adequacy, decency, honesty, reasonableness, general clause of fairness, legal principles, good morals, abuse of right, invalidity of legal acting, recovery of damages, interpretation of legal acting.